

**TALOUDELLISEN ROMANTISMIN
LUONNEHTIMISEKSI**
(SISMONDI JA MEIDÄN KOTIMAISET
SISMONDILAISEMME)³⁴

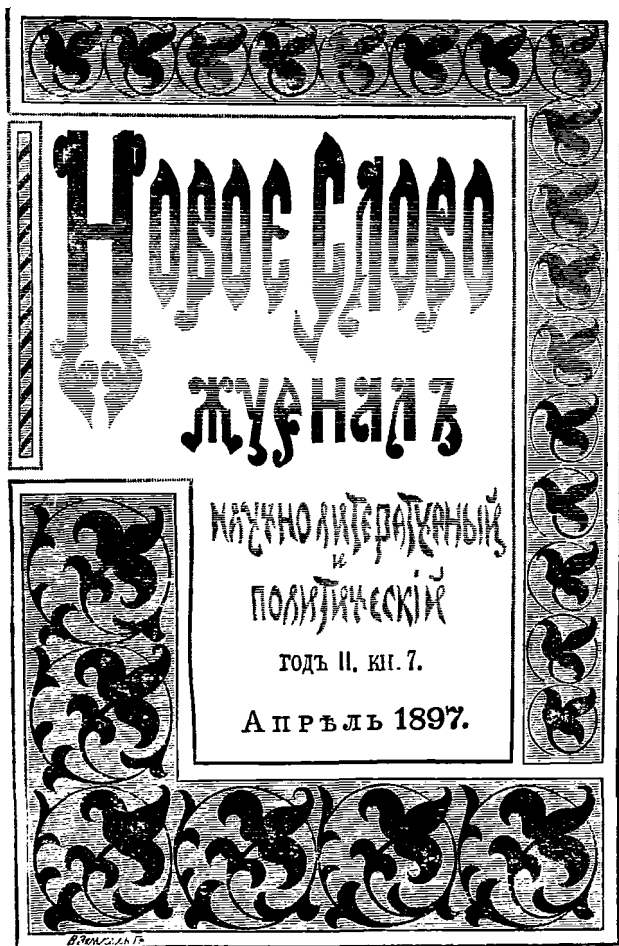
Kirjoitettu kevdällä 1897

*Ensi kerran julkaistu aikakaus-
lehdessä „Novoje Slovo“³⁵,
7-10 kirja, huht-heinäkuu 1897
Allekirjoitus: K. T-n*

*Julkaistu uudestaan kokoelmassa:
Vladimir Iljin — „Taloudellisia
tutkielmia ja kirjoituksia“, v. 1898.*

*Julkaistaan kokoelman
„Taloudellisia tutkielmia ja kir-
joituksia“ tekstistä, tarkistuksessa
käytetty „Novoje Slovon“ tekstiä
ja kokoelmaa: Vl. Iljin —
„Agraarikysymys“, 1908*

„Novoje Slovo” aikauskirjan kansilehti;
 tässä julkaisussa painettiin ensi kerran V. I. Leninin artikkelit
 „Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi” ja „Erään sanoma-
 lehtikirjoituksen johdosta”.— 1897.

Pienennetty

Sveitsiläinen taloustieteilijä Sismondi (J.-C.-L. Simonde de Sismondi), joka kirjoitteli kuluvan vuosisadan alussa, on erikoisen mielenkiintoinen niiden yleisten taloustieteellisten kysymysten ratkaisemiseksi, jotka tulevat nyt Venäjällä esiin erikoisella voimalla. Kun tähän lisätään vielä, että poliittisen taloustieteen historiassa Sismondilla, joka seisoo syrjässä sen päävirtauksista, on erikoinen asema, että hän on innokas pientuotannon kannattaja, joka protestoi suuryritteliäisyyden puoltajia ja ideologeja vastaan (aivan samoin kuin niitä vastaan esiintyvät nykyiset venäläiset narodnikitkin), niin lukija ymmärtää tarkoituksemme antaa yleiskuvaus Sismondin opista pääpiirteissään sekä sen suhteesta taloustieteen muihin — senaikaisiin ja myöhempiin — suuntiin. Sismondiin perehtymisen mielenkiintoa lisää juuri tällä hetkellä vielä se, että aikakausjulkaisun „Russkoje Bogatstvo” viime vuoden, 1896, numeroissa me tapaamme kirjoituksen, joka on niinkään omistettu Sismondin opin esittelylle (*B. Efrusi*: „Simonde de Sismondin yhteiskunnallis-taloudelliset katsomukset”. „Russkoje Bogatstvo”, 1896, № 7 ja 8)*.

„Russkoje Bogatstvo” avustaja sanoo heti alussa, että ei ole toista sellaista kirjailijaa, joka „olisi arvioitu niin väärin” kuin Sismondi, jota on muka „epäoikeudenmukaisesti” sanottu milloin taantumukselliseksi, milloin taas utopistiksi.— Aivan päinvastoin. Juuri *sellainen* arvio Sismondista on aivan oikea. Sen sijaan „Russkoje Bogatstvo” kirjoitus, jossa on seikkaperäisesti ja säntillisesti kerrottu

* Efrusi kuoli vuonna 1897. Muistokirjoitus hänestä on julkaistu „Russkoje Bogatstvo” maaliskuun numerossa vuodelta 1897.

Sismondin katsomukset, luonnehtii hänen teoriansa kokonaan väärin *, idealisoiden Sismondia hänen oppinsa juuri niissä kohdissa, joissa hän tulee kaikkein lähimmäksi narodnikkeja, jättäen huomiotta ja valaisten väärin hänen suhteensa taloustieteen myöhempiin virtauksiin. Siksi meidän esityksemme Sismondin opista ja sen käsittely on oleva samalla myös Efrusin kirjoituksen arvostelua.

I LUKU

ROMANTISMIN TALOUSTIETEELLISET TEORIAT

Sismondin teorian erikoispiirteenä on hänen oppinsa tulosta, tulon suhteesta tuotantoon ja väestöön. Sismondin pääteoksen otsikkona onkin: „Nouveaux principes d'économie politique ou de la richesse dans ses rapports avec la population” (Seconde édition. Paris, 1827, 2 vol.**. Ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1819) — „Poliittisen taloustieteen uudet perusteet eli rikkaudesta sen suhteissa väestöön”. Tämä teema on melkein sama kuin se kysymys, joka venäläisessä narodnikkilaisessa kirjallisuudessa tunnetaan nimellä „kysymys sisämarkkinoista kapitalismia varten”. Sismondi väitti nimenomaan, että suuryritteliäisyyden ja palkkatyön kehitys teollisuudessa ja maanviljelyksessä johtaa siihen, että tuotanto sivuuttaa välttämättä kulutuksen ja että sen tehtäväksi tulee löytää kuluttajia, jota tehtävää on mahdoton ratkaista; että se ei voi löytää kuluttajia maan rajojen sisällä, sillä se tekee suurista väestöjoukoista päiväläisiä, tavallisia työmiehiä, ja luo toimetonta väestöä, mutta ulkomarkkinain etsiminen käy yhä vaikeammaksi sitä mukaa, kun uusia kapitalistisia maita astuu maailman näyttämölle. Lukija huomaa, että nämä ovat juuri niitä samoja kysymyksiä, joita narodnikki-taloustieteilijät pohtivat herrojen V. V:n ja N. —onin³⁶ johdolla. Tarkastelkaamme lähemmin Sismondin perustelujen eri kohtia ja näiden perustelujen tieteellistä merkitystä.

* Se on aivan totta, ettei Sismondi ole sosialisti, kuten Efrusi sanoo kirjoituksensa alussa toistaen sen, mitä Lippert on hänestä sanonut (kts. „Handwörterbuch der Staatswissenschaften”, V. Band, Artikel „Sismondi” von Lippert, Seite 678) („Valtiotieteiden sanakirja”, V osa, Lippertin kirjoitus „Sismondi”, s. 678. Toim.).

** — Toinen painos. Pariisi, 1827, kaksi osaa. Toim.

I

SUPISTUVATKO SISAMARKKINAT PIENTUOTTAJAIN
TALOUDELLISEN HÄVIÖN SEURAUKSENA?

Päinvastoin kuin taloustieteilijä-klassikot, jotka oppirakennelmissaan pitivät silmällä jo muodostunutta kapitalistista järjestelmää ja ottivat työläisluokan olemassaolon jonakin jo olevana ja itsestään ymmärrettävänä asiana, Sismondi korostaa juuri pientuottajain taloudellisen häviön prosessia, prosessia, joka on johtanut tuon luokan muodostumiseen. Se, että tämän ristiriidan osoittaminen kapitalistisessa järjestelmässä on Sismondin ansio, se on kiistatonta, mutta asia on siten, että taloustieteilijänä Sismondi ei kyennyt *ymmärtämään* tätä ilmiötä ja kyvyttömyyttään johdonmukaiseen analysointiin hän verhosi „hyvillä toivomuksilla”. Sismondin mielestä pientuottajan taloudellinen häviö todistaa sisäisten markkinain supistumista.

„Jos tehtailija myy halvemmalla”, sanoo Sismondi luvussa, jossa puhutaan siitä, „miten kauppias laajentaa markkinoitaan?” (ch. III, livre IV, t. I, p. 342 et suiv.)***, „niin hän saa myydyksi enemmän, sillä toiset saavat myydyksi vähemmän. Siksi tehtailija pyrkii aina siihen, että saisi säästetyksi jotakin työssä tai raaka-aineissa, mikä antaisi hänelle mahdollisuuden myydä halvemmalla kuin hänen kumppaninsa myyvät. Koska itse tarveaineet ovat aikaisemman työn tuotetta, niin hänen säästönsä muodostuu loppujen lopuksi aina vähemmän työmäärän käytöksi saman tuotteen valmistukseen”. „Kukin tehtailija yrittää tosin olla supistamatta työläisten lukumäärää ja koettaa lisätä tuotantoa. Olettakaamme, että hän onnistuu siinä, että hän valloittaa ostajia kilpailijoiltaan alentamalla tavaran hintaa. Mikä „kansallinen tulos” siitä on?” „Toiset tehtailijat ottavat omista laitoksistaan käytäntöön hänen tuotantomenetelmänsä. Silloin yksien taikka toisien heistä on tietysti päästettävä pois osa työläisistä, sitä vastaavasti, missä määrin uusi kone lisää työn tuotantovoimaa. Jos kulutus on pysynyt muuttumattomana ja jos saman työmäärän tekee nyt kymmenen kertaa pienempi työkäsimmäärä, niin työväenluokan tämän osan tuloista on otettu pois yhdeksän kymmenesosaa ja sen kulutus kaikissa muodoissaan vähenee

* — III luku, IV kirja, I osa, s. 342 ja seuraavat. *Toim.*

** Kaikki myöhemmät lainaukset, ellei ole toisin sanottu, on otettu „Nouveaux Principes”-teoksen edellä mainitusta painoksesta.

samassa määrässä... Keksinnön tuloksena on siis — ellei kansakunta harjoita ulkomaankauppaa ja jos kulutus pysyy entisellään — yleinen menetys kaikille, kansallistulon väheneminen, mikä johtaa seuraavana vuonna yleisen kulutuksen pienentymiseen” (I, 344). „Ja niin sen olisi pitänyt ollakin: työ sellaisenaan muodostaa hyvin tärkeän osan tulosta (Sismondi tarkoittaa työpalkkaa), ja sen tähden ei voida vähentää työn kysyntää tekemättä kansakuntaa köyhemmäksi. Senpä takia uusien tuotantomenetelmien keksimisestä odotettu hyöty saadaan melkein aina ulkomaisen kaupan ansiosta” (I, 345).

Lukija näkee, että jo näissä sanoissa meillä on edesämme koko se tuttu „teoria” „sisämarkkinain supistumisesta” kapitalismin kehityksen seurauksena ja ulkomaisten markkinain tarpeellisuudesta sen vuoksi. Sismondi palaa tähän ajatukseen sangen usein, sitoen siihen sekä pulateoriansa että väestö-„teoriansa”; se on samanlaisena domineeraavana kohtana hänen opissaan kuin venäläisten narodnikkienkin opissa.

Sismondi ei tietenkään ole unohtanut sitä, että taloudellisen häviön ja työttömyyden seuralaisena uusien suhteiden vallitessa on „kaupparikauden” lisääntyminen, että puhe on siis suurtuotannon, kapitalismin kehityksestä. Hän käsitti mainiosti sen ja väitti nimenomaan, että kapitalismin kasvu pienentää sisämarkkinoita: „Aivan samoin kuin kansalaisten hyvinvoinnille ei ole samantekevää, tuleeko kaikkien varallisuus ja kulutus lähenemään tasavertaisuutta, vai tuleeko pienellä vähemmistöllä olemaan kaikkea yltäkyllin, mutta joukot saatetaan kaikkein välttämättömmän rajoihin, aivan samoin eivät nämä tulojen jakamisen kaksi muotoa ole samantekevää myöskään *kaupparikauden* (richesse commerciale)* kehitykselle. Kulutuksen tasavertaisuuden tulee aina johtaa tuloksenaan tuottajain markkinain laajentumiseen, mutta epätasavertaisuuden — *markkinain supistumiseen*” (de le (le marché) resserver toujours davantage) (I, 357).

Sismondi siis väittää, että kapitalismille ominainen jaon epätasavertaisuus supistaa sisämarkkinoita, että markkinat olisi luotava tasasuhtaisen jaon tietä. Mutta mitenkä se voi käydä päinsä *kaupparikauden* oloissa, johon Sismondi

* Alleviivaus on tässä meldän, samoin kuin kaikkialla muissakin paikoissa ellei siitä ole toisin sanottu.

huomaamatta siirtyi (ja johon hän ei voinut olla siirtymättä, sillä muuten hän ei olisi voinut puhua *markkinoista*)? Sitä hän ei tutki. Millä hän todistelee tuottajain tasavertaisuuden säilyttämisen mahdollisuuden kaupparikkauten o'issa, t.s. silloin kun eri tuottajain kesken on käynnissä kilpailu? Hän ei todista sitä kerrassaan millään. Hän yksinkertaisesti vain säättää, että niin *pitää olla*. Sen sijaan, että ryhtyisi edelleen analysoimaan sitä ristiriitaa, jonka hän aivan oikein osoitti, hän ryhtyy järkeilemään siitä, etteivät ristiriidat yleensä ole toivottavia. „Mahdollista on, että suurmaanviljelyksen tullessa pienviljelyksen tilalle on maahan sijoitettu enemmän pääomia, että koko maanviljelijäin joukon kesken on jaettu enemmän rikkautta kuin ennen”... (t.s. „mahdollisesti” sisäiset markkinat, jotka määräytyvät juuri *kaupparikkauten* absoluuttisen määrän mukaan, ovat kasvaneet? — kasvaneet kapitalismin kehityksen rinnalla?)... „Mutta kansakunnalle ei yhden rikkaan farmari-perheen ynnä 50 köyhän päiväläisperheen kulutus ole samaa kuin 50 talonpoikaisperheen kulutus, joista yksikään ei ole rikas, mutta yksikään ei myöskään ole vailia (kohtuullista) kunnollista varallisuutta” (*une honnête aisance*) (I, 358). Toisin sanoen: ehkäpä farmaritalouden kehitys luokin kapitalismille sisämarkkinat. Sismondi oli liian sivistynyt ja tunnollinen taloustieteilijä voidakseen kieltää tämän tosiasian, mutta... mutta tässä tekijä luopuu tutkimusaiheestaan ja kaupparikkaus-„kansakunnan” tilalle hän asettaa suoraan talonpoikaisen „kansakunnan”. Väistäen epämiellyttävää tosiasiaa, joka kumoaa hänen pikkuporvarillisen katsantokantansa, hän unohtaa senkin, mitä hän itse sanoi juuri vähää ennen, nimittäin sen, että „farmarit” ovat kehittyneetkin „talonpojista” kaupparikkauten kehittymisen avulla. „Ensimmäiset farmarit”, sanoi Sismondi, „olivat tavallisia kyntäjiä... He eivät lakanneet olemasta talonpoikia... He eivät käyttäneet juuri koskaan kanssaan työssä päiväläisiä, vaan yksistään palvelusväkeä (*batrakkeja* — *des domestiques*), jota he valitsivat aina vertaistensa joukosta ja jota he kohtelivatkin vertaisenaan, söivät samassa pöydässä... muodostivat yhden talonpoikain luokan” (I, 221). Koko juttu onkin siis siinä, että nämä patriarkaaliset talonisännät patriarkaalisine *batrakkeineen* ovat paljon lähempänä tekijän sydäntä ja hän kääntää yksinkertaisesti

selkänsä niille muutoksille, joita „kaupparikkauden” kasvu on aiheuttanut näissä patriarkaalisissa suhteissa.

Mutta Sismondilla ei ole pienintäkään aikomusta tunnustaa sitä. Hän luulee edelleenkin tutkivansa kaupparikkauden lakeja, ja unohtaen varauksensa hän väittää suoraan:

„Siis seurauksena omaisuuksien keskittymisestä omistavien vähäiselle joukolle *sisämarkkinat supistuvat yhä enemmän ja enemmän (!)*, ja teollisuuden on pakko yhä enemmän ja enemmän etsiä menekkimahdollisuuksia ulkomarkkinoilla, missä sitä uhkaavat suuret järkytykset” (des grandes révolutions) (I, 361). „Siis sisämarkkinat eivät voi laajentua muuten kuin kansallisen hyvinvoinnin kasvaessa” (I, 362). Sismondi tarkoittaa kansan hyvinvointia, sillä hän juurikään myönsi „kansallisen” hyvinvoinnin mahdolliseksi farmaritalouden oloissa.

Kuten lukija näkee, meidän narodnikkilaiset taloustieteilijämme puhuvat sanasta sanaan samaa.

Sismondi palaa tähän kysymykseen vielä kerran teoksensa lopussa, VII kirjassa: „Väestöstä”, sen VII luvussa: „Väestöstä, joka on tullut tarpeettomaksi koneiden keksimisen seurauksena”.

„Maaseudulla on suurten farmien järjestelmän voimaantulo johtanut Iso-Britanniassa vuokraaja-talonpoikien luokan (fermiers paysans) katoamiseen, jotka vuokraaja-talonpojat tekivät itse työtä, mutta joilla oli silti kohtuullinen varallisuus; väestö on vähentynyt huomattavasti; mutta sen kulutus on pienentynyt vieläkin enemmän kuin sen lukumäärä. Päiväläiset, jotka tekevät kaikki peltotyöt ja saavat vain niukan toimeentulon, eivät anna kaupunkiteollisuudelle läheskään sitä kiihoketta (encouragement), minkä rikkaat talonpojat ennen antoivat” (II, 327). „Samantoinen muutos on tapahtunut kaupunkiväestössäkin... Pikku-kauppiaat, pienet teollisuudenharjoittajat katoavat ja yksi suuryrittäjä tulee satojen heidän tilalle; mahdollisesti he eivät olleet yhteensäkään niin rikkaita kuin hän yksin. Ja kuitenkin he yhteensä ottaen olivat parempia kuluttajia kuin hän. Hänen ylellinen elämänsä antaa teollisuudelle paljon vähemmän kiihoketta kuin niiden sadan talouden kohtuullinen varallisuus, joiden tilalle hän on tullut” (ib.*).

* — ibidem — samassa kohdassa. Toim.

Herää kysymys, mitä lopultakin tarkoittaa tämä Sismondin teoria sisämarkkinain supistumisesta kapitalismin kehittyessä? Sitä, että sen tekijä, yritettyään katsahtaa asiaa suoraan, livahtaakin pois kapitalismia vastaavien olojen analysoinnista („kaupallinen rikkaus” ynnä suur-yritteliäisyys teollisuudessa ja maanviljelyksessä, sillä Sismondi ei tunne sanaa „kapitalismi”. Käsitteiden samaisuus tekee tällaisen sanankäytön täysin oikeaksi, ja me tulemmekin vastedes sanomaan yksinkertaisesti: „kapitalismi”) ja sujauttaa analyysin tilalle oman pikkuporvarillisen katsantokantansa ja pikkuporvarillisen utopian. Kaupparikkauuden ja siis myöskin kilpailun kehittymisen pitää jättää tasainen, keskitalonpoikaisto koskemattomaksi „koh-tuullisine varallisuuksineen” ja patriarkaalisine suhteineen batrakkeihin.

Ymmärrettävää on, että tuo viaton toivomus jäi Sismondin ja muiden „intelligenssi”-romantikkojen yksinomaisuudeksi, että se joutui päivä päivältä yhä suurempaan ristiriitaan todellisuuden kanssa, joka kehitti niitä ristiriitoja, joiden syvyyttä Sismondi ei osannut vielä arvioida.

Ymmärrettävää on, että teoreettinen poliittinen taloustiede, joka edelleen kehittyessään* asettui klassikkojen kannalle, todisti tarkasti juuri sen, minkä Sismondi halusi kieltää, nimittäin: että kapitalismin kehitys yleensä ja muun muassa farmaritalouden kehitys ei supista, vaan luo sisämarkkinoita. Kapitalismin kehitys käy yhdessä tavarat-alouden kehityksen kanssa, ja sitä mukaa, kun kotituotanto joutuu väistymään myyntiä varten harjoitettavan tuotannon tieltä ja kotiteollisuudenharjoittaja luovuttaa paikkansa tehtaalle,— käy myöskin markkinain muodostaminen *pää-omalle*. „Päiväläiset”, joita „talonpoikain” muuttuminen „farmareiksi” sysää pois maanviljelyksestä, tarjoavat työvoimaa pääomalle, ja farmarit ovat teollisuuden tuotteiden ostajia eikä vain kulutustarvikkeiden ostajia (joita talonpojat ennen valmistivat kotonaan tai joita maalaiskäsityöläiset tekivät), vaan he ostavat myöskin tuotantovälineitä, jotka eivät voineet enää pysyä entisellään pienmaanviljelyksen muuttuessa suurviljelykseksi**. Viimeksimainittua

* Puhe on marxilaisuudesta. (Tekijän huomautus vuoden 1908 painokseen. Toim.)

** Näin siis muodostuu samanaikaisesti sekä vaihtelevan pääoman („vapaa” työläinen) että pysyvän pääoman aineksia; viimeksimainittuun kuuluvat ne tuotantovälineet, joista pientuottaja vapautuu.

seikkaa sietää korostaa, sillä juuri sitä Sismondi ei ottanut huomioon, Sismondi, joka siteeraamassamme kohdassa puhuu talonpoikain ja farmarien „kulutuksesta” aivan kuin olisi olemassa vain yksinomaan *henkilökohtaista* kulutusta (leivän, vaatteiden y.m.s. kulutus), ikäänkuin koneiden, työvälineiden y.m. osto, rakennusten, varastojen, tehtaiden j.n.e. rakentaminen ei olisi samaten kulutusta, mutta vain toista lajia, nimittäin: *tuotannollista kulutusta*, ei ihmisten, vaan pääoman tarpeisiin menevää kulutusta. Ja taaskin meidän on todettava, että juuri tämän virheen, jonka Sismondi on omaksunut Adam Smithiltä, kuten heti näemme, ovat myöskin meidän narodnikki-taloustieteilijämme ottaneet aivan sellaisenaan*.

II

SISMONDIN KÄSITYKSET KANSALLISTULOSTA
JA PÄÄOMASTA

Sismondin perustelut kapitalismin mahdollisuutta ja sen kehitystä vastaan eivät rajoitu yksistään tähän. Samanlaisia johtopäätelmiä hän tekee myöskin tuloa koskevasta opistaan. On sanottava, että Sismondi on ottanut Adam Smithiltä täydellisesti tämän teorian työarvosta ja kolmesta tulolajista: maakorosta, voitosta ja työpalkasta. Hän jopa tekee paikoitellen yrityksiä yhdistääkin tulon kaksi ensimmäistä muotoa kolmannen vastakohtaksi: niinpä hän toisinaan yhdistää ne ja asettaa työpalkkaa vastaan (I, 104—105); sattuu niinkin, että hän käyttää niistä sanaa: *mieux-value* (yliarvo³⁷) (I, 103). Ei pidä kuitenkaan antaa liian suurta merkitystä tälle sanankäytölle, kuten Efrusi nähtävästi tekee puhuessaan, että „Sismondin teoria on hyvin lähellä lisäarvot teoriaa” („Russkoje Bogatstvo” № 8, s. 41). Sismondi ei oikeastaan ottanut yhtään askelta eteenpäin Adam Smithiin verraten, joka myöskin sanoi, että korko ja voitto ovat „poistoja työstä”, osa sitä arvoa, minkä työntekijä lisää tuotteeseen (kts. „Tutkimus rikkauden luonteesta ja sen syistä”, Bibikovin käännös venäjäksi, I osa, VIII luku: „Työpalkasta” ja VI luku: „Tavarain hintaan kuuluvista osista”). Sismondikaan ei mennyt tätä pitem-

* Efrusi ei puhu mitään Sismondin opin tästä osasta — sisämarkkinain supistumisesta kapitalismin kehityksen seurauksena. Me tulemme vielä monessa yhteydessä näkemään, että hän on sivuuttanut juuri sen, mikä selväpiirteisimmän luonnehtii Sismondin *käsityskantaa* ja narodnikkilaisuuden suhdetta hänen oppiinsa.

mälle. Mutta tämän luotavan tuotteen lisäarvoksi ja työpalkaksi jakaantumisen hän yritti sitoa yhteiskunnallista tuloa ja sisämarkkinoita koskevaan teoriaan ja tuotteiden realisointiin kapitalistisessa yhteiskunnassa. Nämä yritykset ovat sangen tärkeitä Sismondin tieteellisen merkityksen arvioimiselle sekä sen yhteyden selvittämiseksi, mikä on hänen oppinsa ja venäläisten narodnikkien opin välillä. Sen tähden niitä kannattaa tarkastella yksityiskohtaisemmin.

Asettaessaan kaikkialla etualalle kysymyksen tulosta ja sen suhteesta tuotantoon, kulutukseen ja väestöön, Sismondin piti luonnollisesti käsitellä myöskin „tulo”-käsitteen teoreettisia perustoja. Ja me tapaamme hänellä, aivan teoksen alussa, kolme lukua, jotka on omistettu kysymykselle tulosta (I, II, ch, IV—VI). IV luku: „Miten tulo syntyy pääomasta” puhuu pääoman ja tulon välisestä erosta. Sismondi alkaa tämän aiheen käsittelyn suoraan sen suhteesta koko yhteiskuntaan. „Koska jokainen tekee työtä kaikkia varten”, sanoo hän, „niin kaikkien on myös oltava kuluttamassa sitä, minkä kaikki tuottavat... Pääoman ja tulon välinen ero on yhteiskunnalle oleellista” (I, 83). Mutta Sismondi tuntee, että tämä „oleellinen” ero ei ole yhteiskunnalle niin yksinkertainen kuin yksityiselle yrittäjälle. „Me tulemme poliittisen taloustieteen abstraktisimpaan ja vaikeimpaan kysymykseen”, huomauttaa hän. „Pääoman ja tulon luonne kietoutuvat aina toisiinsa meidän käsityksissämme: me näemme, että *se, mikä on yhdelle tuloa, muuttuu toiselle pääomaksi*, ja sama esine, siirtyessään käsistä toisiin, saa vastaavasti erilaisia nimiä” (I, 84), t.s. milloin sitä nimitetään „pääomaksi”, milloin „tuloksi”. „Mutta niiden sekoittaminen toisiinsa on virhe”, vakuuttaa Sismondi (leur confusion est ruineuse, p. 477). „Yhtä vaikea kuin on erottaa pääomaa ja yhteiskunnallista tuloa toisistaan, yhtä tärkeätä on tämä ero” (I, 84).

Lukija on kai huomannut, missä on se vaikeus, josta Sismondi puhuu: kun yksityisen liikkeenharjoittajan tulona on hänen voittonsa, joka käytetään yksiin tai toisiin kulutustarvikkeisiin*, kun yksityisen työläisen tulona on hänen työpalkkansa, niin voidaanko nämä tulot laskea yhteen saadaksemme „yhteiskunnan tulo”? Kuinka on silloin niiden kapitalistien ja työläisten laita, jotka tuottavat

* Tarkemmin: se osa voitosta, mikä ei mene kasaantumiseen.

esimerkiksi koneita? Heidän tuotteensa on sellaisessa muodossa, ettei sitä voida käyttää kulutukseen (s.o. henkilökohtaiseen kulutukseen). Sitä ei voida laskea yhteen kulutustarvikkeiden kanssa. Näiden tuotteiden tarkoituksena on olla pääomana. Siis ollen tuottajilleen *tulona* (nimitäin siltä osaltaan, mikä korvaa voiton ja työpalkan), ne muuttuvat ostajille *pääomaksi*. Kuinka voidaan suoriutua tästä sekavuudesta, joka estää meitä saamasta selville yhteiskunnallisen tulon käsitettä?

Sismondi, kuten näimme, vain asetti kysymyksen, mutta vetäytyi siitä heti pois rajoittuen toteamaan „vaikeuden”. Hän sanoo suoraan, että „tavallisesti tunnustetaan kolme tulon muotoa: maakorko, voitto ja työpalkka” (I, 85), ja hän siirtyy selittämään A. Smithin oppia kustakin niistä. Asetettu kysymys — pääoman ja yhteiskunnan tulon välistä erosta — on jäänyt vaille vastausta. Ja sitten selitys käy jo ilman yhteiskunnallisen tulon tarkkaa erottamista yksityisestä tulosta. Mutta Sismondi palaa vielä kerran tähän hylkäämäänsä kysymykseen. Hän sanoo, että samoin kuin on olemassa erilaisia tulon muotoja, on olemassa myöskin „erilaisia rikkauden muotoja” (I, 93), nimittäin: *kiinteä pääoma* — koneet, työvälineet j.n.e., *liikkuva pääoma*, joka erotuksena edellisestä kulutetaan nopeasti ja joka vaihtaa muotoaan (siemenvilja, raaka-aineet, työpalkka) ja vihdoin *pääomasta saatava tulo*, joka käytetään ilman uusintamista. Meille ei ole tässä tärkeää se seikka, että Sismondi toistaa kaikki Smithin virheet kiinteää pääomaa ja liikkuvaa pääomaa koskevassa opissa sekoittaen nämä kategoriat, jotka kuuluvat kiertokulkuprosessin alaan, tuotantoprosessista johtuviin kategorioihin (pysyvä ja vaihteleva pääoma). Meitä kiinnostaa Sismondin oppi tulosta. Ja tässä kysymyksessä hän tekee tuosta juuri esitetystä rikkauden jaosta kolmeen muotoon seuraavan johtopäätelmän:

„On tärkeätä panna merkille, että nämä kolme rikkauden muotoa menevät kaikki samalla lailla kulutukseen; sillä kaikella, mitä on tuotettu, on arvoa ihmiselle vain sikäli, mikäli se palvelee hänen tarpeitaan, ja näitä tarpeita tyydytetään vain kulutuksella. Mutta kiinteä pääoma palvelee tätä välillisesti (d'une manière indirecte); sen kulutus käy hitaasti, auttaen ihmistä tuottamaan uudelleen sitä, mikä palvelee hänen kulutustaan” (I, 94—95), silloin kun liikkuva

pääoma (nyt Sismondi jo samaistaa sen vaihtelevan pääoman kanssa) muuttuu „työläisen kulutusvarastoksi” (I, 95). Siis asia on niin, että yhteiskunnallista kulutusta on yksilöllisen kulutuksen vastakohtana kahta lajia. Nämä kaksi lajia eroavat sangen oleellisesti toisistaan. Kysymys ei tietenkään ole siitä, että kiinteä pääoma kulutetaan hitaasti, vaan siitä, että sen kulutus ei muodosta yhteiskunnan ainoallekaan luokalle tuloa (kulutusvarastoa), että sitä ei kuluteta henkilökohtaisesti, vaan tuotannollisesti. Mutta Sismondi ei näe sitä, ja tuntiessaan eksyneensä taaskin pois tieltä * etsiessään eroa yhteiskunnallisen pääoman ja tulon välillä, hän sanoo avuttomana: „Tämä rikkauten liikunta on niin abstraktista, se vaatii niin suurta huomiota tullakseen selvästi käsitetyksi (pour le bien saisir), että me pidämme hyödyllisenä ottaa kaikkein yksinkertaisimman esimerkin” (I, 95). Esimerkki otetaan todellakin „kaikkein yksinkertaisin”: yksinään asuva farmari (un fermier solitaire) on saanut satoa 100 säkkiä vehnää; osan hän käytti itse, osa menee kylvöön, osa palkattujen työläisten kulutukseen. Seuraavana vuonna hän saa jo 200 säkkiä. Kuka ne kuluttaa? Farmarin perhe ei voi kasvaa niin nopeasti. Näyttäen tämän (äärimmäisen epäonnistuneen) esimerkin avulla, mikä ero on kiinteän pääoman (siemenvilja), liikkuvan pääoman (työpalkka) ja farmarin kulutusvaraston välillä, Sismondi sanoo:

„Me olemme nähneet erillisessä perheessä kolme eri rikkauten muotoa; tarkastelkaamme nyt jokaista muotoa erikseen sen suhteessa koko kansakuntaan ja selvittäkäämme, miten tästä jaosta voi syntyä kansallistulo” (I, 97). Mutta edelleen puhutaan vain siitä, että yhteiskunnassakin on uusinnettava nämä samat kolme rikkauten muotoa: kiinteä pääoma (ja Sismondi korostaa, että siihen on kulutettava vissi määrä työtä, mutta hän ei selitä, millä tavalla kiinteä pääoma vaihtuu tätä tuotantoa harjoittavien kapitalistien ja työläisten tarvitsemiksi kulutustarvikkeiksi); sitten raaka-aineet (tässä Sismondi erottaa ne aivan erikseen); sitten työläisten ylläpito ja kapitalistien voitto. Siinä kaikki, mitä IV luku meille antaa. Ilmeistä on, että

* Nimittäin: Sismondi vastikään erotti pääoman tulosta. Edellinen käytetään tuotantoon, toinen kulutukseen. Mutta kysymyshän on yhteiskunnasta. Ja yhteiskunta „kuluttaa” myöskin kiinteän pääoman. Tehty ero katoaa, ja yhteiskunnallista taloudellinen prosessi, joka muuttaa sen, mikä on „yhdele pääomaa”, „tuloksi toiselle”, jää selittämättä.

kysymys kansallistulosta on jäänyt avoimeksi ja Sismondi ei ole selittänyt tulon jakaantumista eikä edes tulon *käsitetäkään*. Teoreettisessa suhteessa sangen tärkeän viittauksen yhteiskunnan kiinteänkin pääoman uusintamisen välttämättömyyteen hän heti unohtaa ja seuraavassa luvussa, puhuessaan „kansallistulon jakaantumisesta eri kansalaisluokkien kesken” (ch. V), hän puhuu suoraan tulon kolmesta muodosta ja yhdistäen koron ja voiton yhteen hän sanoo, että kansallistulo muodostuu kahdesta osasta: rikkauden antamasta voitosta (s.o. maakorko ja voitto varsinaisessa mielessä) sekä työläisten toimeentulovaroista (I, 104—105). Ja enemmänkin, hän sanoo:

„Aivan samalla tavalla myös vuosituotanto eli kaikkien niiden töiden tulos, mitkä kansakunta on tehnyt vuoden kuluessa, muodostuu kahdesta osasta; toinen... on rikkauden tuottama voitto; toinen— kyky tehdä työtä (la puissance de travailler), joka oletetaan samanarvoiseksi rikkauden sen osan kanssa, johon se vaihdetaan, tai työtätekevien luokkien toimeentulovarojen kanssa”. „Siis kansallistulo ja vuosituotanto ovat tasapainossa keskenään ja esiintyvät toistensa vertaisina suureina. Koko vuosituotanto kulutetaan vuoden kuluessa, mutta osaksi sen kuluttavat työläiset, jotka, vaihtaen siihen oman työnsä, muuttavat sen pääomaksi ja uusintavat sen; osaksi sen kuluttavat kapitalistit, jotka, vaihtaen siihen tulonsa, hävittävät sen” (I, 105).

Näin siis Sismondi yksinkertaisesti heitti syrjään kysymyksen eron tekemisestä kansallisen pääoman ja tulon välillä, jonka hän itse niin selvästi tunnusti äärimmäisen tärkeäksi ja vaikeaksi, unohtaen kokonaan sen, mitä oli juuri muutamaa sivua aikaisemmin sanonut! Eikä Sismondi enää huomaa sitä, että heitettyään syrjään tämän kysymyksen hän on joutunut kerrassaan järjettömään tilanteeseen: millä tavalla vuosituotanto voi kokonaan sisältyä tulon muodossa työläisten ja kapitalistien kulutukseen, kun tuotantoa varten tarvitaan pääomaa, tarkemmin sanoen — tarvitaan työ- ja tuotantovälineitä. Niitä on tuotettava ja niitä tuotetaan joka vuosi (kuten Sismondi itsekkin vastikään myönsi). Ja nyt kaikki tuotantovälineet, raaka-aineet y.m. viskataan yhtäkkiä syrjään ja „vaikea” kysymys pääoman ja tulon välisestä erosta ratkaistaan kerrassaan mahdottomalla väitteellä, että vuosituotanto on yhtä suuri kuin kansallistulo.

Tämä teoria siitä, että koko kapitalistisen yhteiskunnan tuotanto muodostuu kahdesta osasta — työläisten osasta (työpalkka eli vaihteleva pääoma nykyisen terminologian mukaan) ja kapitalistien osasta (lisäarvo), ei ole mikään Sismondin erikoisuus. Se ei ole hänelle kuuluvaa. Hän on ottanut sen kokonaan Adam Smithiltä tehden vielä eräänlaisen taka-askeleenkin. Koko myöhäisempi poliittinen taloustiede (Ricardo, Mill, Proudhon, Rodbertus) toisti tämän virheen, jonka vasta „Pääoman” tekijä osoitti II osan III osastossa. Me esitämme tuonnempana hänen katsomustensa perusteet. Nyt toteamme vain, että myöskin meidän narodnikkilaiset taloustieteilijämme toistavat tämän virheen. Heidän rinnastaminen Sismondiin muodostuu erittäin mielenkiintoiseksi sen vuoksi, että he tekevät tuosta virheellisestä teoriasta *samat johtopäätelmät, joita Sismondikin suoranaisesti teki**, nimittäin: johtopäätöksen lisäarvon realisoinnin mahdottomuudesta kapitalistisessa yhteiskunnassa; yhteiskunnallisen rikkauden kehittämisen mahdottomuudesta; välttämättömyydestä turvautua ulkomaisiin markkinoihin, *koska* lisäarvo ei voi tulla realisoiduksi maan sisällä: ja vihdoin pulista, jotka aiheutuvat muka juuri tuosta tuotteen realisoinnin mahdottomuudesta työläisten ja kapitalistien kulutuksessa.

III

SISMONDIN JOHTOPÄÄTÖKSET VIRHEELLISESTÄ OPISTA VUOSITUOTANNON KAHDESTA OSASTA KAPITALISTISESSA YHTEISKUNNASSA

Jotta lukija voisi saada käsityksen Sismondin oppirakennelmasta kokonaisuudessaan me esitämme ensin tärkeimmät johtopäätökset, joita hän tekee tästä teoriasta, ja siirrymme sitten tarkastelemaan sitä hänen perusvirheensä oikaisua, joka on tehty Marxin „Pääomassa”.

Ennen kaikkea Sismondi tekee tuosta Adam Smithin virheellisestä teoriasta sen johtopäätöksen, että tuotannon pitää vastata kulutusta, että tuotanto määräytyy tulon mukaan. Koko seuraava eli VI luku: „Miten keskinäisesti määräytyvät tuotanto kulutuksen mukaan ja menot tulon mukaan” on omistettu tämän „totuuden” seikkaperäiselle

* Ja joista muut taloustieteilijät, jotka ovat toistaneet Adam Smithin virheen, ovat viisaasti pidättyneet.

märehtimiselle (mikä todistaa sitä, ettei ole lainkaan ymmärretty kapitalistisen tuotannon luonnetta). Sismondi siirtää säästäväisen talonpojan moraalin suoraan kapitalistiseen yhteiskuntaan ja luulee tosissaan, että hän on oikaisut siten Smithin oppia. Aivan teoksen alussa, sen johdanto-osassa (I kirja, tieteen historia), hän sanoo Adam Smithistä puhuessaan „täydentävänsä” Smithiä sillä väittämällä, että „kasaantumisen ainoa päämäärä on kulutus” (I, 51). „Kulutus määrää uusintamisen”, sanoo hän (I, 119—120), „kansallisten menojen tulee säännöstellä kansallisen tulon” (I, 113) ja muita samantapaisia väittämiä on koko teos täynnään. Välittömässä yhteydessä tähän on vielä kaksi Sismondin opin luonteenomaista piirrettä: ensiksikin — epäluottamus kapitalismin kehitykseen, se ettei hän ymmärrä, miten se luo tuotantovoimien yhä suuremman ja suuremman kasvun, tämän kasvun mahdollisuuden kieltäminen — aivan samoin kuin venäläiset romantikotkin „opettavat”, että kapitalismi johtaa työn tuhlaukseen j.n.e.

„Ne erehtyvät, jotka yllyttävät rajattomaan tuotantoon”, sanoo Sismondi (I, 121). Kun tuotanto ylittää tulon, niin se aiheuttaa liikatuotannon (I, 106). Rikkauden kasvu on edullista vain silloin, „kun se käy asteittaisesti, kun se on tasasuhteessa itseensä, kun ei yksikään sen osista kehity suhteettoman nopeasti” (I, 409). Kunnan Sismondi luulee, ettei „epäsuhteellinen” kehitys olekaan kehitystä (kuten meidän narodnikkimmekin luulevat), ettei tämä epäsuhteellisuus muka olekaan kyseellisen yhteiskunnallisen talousjärjestelmän ja sen liikunnan laki, vaan lainsäätäjän tekemä „virhe” j.n.e., että siinä Euroopan hallitukset jäljittelevät keinotekoisesti Englantia, joka on lähtenyt väärää tietä *. Sismondi kieltää kokonaan sen väittämän, minkä klassikot ovat esittäneet ja minkä Marxin teoria on täysin hyväksynyt, nimittäin sen, että kapitalismi kehittää tuotantovoimia. Eikä siinä kaikki,— hän tulee siihen, että kykenemättä lainkaan selittämään kasaantumisprosessia hän pitää kaikkinaisen kasaantumisen toteutumista mahdollisena vain „vähitellen”. Tämä on toinen hänen katsomuksilleen mitä luonteenomaisin piirre. Hän järkeilee kasaantumisesta äärimmäisen huvittavasti:

* Kts. esim. II, 456—457 ja monia muita kohtia. Tuonempana esitämme esimerkkejä niistä ja lukija näkee, että romantikkojemme, kuten esim. hra N. —onin, esitystapakaan ei eroa missään suhteessa Sismondista.

„Loppujen lopuksi kyseessäolevan vuoden tuotannon summa vain vaihdetaan aina edellisen vuoden tuotannon summaan” (I, 121). Tässä jo kasaantuminen kielletään kokonaan: siis tulos on se, että yhteiskunnallisen rikkauden kasvu ei ole mahdollista kapitalismin oloissa. Venäläistä lukijaa tämä väittäjä ei erikoisemmin hämmästyttä, sillä hän on kuullut samaa sekä hra V. V:ltä että hra N. —onilta. Mutta Sismondi oli kuitenkin Smithin oppilas. Hän tuntee puhuvansa jo jotakin aivan tolkutonta ja koettaa korjata sitä:

„Jos tuotanto kasvaa asteittain”, jatkaa hän, „niin jokaisen vuoden vaihto aiheuttaa joka vuosi vain vähäisen menetyksen (*une petite perte*), parantaen samalla ehtoja vastaisen varalle (*en même temps qu'elle bonifie la condition future*). Jos tämä menetys on helppo ja hyvin jaoteltu, niin jokainen kestää sen nurkumatta... Mutta jos epäsuhte uuden tuotannon ja sitä edeltäneen tuotannon välillä on suuri, niin silloin pääomat tuhoutuvat (*sont entamés*), aiheutuu kärsimystä ja kansakunta menee taaksepäin sen sijaan, että edistyisi” (I, 121). Vaikea on enää selväpiirteisemmin ja suoremmin esittää romantismin perusväittämää ja pikkuporvarillista käsitystä kapitalismista kuin on tehty tässä lauselmassa. Mitä nopeammin kasaantuminen käy, *t.s.* mitä enemmän tuotanto ylittää kulutuksen, sitä parempi — opettivat klassikot, jotka, vaikka eivät osanneetkaan selvittää pääoman yhteiskunnallista tuotantoprosessia, vaikka eivät kyenneetkään vapautumaan Smithin virheestä, jonka mukaan yhteiskunnallinen tuote muodostuu muka kahdesta osasta, niin he esittivät kuitenkin aivan oikean väittämän, että tuotanto itse luo itselleen markkinat, että se itse määrää kulutuksen. Ja me tiedämme, että Marxin teoriakin on omaksunut klassikoilta tällaisen käsityksen kasaantumisesta tunnustaen, että mitä nopeampaa on rikkauden kasvu, sitä täydellisemmin kehittyvät työn tuotantovoimat ja sen yhteiskunnallistaminen, *sitä parempi on työläisen asema*, mikäli se voi olla parempi kyseellisessä yhteiskunnan talousjärjestelmässä. Romantikot vakuuttavat juuri päinvastaista ja asettavat kaikki toiveensa nimenomaan kapitalismin heikkoon kehitykseen, kehoittavat *pidättämään* sitä.

Edelleen, sen seikan ymmärtämättömyydestä, että tuotanto luo itselleen markkinat, johtuu oppi lisäarvon

realisoinnin mahdottomuudesta. „Uusintamisesta syntyy tuloa, mutta *tuotanto sellaisenaan ei vielä ole tuloa*: se saa sen nimen (ce nom! Siis tuotannon, s.o. tuotteen, ja tulon ero onkin vain nimessä!), se esiintyy sellaisena (elle n'opère comme tel) vasta sen jälkeen, kun se on realisoitu, sen jälkeen, kun jokainen tuotettu esine on löytänyt itselleen kuluttajan, joka tarvitsee tätä esinettä tai löytää siitä nautintoa” (qui en avait le besoin ou le désir) (I, 121). Näin siis tulon samaistamisesta „tuotannon” kanssa (t.s. kaiken sen kanssa, mitä on tuotettu) johtuu realisoinnin samaistaminen *henkilökohtaisen* kulutuksen kanssa. Sismondi on jo unohtanut sen, että sellaisten tuotteiden kuin esim. raudan, kivihiilen, koneiden j.n.e. sekä yleensä tuotantovälineiden realisointi käy toisella tavalla, vaikka hän edellä jo oli pääsemässä siihen käsitykseen. Realisoinnin samaistamisesta *henkilökohtaisen* kulutuksen kanssa johtuu luonnostaan sellainen oppi, että kapitalistit eivät voi realisoida nimenomaan *lisäarvoa*, sillä työläiset itse realisoivat yhteiskunnallisen tuotteen kahdesta osasta toisen osan, työpalkan, kuluttamalla sen. Ja Sismondi tuli tosiaan tähän johtopäätökseen (jota Proudhon myöhemmin kehitteli yksityiskohteisemmin ja jota meidän narodnikkimme lakkaamatta toistavat). Polemiikissaan MacCullochin kanssa Sismondi viittaa juuri siihen, että viimeksimainittu muka (selittäessään Ricardon oppia) ei selitä voiton realisoitua. MacCulloch sanoi, että yhteiskunnallisen työnjaon vallitessa yksi tuotantoala on menekkimarkkinoina toiselle: viljan tuottajat realisoivat tavaransa vaatteiden tuottajain valmisteissa ja päinvastoin*. „Tekijä edellyttää”, sanoo Sismondi, „työtä ilman voittoa (un travail sans bénéfice), uusintamista, joka korvaa vain *työläisten* kulutuksen” (II, 384, alleviivaus Sismondin)... „hän ei jätä mitään isännän osalle”... „me tutkimme, mitä tulee siitä ylijäämästä, jonka työläiset tuottavat yli oman kulutuksensa” (ib.). Näin siis me tapaamme tällä ensimmäisellä romantiikolla jo aivan selvän viittauksen, etteivät kapitalistit voi

* Kts. „Nouveaux Principes”-teokseen tehtyä lisäystä, 2. painos, II osa: „Eclaircissements relatifs à la balance des consommations avec les productions” („Kulutuksen ja tuotannon tasetta koskevia selityksiä”. *Toim.*), missä Sismondi kääntää Ricardon oppiaan (MacCulloch'in kirjoituksen ja kiistää sitä vastaan: kirjoitus julkaistiin „Edinburgh Review” lehdessä („Edinburghin katsaus”. *Toim.*) otsikolla: „Tutkielma kysymyksestä, kasvaako kulutuskyky yhteiskunnassa aina yhdessä tuotantokyvyn kanssa”.

realisoida *lisääarvoa*. Tästä väittämästä Sismondi tekee edelleen sen johtopäätöksen — taaskin juuri saman, minkä narodnikitkin tekevät, — että *itse realisointiehtojen* vuoksi *kapitalismi tarvitsee välttämättä ulkomarkkinoita*. „Koska työ sellaisenaan on tulon tärkeä osa, niin työn kysyntää ei voida pienentää tekemättä kansakuntaa köyhemmäksi. Siksi se hyöty, jota uusien tuotantomenetelmien keksimiseltä odotetaan, saadaan melkein aina *ulkomaisen kaupan* ansiosta” (I, 345). „Kansakunta, joka ensimmäisenä tekee jonkin keksinnön, ehtii pitkän ajan kuluessa laajentaa markkinoitaan sitä työkäsien lukua vastaavasti, minkä jokainen uusi keksintö vapauttaa. Se käyttää niitä heti lisätäkseen niiden tuotteiden määrää, joita sen keksintö nyt sallii tuotettavan halvemmalla. Mutta lopulta tulee sitten aikakausi, jolloin koko sivistysmaailma muodostaa yhdet myyntimarkkinat ja jolloin ei voida enää saada uusia ostajia jostakin uudesta kansakunnasta. Silloin kysyntä maailman markkinoilla tulee olemaan muuttumaton suure (*précise*), jota eri teollisuuskansakunnat tulevat kiistämään toinen toiseltaan. Jos yksi toimittaa enemmän tuotteita, niin se vahingoittaa toista. Yleistä myyntimäärää ei voida suurentaa muuten kuin lisäämällä yleistä hyvinvointia tai siirtämällä köyhien kulutukseen tavaroita, jotka ovat olleet rikkaiden yksinomaaisessa käytössä” (II, 316). Lukija näkee, että Sismondi edustaa juuri sitä oppia, jonka meidän romantikkomme ovat niin hyvin omaksuneet, että ulkomarkkinat ovat *mukalospääsy* tuotteiden realisoinnin *vaikeuksista* yleensä ja erityisesti lisäarvon realisoinnin vaikeuksista.

Ja vihdoinkin tästä samaisesta opista kansallistulon ja kansallisen tuotannon samaisuudesta on johtunut Sismondin oppi pulista. Kaiken edellä esitetyn jälkeen meillä tuskin lienee tarvetta esittää otteita Sismondin teoksen lukuisista kohdista, joissa käsitellään tätä kysymystä. Siitä hänen opistaan, että on välttämätöntä pitää tuotantoa tulojen puitteissa, johtui aivan itsestään käsitys, että pula onkin tulos tämän vastaavaisuuden särkymisestä, tulos liiallisesta tuotannosta, joka on sivuuttanut kulutuksen. Tässä esitetyistä lainauksesta näkyy selvästi, että Sismondi piti pulien perussyynä juuri tätä epäsuhdetta tuotannon ja kulutuksen välillä, ja että hän asetti etutilalle kansanjoukkojen, työläisten, riittämättömän kulutuksen. Siksi Sismondin pulateoria

(minkä myöskin Rodbertus on omaksunut) tunnetaan taloustieteessä esimerkkinä niistä teorioista, jotka johtavat pulat riittämättömästä kulutuksesta (Unterkonsumption) johtuviksi.

IV

MISSÄ ON ADAM SMITHIN JA SISMONDIN KANSALLISTULOJA
KOSKEVIEN OPPIEN VIRHE?

Mutta mikä on Sismondin perusvirhe, joka on johtanut kaikkiin näihin johtopäätöksiin?

Oppinsa kansallistulosta ja sen jakaantumisesta kahteen osaan (työläisten osa ja kapitalistien osa) on Sismondi ottanut kokonaan A. Smithiltä. Sismondi ei ollut vain lisäämättä mitään hänen väittämiinsä, vaan vieläpä hän jätti pois Adam Smithin yrityksen (joskin epäonnistuneen yrityksen) todistella tätä käsitystä teoreettisesti, ottaen siten askeleen taaksepäin. Sismondi ei ole huomaavinaan sitä ristiriitaa, mihin tämä teoria joutui yleensä tuotantoppiin nähden. Todellakin, sen teorian mukaan, joka johtaa arvon johtuvan työstä, erillisen tuotteen arvoon kuuluu kolme elimellistä osaa: osa, joka korvaa raaka-aineen ja työvälineet (pysyvä pääoma), osa, joka korvaa työpalkan eli työläisten ylläpidon (vaihteleva pääoma) ja „lisäarvo” (Sismondilla mieux-value). Sellainen on A. Smithin analyysi erillisestä tuotteesta sen arvon mukaan, ja Sismondikin toistaa tämän. Herää kysymys, kuinka sitten *yhteiskunnallinen* tuote, joka muodostuu *erillisten* tuotteiden summasta, muodostuu vain kahdesta viimeksimainitusta osasta? Minne ensimmäinen osa — pysyvä pääoma — on kadonnut? Sismondi, kuten näimme, vain kierteli ja kaarteli tämän kysymyksen ympärillä, mutta A. Smith antoi siihen vastauksen. Hän väitti, että tämä osa on itsenäisenä olemassa vain erillisessä tuotteessa. Mutta jos tarkastellaan yhteiskunnallista tuotetta kokonaisuudessaan, niin siinä tuo osa puolestaan jakaantuu työpalkaksi ja lisäarvoksi — juuri niille kapitalisteille, jotka tätä pysyvää pääomaa tuottavat.

Antaessaan tällaisen vastauksen A. Smith ei kuitenkaan selittänyt, millä perusteella tässä pysyvän pääoman, sano-kaamme konelden, arvon jakaantumisessa on taaskin jätetty

pois pysyvä pääoma, t.s. tässä meidän esimerkissämme rauta, josta on tehty koneet ja työvälineet, joita siinä yhteydessä on käytetty j.n.e.? Jos kerran jokaisen tuotteen arvoon sisältyy osa, joka korvaa pysyvän pääoman (ja kaikki taloustieteilijät myöntävät sen), niin on kerrassaan mielivaltaista jättää sitä pois miltään yhteiskunnallisen tuotannon alalta. „Kun A. Smith sanoo, että työvälineet itse jakaantuvat työpalkkaan ja voittoon, niin hän unohtaa lisätä (sanoo „Pääoman” tekijä): *ynnä siihen pysyvään pääomaan*, mikä on kulutettu niiden tuottamiseen. A. Smith yksinkertaisesti juoksuuttaa meitä Pontiuksen luota Pilatuksen luo, tuotteesta toiselle, toiselta kolmannelle”³⁸, huomautta sitä, että tästä siirtämisestä ei kysymys muutu lainkaan. Tämä Smithin vastaus (jonka koko myöhäisempi poliittinen taloustiede ennen Marxia hyväksyi) vain yksinkertaisesti välttää kysymystä, se on vaikeuden kiertämistä. Ja vaikeus siinä todella on. Se on siinä, että pääoman ja tulon käsitteitä ei saa siirtää suoraan yksityisestä tuotteesta yhteiskunnalliseen tuotteeseen. Taloustieteilijät myöntävät sen sanoessaan, että yhteiskunnalliselta kannalta „se, mikä on yhdelle pääomaa, muuttuu toiselle tuloksi” (kts. mitä Sismondi on edellä sanonut). Mutta tämä lause vain *määrittelee* vaikeuden, mutta ei ratkaise sitä*.

Ratkaisu on siinä, että kun tätä kysymystä tarkastellaan yhteiskunnalliselta kannalta, niin ei voida enää puhua yleensä tuotteista ottamatta huomioon niiden aineellista muotoa. Todellakin, kysymys on yhteiskunnallisesta tulosta, s.o. kulutukseen menevästä tuotteesta. Mutta eihän jokaista tuotetta voida käyttää *henkilökohtaisen kulutuksen* mielessä: koneita, kivihiihtä, rautaa y.m. esineitä ei kuluteta henkilökohtaisesti, vaan tuotannollisesti. Yksityisen liikkeenharjoittajan kannalta tämän eron tekeminen oli tarpeellonta: kun me sanoimme, että työläiset kuluttavat vaihtelevaa pääomaa, niin me käsitimme sillä, että he vaihtavat markkinoilta kulutustarvikkeita niillä rahoilla, joita kapitalistit ovat saaneet työläisten tuottamista koneista ja jotka on maksettu näille työläisille. Tässä meitä ei kiinnosta tuo

* Me esitämme tässä vain *ydinajatuksen* siitä uudesta teoriasta, jossa tämä kysymys on ratkaistu, selittääksemme sen yksityiskohtaisemmin toisessa yhteydessä. Kts. „Das Kapital”, II. Band, III. Abschnitt („Pääoma”, II osa, III osasto³⁹, Toim.). (Tarkempaa esitystä siitä kts. teoksessa „Kapitalismin kehitys”, I luku)⁴⁰.

koneiden vaihto leipään. Mutta yhteiskunnalliselta kannalta ei tätä vaihtoa voida enää *olettaa*: ei voida sanoa, että koneita, rautaa y.m. tuottavien kapitalistien luokka kokonaisuudessaan myy niitä ja siten realisoi ne. Tässä on kysymys nimenomaan siitä, *miten* realisointi tapahtuu, *toisin sanoen*, miten yhteiskunnallisen tuotteen kaikki osat tulevat korvatuksi. Käsiteltäessä yhteiskunnallista pääomaa ja tuloa — tai tuotteen realisointia kapitalistisessa yhteiskunnassa, mikä on samaa, — on lähtökohtana sen vuoksi pidettävä yhteiskunnallisen tuotteen jakaantumista kahteen aivan erilaiseen lajiin: *tuotantovälineisiin ja kulutustarvikkeisiin*. Edellisiä voidaan käyttää vain tuotannollisesti, toisia vain henkilökohtaisiin tarpeisiin. *Edelliset voivat esiintyä vain pääomana, jälkimmäisten pitää muuttua tuloksi, s.o. tulla hävitetyksi työläisten ja kapitalistien kuluttamina. Edelliset joutuvat kokonaan kapitalisteille, jälkimmäiset jakaantuvat työläisten ja kapitalistien kesken.*

Koska tämä jako on omaksuttu ja A. Smithin virhe korjattu, kun hän heitti yhteiskunnallisesta tuotteesta pois sen vakinaisen osan (s.o. pysyvää pääomaa korvaavan osan), niin kysymys tuotteen realisoinnista kapitalistisessa yhteiskunnassa käy jo selväksi. Ilmeisesti ei voida puhua työpalkan realisoinnista työläisten kulutuksella ja lisäarvon realisoinnista kapitalistien kulutuksella ja *rajoittua siihen* *. Työläiset voivat kuluttaa työpalkan ja kapitalistit lisäarvon vain silloin, kun tuote on kulutustarvikkeiden muodossa, s.o. vain yhdessä yhteiskunnallisen tuotannon lohossa. Mutta tuotantovälineiden muodossa olevaa tuotetta he eivät voi „kuluttaa”: *se on vaihdettava kulutustarvikkeisiin*. Mutta mihin osaan kulutustarvikkeita (arvon mukaan) he voivat tuotteensa vaihtaa? Nähtävästi vain *pysyvään osaan* (pysyvä pääoma), sillä muut kaksi osaa muodostavat kulutustarvikkeita tuottavien työläisten ja kapitalistien kulutusvaraston. Tämä vaihto, joka realisoi

* Mutta juuri niin järkeilevät meidän narodnikki-taloustieteilijämme, herrat V. V. ja N. —on. Edellä me pysähdyimme tarkoituksellisesti niin yksityiskohtaisesti Sismondin harhailuihin tuotannollista ja henkilökohtaista kulutusta, kulutustarvikkeita ja tuotantovälineitä koskevan kysymyksen ympärillä (A. Smith pääsi vieläkin lähemmäksi niiden välistä eroa kuin Sismondi). Me halusimme näyttää lukijalle, että virheellisen teorian *klassilliset* edustajat *tunsivat* sen epätydyttäväksi, näkivät ristiriidan ja yrittivät selviytyä siitä. Meidän „omaperäiset” teoreetikkomme sen sijaan eivät näe eivätkä tunne mitään, eivät edes tunne sen kysymyksen teoriaa eikä historiaa, josta he pitävät niin suurta ääntä.

tuotantovälineitä valmistavien tuotantoalojen lisäarvon ja työpalkan, realisoi samalla kulutustarvikkeita tuottavien tuotantoalojen pysyvän pääoman. Todellakin, kapitalistilla, joka tuottaa esimerkiksi sokeria, se tuotteen osa, jonka pitää korvata pysyvä pääoma (s.o. raaka-aineet, aputarveaineet, koneet, rakennukset y.m.s.), on *sokerin* muodossa. Tämän osan realisoimiseksi on tämän kulutustarvikkeen asemesta saatava vastaavia *tuotantovälineitä*. Tämän osan realisointi tulee siis käsittämään *kulutustarvikkeen* vaihdon tuotteisiin, jotka palvelevat *tuotantovälineinä*. Nyt on enää selittämättä vain yhteiskunnallisen tuotteen yhden osan realisointi, nimittäin: pysyvän pääoman realisoiminen tuotantovälineitä valmistavassa lohkossa. Se realisoidaan osittain siten, että osa tuotteesta luontaismuodossaan menee takaisin tuotantoon (esim. kivihiihlikaivoksen tuottamasta kivihiilestä osa menee taas kivihiihlen tuottamiseen; farmarien tuottamasta viljasta osa menee taas kylvöön j.n.e.); osaksi se realisoidaan vaihdon tietä tämän saman lohkon eri kapitalistien kesken: esim. raudan valmistuksessa tarvitaan kivihiihlä ja kivihiihlen tuotannossa tarvitaan rautaa. Näitä molempia tuotteita tuottavat kapitalistit realisoivatkin keskinäisellä vaihdolla sen osan näistä tuotteista, joka korvaa niiden pysyvän pääoman.

Tämä analyysi (jonka me edellä mainitusta syystä esitimme, sanon sen toistamiseen, vain mitä suppeimmassa muodossa) ratkaisi sen vaikeuden, minkä kaikki taloustieteilijät tajusivat, pukien sen lauseeksi: „se, mikä on yhdelle pääomaa, on toiselle tuloa”. Tämä analyysi osoitti, miten virheellistä on yhteiskunnallisen tuotannon rajoittaminen vain henkilökohtaiseen kulutukseen.

Nyt voimme siirtyä käsittelemään niitä johtopäätöksiä, joita Sismondi (ja muut romantikot) teki virheellisestä teoriastaan. Mutta ensin esittäkäämme lausunto, jonka edellä esitetyn analyysin tekijä antoi Sismondista, käsitellyään mitä seikkaperäisimmin ja kaikin puolin A. Smithin teoriaa, johon Sismondi ei tehnyt pienintäkään lisäystä, jättäen vain pois Smithin yrityksen puolustella ristiriitaisuuttaan:

„Sismondi, joka on ahkeroinut pääoman ja tulon suhteen erikoiskäsittelyssä ja joka on itse asiassa tehnyt tämän suhteen erikoismääritelmästä „Nouveaux Principes”-teok-

sensa differentia specifican*, ei ole sanonut asiassa *ainoatakaan* (tekijän alleviivaus) tieteellistä sanaa eikä edistänyt probleemin ratkaisua atominkaan vertaa” („Das Kapital”, II, S. 385, 1-te Auflage **).

V

KASAANTUMINEN KAPITALISTISESSA YHTEISKUNNASSA

Ensimmäinen virheellinen johtopäätös virheellisestä teoriasta koskee kasaantumista. Sismondi ei ole ymmärtänyt lainkaan kapitalistista kasaantumista ja siinä kiivaassa väittelyssä, jota hän kävi tästä kysymyksestä Ricardoa vastaan, totuus osoittautui itse asiassa olevan viimeksimainitun puolella. Ricardo väitti, että tuotanto itse luo itselleen markkinat, silloin kun Sismondi kielsi sen luoden pulateoriansa tämän kieltämisen pohjalle. Tosin ei Ricardokaan kyennyt oikaisemaan edellämäinnittua Smithin perusvirhettä, hän ei kyennyt sen vuoksi ratkaisemaan kysymystä yhteiskunnallisen pääoman suhteesta tuloon ja tuotteen realisoimista (Ricardo ei edes asettanutkaan itselleen näitä kysymyksiä), mutta hän luonnehti vaistomaisesti porvarillisen tuotantotavan olemuksen pannen merkille sen kerrassaan kiistämättömän tosiasian, että kasaantuminen on sitä, kun tuotanto ylittää tulon. Juuri niin se osoittautuu olevankin uusimman analyysin kannalta. Tuotanto luo todellakin itse itselleen markkinat: tuotantoa varten ovat välttämättömiä tuotantovälineet — ja ne muodostavat yhteiskunnallisen tuotannon erikoisen alan, jolla työskentelee vissi osa työläisiä ja joka antaa erikoisen tuotteen, joka realisoidaan osaksi itse tämän tuotantoalan sisällä, osaksi vaihtamalla toisen tuotantoalan — kulutustarvikkeiden tuotannon — kanssa. Kasaantuminen on todellakin sitä, kun tuotanto ylittää tulon (kulutustarvikkeiden määrän). Jotta voitaisiin laajentaa tuotantoa („kasata” tämän termin ehdottomassa mielessä) on ensin tuotettava tuotantovälineitä*** ja sitä varten tarvitaan siis yhteiskunnallisen tuotannon sen lohkon laajentamista, joka valmistaa tuotantovälineitä, siihen on

* — tunnusmerkillisen eroavaisuuden. *Toim.*

** — „Pääoma”, II osa, I. painoksen s. 385”. *Toim.*

*** Palautamme lukijan mieleen, miten Sismondi siihen suhtautui erottaessaan selvästi nämä tuotantovälineet yksityiselle perheelle ja uhaten tehdä samanlaisen erotuksen myöskin yhteiskuntaan nähden. Oikeastaan niin „suhtautuu” Smith, eikä Sismondi, joka vain selitti hänen käsityksiään.

vedettävä työläisiä, jotka edustavat jo kulutustarvikkeidenkin kysyntää. „Kulutus” kehittyi siis „kasaantumisen” jäljessä eli „tuotannon” jäljessä,— niin kummalliselta kuin se näyttääkin, mutta muuten ei voi ollakaan kapitalistisessa yhteiskunnassa. Kapitalistisen tuotannon näiden kahden eri lohkon kehityksessä ei siis ole pakollista tasasuhtaisuus, vaan päinvastoin, siinä on kiertämätöntä epätasasuhtaisuus. Tunnettua on, että pääoman kehityslaki on se, että pysyvä pääoma kasvaa nopeammin kuin vaihteleva pääoma, t.s. yhä suurempi ja suurempi osa uudesti muodostuneista pääomista siirtyy yhteiskunnallisen talouden sille lohkolle, joka valmistaa tuotantovälineitä. Siis tämä lohko kasvaa pakostakin nopeammin kuin se lohko, joka valmistaa kulutustarvikkeita, t.s. tapahtuu juuri se, minkä Sismondi julisti „mahdottomaksi”, „vaaralliseksi” j.n.e. Siis henkilökohtaisen kulutuksen tarvikkeilla on kapitalistisen tuotannon yleisessä määrässä yhä pienempi ja pienempi sija. Ja se vastaa täydellisesti kapitalismin historiallista „tehtävää” ja sen omalaatuista sosiaalista rakennetta: edelliseen sisältyy nimenomaan yhteiskunnan tuotantovoimien kehittäminen (tuotanto tuotantoa varten); jälkimmäiseen niiden käyttämisen mahdottomuus väestön suurten joukkojen taholta.

Nyt me voimme arvostaa täydellisesti Sismondin käsityksen kasaantumisesta. Hänen väitteensä, että nopea kasaantuminen johtaa onnettomuuksiin, ovat kerrassaan virheellisiä ja ne johtuvat vain siitä, ettei hän ymmärrä kasaantumista, aivan samoin kuin hänen lukuisat lausuntonsa ja vaatimuksensa, ettei tuotanto saisi sivuuttaa kulutusta, koska kulutus määrää tuotannon. Todellisuudessa tapahtuu juuri päinvastoin ja Sismondi yksinkertaisesti kääntyy pois todellisuudesta sen erikoisessa, historiallisesti määräytyssä muodossa asettaen analyysin tilalle pikkuporvarillisen moraalin. Erittäin huvittavan vaikutuksen tekevät Sismondin yritykset peittää tätä moraalialla „tieteellisellä” määritelmällä. „Herrat Say ja Ricardo”, sanoo hän „Nouveaux Principes”-teoksen toisen painoksen esipuheessa, „ovat tulleet siihen oppirakennelmaan... ettei kulutuksella ole muita rajoja kuin tuotannon rajat, silloin kun tulo muodostaa sille rajat... Heidän olisi pitänyt varoittaa tuottajia, että näiden pitäisi luottaa vain kuluttajiin, joilla on tuloja”

(I, XIII)*. Tuollainen näivius aiheuttaa nykyään vain hymyilyä. Mutta eikö meidän nykyaikaisten, herrojen V. V:n ja N. —onin tapaisten romantikkojemme kirjoitelmat ole täynnään juuri samanlaisia asioita? „Ajatelkoot pankkiliikeryittäjät hyvin tarkasti”... löytyykö tavaroille markkinoita? (II, 101—102). „Kun rikkauden kasvua pidetään yhteiskunnan tarkoituksena, niin tarkoituksena uhrataan aina keinoille” (II, 140). „Jos me sen sijaan, että odottaisimme impulssia työn kysynnältä (t.s. sysäystä tuotannolle työläisten tuotekysynnältä), alamme ajatella, että tämän impulssin antaa aikaisempi tuotanto, niin me teemme melkein samoin kuin tekisimme kellolle, jos me ketjurattaan asemesta (la roue qui porte la chaîne) vetäisimme taaksepäin jotakin muuta ratasta,—me rikkoisimme silloin koko koneen ja pysäyttäisimme sen” (II, 454). Näin sanoo Sismondi. Kuulkaamme nyt hra Nikolai —onia. „Meiltä on jäänyt huomauttamatta, minkä kustannuksella tämä kehitys (s.o. kapitalismin kehitys) käy, me olemme unohtaneet myöskin kaiken tuotannon tarkoituksena... peräti turmiollinen hairahdus...” (N.—on, „Katsauksia reforminjälkeiseen yhteiskuntatalouteemme”, 298). Kumpikin kirjoittaja puhuu kapitalismista, kapitalistisista maista; ja kumpikin ilmaisee täydellisen ymmärtämättömyytensä kapitalistisen kasaantumisen olemuksen suhteen. Mutta voitaisiinko arvata, että jälkimmäinen kirjoittaa 70 vuotta myöhemmin kuin edellinen?

Millä tavoin kapitalistisen kasaantumisen ymmärtämättömyys sitoutuu siihen, että koko tuotanto käsitetään virheellisesti kulutustarvikkeiden tuotannoksi, sen osoittaa havainnollisesti eräs esimerkki, jonka Sismondi esittää VIII luvussa: „Tulokset tuotannon halventamistaistelusta” (IV kirja: „Kaupparikkaudesta”).

Olettakaamme, sanoo Sismondi, että manufaktuurin omistajalla on 100.000 frangin liikkuva pääoma, joka tuottaa hänelle 15.000, joista 6.000 on pääomakorkoa ja ne menevät kapitalistille, ja 9.000 on tehtailijain yrittäjävoittoa. Olettakaamme, että hän käyttää 100 työläisen työn, joiden työpalkka on yhteensä 30.000 frangia. Edelleen,

* Kuten tunnettua, uudempi teoria on tässä kysymyksessä (muodostaako tuotanto itse itselleen markkinat?) asettunut täydellisesti klassikkojen kannalle, jotka ovat vastanneet siihen myöntävästi, *päinvastoin* kuin romantismi, joka vastaa siihen kieltävästi. „Kapitalistisen tuotannon *todellinen raja on pääoma itse*” („Das Kapital”, III, I, 231) („Pääoma”, III osa, I nide, s. 231⁴², Toim.).

olettaakamme, että tapahtuu pääoman lisääntyminen, tuotannon laajeneminen („kasaantuminen”). 100.000 frangin asemesta pääoma on jo 200.000 frangia, jotka on sijoitettu kiinteään pääomaan, ja 200.000 liikkuvaan pääomaan, yhteensä 400.000 frangia: voitto ja korko = = 32.000 + 16.000 frangia, sillä korko on alentunut 6 prosentista 4 prosenttiin. Työläisten lukumäärä on kaksinkertaistunut, mutta työpalkka on laskenut 300 frangista 200 frangiin,— yhteensä siis 40.000 frangia. Tuotanto on niin muodoin kasvanut nelinkertaiseksi *. Ja Sismondi laskee sen seurauksia: „tulo” eli „kulutus” oli ensin 45.000 frangia (työpalkka 30.000 + korko 6.000 + voitto 9.000), mutta nyt se on 88.000 frangia (työpalkka 40.000 + korko 16.000 + voitto 32.000). „Tuotanto on lisääntynyt nelinkertaiseksi”, sanoo Sismondi, „mutta kulutus ei ole edes kaksinkertaistunut. *Koneita valmistaneiden työläisten kulutusta ei tarvitse ottaa huomioon. Se on jo katettu niillä 200.000 frangilla*, mitkä niihin on käytetty; se kuuluu jo osana toisen manufaktuurin laskelmiin, missä ilmenevät samat seikat” (I, 405—406).

Sismondin laskelma todistaa tulon pienenevän tuotannon kasvaessa. Se on kiistämätön tosiasia. Mutta Sismondi ei huomaa sitä, että esimerkillään hän kumooa oman teoriansa tuotteen realisoinnista kapitalistisessa yhteiskunnassa. Hullunkurinen on hänen huomautuksensa, että koneita valmistaneiden työläisten kulutusta „ei tarvitse ottaa huomioon”. Minkä takia? Ensinnäkään sen takia, että se on *katettu* 200.000 frangilla. Siis pääoma on siirretty *tuotantovälineitä* valmistavalle alalle,— sitä Sismondi ei huomaa. Siis „sisämarkkinat”, joiden „supistumisesta” Sismondi puhui, eivät rajoitukaan kulutustarvikkeisiin, vaan käsittävät myöskin *tuotantovälineet*. Nämä tuotantovälineethän muodostavat erikoislaatuisen tuotteen, jota ei „realisoida” *henkilökohtaisessa* kulutuksessa, ja mitä nopeammin käy kasaantuminen,

---

* „Kilpailun ensimmäinen tulos”, sanoo Sismondi, „on työpalkan aleneminen ja työläisten lukumäärän lisääntyminen samaan aikaan” (I, 403). Me emme pysähdy tässä tarkastelemaan Sismondin laskelman virheellisyyksiä: hän laskee esimerkiksi voiton 8 prosentiksi kiinteälle pääomalle ja 8 prosentiksi liikkuvalla pääomalle, että työläisten lukumäärä lisääntyy suhteellisesti liikkuvan pääoman kasvun kanssa (jota hän ei osaa kunnolleen erottaa vaihtelevasta pääomasta), että kiinteä pääoma sisältyy kokonaan tuotteen hintaan. Kaikki se ei ole tässä yhteydessä tärkeää, sillä johtopäätös on silti oikea: vaihtelevan pääoman osuuden pienentyminen pääoman yleisessä kokoonpanossa kasaantumisen välttämättömänä tuloksena.

sitä nopeammin siis kehittyi kapitalistisen tuotannon se ala, joka ei anna tuotteita henkilökohtaista kulutusta, vaan tuotannollista kulutusta varten. Toiseksi,— vastaa Sismondi,— ne ovat jo toisen manufaktuurin työläisiä, missä ilmenevät samat seikat (où les mêmes faits pourront se représenter). Tässä, kuten näette, toistuu Smithin tempu, jolloin lukijaa juoksetetaan „Pontiukselta Pilatuksen luo”. Mutta käytetäänhän tässä „toisessakin manufaktuurissa” *pysyvää pääomaa* ja sen käyttö luo niinkään markkinoita kapitalistisen tuotannon sille lohkolle, joka valmistaa tuotantovälineitä! Siirrettäköön kysymystä kuinka paljon tahansa yhdeltä kapitalistilta toiselle, toiselta kolmannelle, niin siitä ei mainittu lohko katoa eivätkä „sisämarkkinat” siis rajoitu yksistään kulutustarvikkeisiin. Sen vuoksi, kun Sismondi sanoo, että „tämä laskelma kumoaa... yhden niistä aksiomeista, joita poliittisessa taloustieteessä on eniten tähdennetty, nimittäin sen, että kaikkein vapain kilpailu määrää teollisuudelle edullisimman kehityksen” (I, 407), niin hän ei huomaa, että „tämä laskelma” kumoaa myös hänet itsensäkin. Kieltämätön on se tosiasia, että koneiden käytäntöönottaminen, joka tunkee pois työläisiä, huonontaa heidän asemaansa, ja Sismondin kiistämätön ansio on se, että hän oli ensimmäisiä, jotka sen osoittivat. Mutta tämä ei missään määrin estä hänen kasaantumis- ja sisämarkkina-teoriaansa olemasta kauttaaltaan virheellinen. Hänen omat laskelmansa todistavat havainnollisesti juuri sen ilmiön, jota Sismondi ei ainoastaan kieltänyt, vaan vieläpä muutti sen perusteluksi kapitalismia vastaan sanoen, että kasaantumisen ja tuotannon pitää vastata kulutusta, muuten tulee pula. Laskelma osoittaa nimenomaan, että kasaantuminen ja tuotanto *sivuuttavat* kulutuksen ja että muuten ei tuotantokaan voi edistyä, sillä kasaantuminen tapahtuu pääasiallisesti tuotantovälineiden laskuun, jotka eivät sisälly „kulutukseen”. Se, mikä Sismondin mielestä Ricardon opissa näytti yksinkertaiselta virheeltä ja ristiriidalta, nimittäin se, että kasaantuminen on sitä, kun tuotanto ylittää tulon,— se pitää todellisuudessa täydellisesti paikkansa ilmentäen kapitalismille ominaista ristiriitaa. Tämä ylittäminen *on välttämätöntä* kaikessa kasaantumisessa, mikä avaa uusia markkinoita *tuotantovälineitä varten ilman, että kulutustarvikkeiden markkinat vastaavasti laajentuisivat, vieläpä näi-*

den markkinain supistuessakin *. Ja sitten, heittäessään pois opin vapaan kilpailun etuisuuksista, Sismondi ei huomaa sitä, että yhdessä tyhjämpäväisen optimismin kanssa hän heittää yli laidan myöskin ehdottoman totuuden, nimittäin sen, että vapaa kilpailu *kehittää yhteiskunnan tuotantovoimia*, kuten hänen omasta laskelmastaan taaskin ilmenee. (Oikeastaan se on vain toisin ilmaistuna se sama tosiasia, että muodostuu teollisuuden erikoinen lohko, joka valmistaa tuotantovälineitä, ja että sen kehitys on erittäin nopeata.) Tämä yhteiskunnan tuotantovoimien kehittyminen ilman, että kulutus kehittyisi samassa suhteessa, on tietysti ristiriita, mutta juuri sellainen ristiriita, joka on todellisuudessa olemassa, joka johtuu itse kapitalismin olemuksesta ja josta ei voida päästä irti tunteellisilla fraaseilla.

Kuitenkin juuri niin romantikot koettavat siitä selviytyä. Ja ettei lukija epäilisi meidän perusteettomasti syyttävän nykyisiä taloustieteilijöitä niin „vanhentuneen” kirjailijan kuin Sismondin virheistä me esitämme pienen näytteen „uusimmalta” kirjailijalta hra N. —onilta. „Katsaustensa” sivulla 242 hän järkeilee kapitalismin kehityksestä Venäjän myllyteollisuudessa. Esitettyään maininnan siitä, että on ilmaantunut suuria höyrymyllyjä, joissa on uudenaikainen tuotantokalusto (myllyjen uudestirakentamiseen on 70-luvulta lähtien käytetty noin 100 miljoonaa ruplaa) ja joissa työn tuottavuus on kohonnut enemmän kuin kaksinkertaisesti, tekijä luonnehtii tätä ilmiötä näin: „myllyteollisuus ei ole kehittynyt, vaan ainoastaan keskittynyt suuriksi tuotantolaitoksiksi”; sitten hän ulottaa tämän kuvauksen koskemaan *kaikkia* teollisuuden aloja (s. 243) ja tekee johtopäätöksen, että „poikkeuksetta kaikissa tapauksissa vapautuu joukottain työläisiä, jotka eivät löydä työtä” (243) ja että „kapitalistinen tuotanto on kehittynyt kansan kulutuksen laskuun” (241). Me kysymme lukijalta, eroako tällainen järkeily edes jotenkin juuri esitetystä Sismondin järkeilystä? Tämä „uusin” kirjailija toteaa kaksi tosiasiaa, samat, mitkä me näimme myöskin Sismondin esimerkissä, ja hän selviytyy näistä molemmista tosiasioista yhtä tunteellisella fraasilla. Ensiksikin, hänen esimerkkinsä osoit-

* Edellä esitetystä analyysistä seuraa itsestään, että sellainenkin tapaus on mahdollinen riippuen siitä, missä määrin uusi pääoma jakaantuu pysyvään ja vaihtelevaan osaan ja missä määrin vaihtelevan pääoman suhteellisen osan pieneneminen ulottuu vanhoille tuotannon aloille.

taa, että kapitalismin kehitys tapahtuu juuri tuotantovälineiden laskuun. Tämä merkitsee sitä, että kapitalismi kehittää yhteiskunnan tuotantovoimia. Toiseksi, hänen esimerkkinsä osoittaa, että tämä kehitys tapahtuu juuri sitä erikoista ristiriitojen tietä, joka on kapitalismille ominaista: tuotanto kehittyy (kulutetut 100 miljoonaa ruplaa ovat olleet sisämarkkinoina niitä tuotteita varten, joita ei käytetä henkilökohtaiseen kulutukseen) ilman, että kulutus kehittyisi vastaavasti (kansan ravintotilanne huononee), t.s. tapahtuu nimenomaan tuotanto tuotannon vuoksi. Ja hra N. —on luulee, että tuo ristiriitä häviää elämästä, jos hän Sismondivanhuksen naiivisuudella olettaa sen vain oppisuunnan ristiriidaksi, vain „turmiolliseksi harhaluuloksi”: „me olemme unohtaneet tuotannon tarkoituksensa”!! Mikä voisi olla sen kuvaavampaa kuin tällainen fraasi: „ei ole kehittynyt, vaan *ainoastaan* keskittynyt”? Nähtävästi hra N. —on tuntee sellaista kapitalismia, jossa kehitys *voisi tapahtua muulla tavalla* kuin *keskittymisen* tietä. Mikä vahinko, ettei hän tutustuttanut meitä tuohon noin „omaperäiseen” kapitalismiin, joka oli kokonaan tuntematonta kaikelle häntä edeltäneelle poliittiselle taloustieteelle!

VI

ULKOMARKKINAT „ULOSPÄÄSYNÄ VAIKEUDESTA”
LISÄARVON REALISOIMISESSA

Sismondin seuraava virhe, joka johtuu yhteiskunnallista tuloa ja tuotetta kapitalistisessa yhteiskunnassa koskevasta virheellisestä teoriasta, on oppi yleensä tuotteen ja varsinkin lisäarvon realisoinnin mahdottomuudesta ja että tämän mahdottomuuden seurauksena tarvitaan välttämättä ulkomarkkinoita. Mitä tulee yleensä tuotteen realisointiin, niin edellä esitetty analyysi osoittaa, että „mahdottomuus” rajoittuu pysyvän pääoman ja tuotantovälineiden virheelliseen pois sulkemiseen. Kun tuo virhe on korjattu, niin „mahdottomuuskin” katoaa. Mutta samaa on sanottava myöskin lisäarvosta: tämä analyysi selittää myöskin sen realisoinnin. Ei ole kerrassaan mitään järjellisiä perusteita erottaa lisäarvoa koko muusta tuotteesta sen realisoinnin suhteen. Sismondin (ja meidän narodnikkiemme) päinvas-tainen väite on yksinkertaisesti tulos siitä, että ei ymmärretä yleensä realisoinnin peruslakeja, ettei osata jakaa tuotteen

kolmea (eikä kahta) osaa arvon mukaan ja tuotteiden kahta lajia aineellisen muodon mukaan (tuotantovälineet ja kulutustarvikkeet). Se väite, että kapitalistit eivät voi kuluttaa lisäarvoa, on vain Smithin neuvottomuuden vulgarisoitua toistamista realisoinnista yleensä. Vain osa lisäarvosta on kulutustarvikkeita; toinen osa taas on tuotantovälineitä (esim. rautatehtailijan lisäarvo). *Tämä viimeksimainittu lisäarvo „kulutetaan” käyttämällä se tuotantoon;* ne kapitalistit taas, jotka tuottavat tuotteita tuotantovälineiden muodossa, eivät itse käytä lisäarvoa, vaan muilta kapitalisteilta vaihdettua *pysyvää pääomaa*. Senpä tähden narodnikkienkin, järkeillessään siitä, että lisäarvoa on mahdoton realisoida, pitää loogillisesti päätyä tunnustamaan mahdottomaksi myöskin pysyvän *pääoman* realisointi, — ja siten he palasivat onnellisesti takaisin Adamiin... Luonnollisesti tällainen palaaminen „poliittisen taloustieteen isän” luo olisi valtavaa edistystä kirjailijoissa, jotka tarjoavat meille vanhoja virheitä muka totuuksina, joihin he ovat „päässeet omalla järjellään”...

Entä ulkomarkkinat? Emmekö me kiellä ulkomarkkinain välttämättömyyttä kapitalismille? Emme tietenkään. Mutta kysymyksellä ulkomarkkinoista ei ole *kerrassaan mitään tekemistä realisointikysymyksen kanssa* ja yritys sitoa ne yhdeksi kokonaisuudeksi luonnehtii vain romanttisia toiveita „pidättää” kapitalismia sekä romanttista kyvyttömyyttä loogilliseen ajatteluun. Realisointikysymyksen selittänyt teoria osoitti sen aivan tarkalleen. Romantikko sanoo: kapitalistit eivät voi kuluttaa lisäarvoa ja siksi heidän on realisoitava se ulkomailla. Herää kysymys: ihan ilmaiseksiköhan ne kapitalistit jo luovuttavat tuotteitaan ulkomaalaisille vai mereenkö he niitä heittävät? Myyvät — siis he saavat vastikkeen; vievät yksiä tuotteita, siis tuovat toisia. Kun me puhumme yhteiskunnallisen tuotteen realisoinnista, niin siten me jo itsestään syrjäytämme rahan kiertokulun ja edellytämme vain tuotteiden vaihtamisen tuotteisiin, sillä siinä hän se realisointikysymys juuri onkin, että analysoidaan yhteiskunnallisen tuotteen kaikkien osien *korvautuminen* arvon ja aineellisen muodon mukaan. Siksi, kun aletaan järkeillä realisoinnista ja päätetään se sanomalla, että muka „tuotehan myydään rahasta”, niin se on yhtä naurettavaa, kuin jos kysymykseen pysyvän pääoman realisoinnista kulutustarvikkeissa annettaisiin vastaus: „ne

myydään”. Se on yksinkertaisesti karkea loogillinen hairahdus: koko yhteiskunnallisen tuotteen realisointikysymyksestä ihmiset luisuvat yksityisen liikkeenharjoittajan kannalle, jota ei kiinnosta mikään muu kuin „myyminen ulkomaalaisille”. Ulkomaankaupan, viennin sekoittaminen realisointikysymykseen — se merkitsee kysymyksen karttamista, sen *lykkäämistä* vain laajemmalle alalle, mutta *lainkaan selvittämättä sitä* *. Realisointikysymys ei edisty hituistakaan, jos me otamme yhden maan markkinoiden asemesta kokonaisen määrätyn maaryhmän markkinat. Kun narodnikit vakuuttavat, että ulkomarkkinat ovat „ulospääsy vaikeudesta” **, minkä kapitalismi asettaa itselleen tuotteen realisoimisessa, niin tuolla fraasilla he vain verhoavat sitä surullista seikkaa, että „ulkomarkkinat” ovat heille „ulospääsy siitä vaikeudesta”, mihin he joutuvat, kun eivät käsitä teoriaa... Enemmänkin. Teoria, joka sitoo ulkomarkkinat kysymykseen koko yhteiskunnallisen tuotteen realisoinnista, ei ainoastaan osoita tämän realisoinnin ymmärtämättömyyttä, vaan se sisältää lisäksi vielä *tavattoman pinnallisen käsityksen tälle realisoinnille ominaisista ristiriidoista*. „Työläiset kuluttavat työpalkan, mutta kapitalistit eivät voi kuluttaa lisäarvoa”. Ajatelkaapa tuota „teoriaa” ulkomarkkinoiden kannalta. Mistä me tiedämme, että „työläiset kuluttavat työpalkan”? Millä perusteella voidaan luulla, että tuotteet, jotka kyseessäolevan maan koko kapitalistiluokka on tarkoittanut tämän maan kaikkien työläisten kuluttaviksi, todella *vastaavat arvoltaan heidän palkkaansa* ja korvaavat sen, ettei *näitä* tuotteita varten tarvittaisikaan ulkomarkkinoita? Ei ole kerrassaan mitään perusteita luulla niin, ja todellisuudessa se ei ole lainkaan niin. Ei ainoastaan tuotteet (tai osa tuotteista), jotka korvaavat lisäarvon, vaan myöskin vaihtelevan pääoman korvaavat tuotteet; ei ainoastaan vaihtelevan pääoman korvaavat tuotteet, vaan myöskin pysyvän pääoman korvaavat tuotteet (jonka meidän „taloustieteilijämme”, jotka eivät muista sukulaisuuttaan...

* Tämä on niin selvä, että Sismoridikin käsitti välttämättömyyden abstrahoitua erilleen ulkomaankaupasta realisointia analysoidessaan. „Seurataksemme tarkemmin näitä laskelmia”, sanoo hän tuotannon ja kulutuksen välisestä vastaavuudesta. „Ja yksinkertaistaaksemme kysymyksen me olemme tähän saakka abstrahoituneet kokonaan erilleen ulkomaankaupasta; me edellytimme, että kansakunta on eristetty; ihmisyhteiskunta itse on sellainen eristetty kansakunta, ja kaikki se, mikä koskee kansakuntaa ilman ulkomaankauppaa, koskee aivan samaten myöskin koko ihmisukua” (1, 115).

** N. —on, s. 205.

Adamiin, unohtavat); ei ainoastaan tuotteet, jotka ovat ole-massa kulutustarvikkeiden muodossa, vaan myöskin tuo-tantovälineiden muodossa olevat tuotteet,— kaikki ne realisoidaan samalla lailla vain „vaikeuksien” keskellä, yhtämittaisten horjuntujen keskellä, jotka tulevat yhä voi-makkaammiksi sitä mukaa kuin kapitalismi kasvaa, raivok-kaan kilpailun keskellä, mikä *pakoittaa* jokaisen liikkeenharjoittajan pyrkimään tuotannon rajattomaan laa-jentamiseen mennessä ulos kyseessäolevan valtion rajoista, lähtien etsimään uusia markkinoita maista, joita ei vielä ole vedetty kapitalistisen tavarankierron piiriin. Nyt me olemme tulleet siihenkin kysymykseen, minkä takia kapitalistinen maa tarvitsee ulkomarkkinoita? Ei lainkaan siksi, ettei tuote yleensä olisi realisoitavissa kapitalistisessa järjestel-mässä. Se on pötyä. Ulkomarkkinat ovat välttämättömät siksi, että kapitalistiselle tuotannolle *on ominaista* pyrkimys *rajattomaan* laajenemiseen — päinvastoin kuin kaikille aikaisemmille tuotantotavoille, jotka olivat rajoitettuja yhteisön, perintötilan, heimon, alueellisen piirin tai valtion puitteisiin. Silloin kun kaikkien entisten talousjärjestelmien vallitessa tuotanto uusiutui joka kerta samassa muodossa ja samassa laajuudessa kuin ennenkin,— kapitalistisessa järjestelmässä tämä uusiutuminen samassa muodossa käy *mahdottomaksi* ja tuotannon laiksi tulee *rajaton* laajentu-minen, ikuinen liikunta eteenpäin*.

Näin siis realisoinnin ymmärtäminen eri tavalla (oikeam-min toisaalta sen ymmärtäminen ja toisaalta se, että romantikot eivät ymmärrä sitä lainkaan) johtaa kahteen täysin vastakkaiseen katsomukseen ulkomarkkinain merki-tyksestä. Toisille (romantikoille) ulkomarkkinat ovat osoitin siitä „vaikeudesta”, jonka kapitalismi *asettaa* yhteiskunnan kehitykselle. Toisille päinvastoin ulkomarkkinat osoittavat, miten kapitalismi *poistaa* ne yhteiskunnan kehityksen vai-keudet, joita historia on asettanut kaikenlaisten yhteisö-, heimo-, alue- ja kansallisten raja-aitojen muodossa**.

Kuten näette, ero on vain „katsantokannassa”... Niin, „vain” siinä! Kapitalismin romanttisten tuomarien eroavai-suus muista on yleensä „vain” „katsantokannassa”, „vain” siinä, että toiset tuomitsevat sitä takaa, toiset — edestä,

* Vertaa *Sieber*, „David Ricardo j.n.e.”. Pietari, 1885, s. 466, huomautus.

** Vertaa alempana „Rede über die Frage des Freihandels” (*K. Marx*, „Puhe kauppavapaudesta”. *Toim.*).

toiset sen järjestelmän kannalta, minkä kapitalismi hävittää, toiset sen järjestelmän kannalta, mitä kapitalismi luo*.

Väärä käsitys ulkomarkkinoista yhdistyy romantikoilla tavallisesti viittauksiin kapitalismin kansainvälisen aseman „erikoisuuksista” kyseellisessä maassa, markkinoiden löytämisen mahdottomuuteen j.n.e.; kaikilla näillä perusteluilla kapitalisteja pyritään „kääntämään pois” ulkomarkkinoiden etsinnästä. Muuten, sanoessamme „viittauksia” me puhumme epätarkasti, sillä romantikko ei tee asiallista analyysiä maan ulkomaankaupasta, sen etenevästä liikkeestä uusien markkinain alalla, sen siirtoasuttamisesta j.n.e. Häntä ei lainkaan kiinnosta todellisen prosessin tutkiminen ja sen selvillesaaminen, hän tarvitsee vain *moraalia tätä prosessia vastaan*. Jotta lukija voisi vakuuttua tämän moraalin olevan tarkalleen samanlaista nykyisillä venäläisillä romantikoilla ja ranskalaisella romantikolla, esitämme esimerkkejä viimeksimainitun järkeilyistä. Olemme jo nähneet, miten Sismondi peloittelee kapitalisteja, etteivät he löydä markkinoita. Mutta hän ei väittänyt vain sitä. Hän väitti, että „maailmanmarkkinat ovat jo kyllin täynnä” (II, 328), ja todisteli, että kapitalismin tietä on mahdotonta kulkea, että on välttämätöntä valita toinen tie... Hän uskotteli englantilaisille liikkeenharjoittajille, että kapitalismi ei voi käyttää kaikkia työläisiä, jotka farmaritalous vapauttaa maanviljelyksestä (I, 255—256). „Ne, joille maanviljelijät uhrataan, saavatko he itsekään mitään hyötyä siitä? Sillä ovathan maanviljelijät Englannin manufaktuurien lähimpiä ja varmimpia kuluttajia. Heidän kulutuksensa lakkaaminen olisi teollisuudelle turmiollisempi isku kuin jonkin kaikkein suurimman ulkomarkkina-alueen sulkeutuminen” (I, 256). Hän uskotteli englantilaisille farmareille, etteivät he pysty kestävänsä kilpailua köyhän puolalaisen talonpojan kanssa, jolle vilja ei maksa juuri mitään (II, 257), että heitä uhkaa vieläkin kauheampi kilpailu Mustanmeren satamista tulevan venäläisen viljan kanssa. Hän huudahti: „Amerikkalaiset seurasivat uutta periaatetta: tuottaa punnitsematta markkinakysymystä (produire sans calculer le marché), ja tuottaa mahdollisimman paljon”, ja niinpä „Yhdysvaltojen

* Puhun tässä vain kapitalismin arvioimisesta, mutta en sen ymmärtämisestä. Tässä viimeksimainitussa suhteessa eivät romantikot ole klassikkoja korkeammalla, kuten olemme nähneet.

kaupan luonteenomaisimpana piirteenä maan äärestä toiseen onkin se, että kaikenlaista tavaraa on yltäkyllin yli kulutuksen tarpeiden... alituiset vararikot ovat tulosta tästä kauppapääomien liiallisuudesta, joita pääomia ei saada vaihdetuksi tuloon" (I, 455—456). Kelpo Sismondi! Mitä hän sanoisikaan nykyisestä Amerikasta, — Amerikasta, joka on kehittynyt niin äärettömästi niiden samaisten „sisämarkkinain" laskuun, joiden piti romantikkojen teorian mukaan „supistua"!

VII

PULA

Sismondin kolmas virheellinen johtopäätös hänen omaksumastaan Ad. Smithin väärästä teoriasta on oppi pulista. Siitä Sismondin käsityksestä, että kasaantumisen (yleensä tuotannon kasvun) määrää kulutus, sekä koko yhteiskunnallisen tuotteen realisoinnin väärästä selityksestä (joka tuote rajoitetaan työläisten osaksi ja kapitalistien osaksi tulossa) johtui luonnostaan ja kiertämättä se oppi, että pulat selitetään epäsuhteella tuotannon ja kulutuksen välillä. Sismondi olikin täydellisesti tämän teorian kannalla. Sen omaksui myöskin Rodbertus, antaen sille hieman muutetun sanamuodon: hän selitti pulat sillä, että tuotannon kasvaessa työläisten osuus tuotteesta vähenee, ja tällöin hän jakoi yhtä väärin kuin A. Smithkin koko yhteiskunnallisen tuotteen työpalkaksi ja „koroksi" (hänen terminologiansa mukaan „korko" on lisäarvo, t.s. voitto ja maakorko yhdessä). Kapitalistisessa yhteiskunnassa tapahtuvan kasaantumisen* ja tuotteen realisoinnin tieteellinen analyysi on repinyt kaiken pohjan tältä teorialta, osoittaen myös, että juuri pulia edeltävinä kausina työläisten kulutus nousee, että riittämätöntä kulutusta (josta pulien selitetään johtuvan) on ollut mitä erilaisimpien talousjärjestelmien vallitessa, mutta pulat ovat vain yhden — kapitalistisen — järjestelmän ominainen piirre. Tämä teoria selittää pulat toisella ristiriidalla, nimittäin ristiriidalla tuotannon yhteis-

* A. Smithillä ja myöhemmillä taloustieteilijöillä liittyy oppiin siitä, että koko tuote kapitalistisessa taloudessa muodostuu kahdesta osasta, myöskin väärä käsitys „yksityisen pääoman kasaantumisesta". He opettivat nimittäin, että kasaantuva osa voitosta kulutetaan täydellisesti työpalkkaan, silloin kun todellisuudessa se kulutetaan: 1) pysyvään pääomaan ja 2) työpalkkaan. Sismondi toistaa klassikkojen tämänkin virheen.

kunnallisen luonteen (jonka kapitalismi on yhteiskunnallistanut) ja yksityisen, yksilöllisen omistamistavan välillä. Näiden teorioiden välinen syvä ero näyttäisi olevan itsestään selvä, mutta meidän pitää pysähtyä siihen yksityiskohtaisemmin, sillä juuri venäläiset Sismondin seuraajat pyrkivät *pyyhkimään pois* tämän eron ja sekoittamaan asian. Nämä kaksi pulateoriaa, joista meillä on puhe, antavat pulista aivan erilaiset selitykset. Ensimmäinen teoria selittää ne ristiriidalla tuotannon ja työväenluokan kulutuksen välillä, toinen — ristiriidalla tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja omistamisen yksityisen luonteen välillä. Edellinen siis näkee ilmiön syyn olevan tuotannon *ulkopuoolella* (siitä johtuen Sismondilla onkin esim. yleisiä hyökkäilyjä klassikkoja vastaan, että nämä sivuuttavat huomiotta kulutuksen käsitellen vain tuotantoa); toinen — nimenomaan tuotannon ehdoissa. Lyhyesti sanoen edellinen selittää pulat riittämättömällä kulutuksella (Unterkonsumption), toinen — tuotannon järjestyksettömyydellä. Siis molemmat teoriat, selittäen pulat *ristiriidalla* itse talousjärjestelmässä, eroavat täydellisesti tuon ristiriidan osoittamisessa. Mutta herää kysymys: kieltääkö jälkimmäinen teoria sen tosiasian, että tuotannon ja kulutuksen välillä on olemassa ristiriita, riittämättömän kulutuksen tosiasian? *Eipä tietenkään*. Se myöntää täydellisesti tämän tosiasian, mutta asettaa sen sille kuuluvaan alistettuun asemaan tosiasiana, joka koskee vain koko kapitalistisen tuotannon yhtä lohkoa. Se opettaa, että tämä tosiasia ei voi selittää pulia, jotka johtuvat toisesta, paljon syvemmästä ristiriidasta, nykyaikaisen talousjärjestelmän perusristiriidasta, nimittäin ristiriidasta tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja omistamisen yksityisen luonteen välillä. Mitä siis on sanottava ihmisistä, jotka kannattaen oikeastaan edellistä teoriaa, verhoavat itseään vetoamalla siihen, miten jälkimmäisen teorian edustajat toteavat ristiriidan tuotannon ja kulutuksen välillä? Nähtävästi nämä ihmiset eivät ole *syventyneet ajattelemaan* kahden teorian välisen eron perusteita eivätkä ole ymmärtäneet kunnolleen jälkimmäistä teoriaa. Näihin ihmisiin kuuluu esim. hra N. —on (puhumattakaan hra V. V:stä). Heidän kuulumisestaan Sismondin seuraajiin on Tugan-Baranovski jo maininnut kirjallisuudessamme („Teollisuuspulat”, s. 477, tehden hra N. —onin suhteen kummallisen varauksen: „nähtävästi”). Mutta puhuessaan

„sisämarkkinain supistumisesta” ja „kansan kulutuskyvyn alenemisesta” (näistä katsomustensa keskeisistä kohdista) hra N. —on siitä huolimatta vetoaa jälkimmäisen teorian edustajiin, jotka *toteavat* tuotannon ja kulutuksen välisen ristiriidan, riittämättömän kulutuksen tosiasian. On ymmärrettävää, että tällaiset vetoamiset osoittavat vain tälle tekijälle yleensä luonteenomaista ominaisuutta esittää sopimattomia lainauksia, eikä muuta. Esim. kaikki lukijat, jotka ovat tutustuneet hänen „Katsauksiinsa”, muistavat tietysti hänen „sitaattinsa” siitä, että „työläiset ovat tärkeitä markkinoille tavarain ostajina, mutta kapitalistinen yhteiskunta pyrkii rajoittamaan heidän oman tavaransa — työvoiman — myyntihinnan minimiin” („Katsauksia”, s. 178), muistavat myöskin, että hra N. —on haluaa johtaa tästä sekä „sisämarkkinain supistumisen” (ib., s. 203 y.m.) että pulat (s. 298 y.m.). Mutta esittäessään tämän sitaatin (joka ei todista mitään, kuten olemme selittäneet), tekijämme kaiken lisäksi *heittää pois lopun* siitä alaviitasta, josta hänen sitaattinsa on otettu. Tämä sitaatti oli alkujaan *pantu lisähuomautuksena* „Pääoman” II osan II osaston *käsikirjoitukseen*. Tämä lisäys oli liitetty tarkoituksella „kehitellä sitä myöhemmin perusteellisemmin”, ja käsikirjoituksen julkaisija pani sen huomautuksiin. *Edellä esitettyjen sanojen jälkeen tuossa huomautuksessa sanotaan: „Kuitenkin tämä kaikki koskee vain seuraavaa osastoa”* *, s.o. kolmatta osastoa. Entä mikä se on tuo kolmas osasto? Se on juuri se osasto, joka sisältää A. Smithin teorian arvostelun koko yhteiskunnallisen tuotteen kahdesta osasta (edellä esitettyine lausuntoineen Sismondista) sekä analyysin „koko yhteiskunnallisen pääoman uusintamisesta ja kierrosta”, s.o. tuotteen realisoimisesta. Siis Sismondin teorioita toistavien käsitystensä vahvistukseksi tekijämme ottaa lainauksen lisäyksestä, joka koskee „vain osastoa”, joka kumoo Sismondia: „vain osastoa”, jossa osoitetaan, että kapitalistit *voivat* realisoida lisäarvon ja että ulkomaankaupan tuominen realisoimnin analyysiin on tolkuttomuutta...

Toinen yritys pyyhkiä pois kahden teorian välinen ero ja puolustaa vanhaa romanttista romua vetoamalla uusimpiin oppeihin on tehty Efrusin kirjoituksessa. Esittäen Sismon-

* „Das Kapital”, II. Band, S. 304 („Pääoma”, II osa, s. 304^a. *Toim.*). Venäjänk. käännös, s. 232. Alleviivaus meidän.

din pulateoriaa Efrusi mainitsee sen virheellisyydestä („Russkoje Bogatstvo” № 7, s. 162). Hänen mainintansa ovat äärimmäisen epäselviä ja ristiriitaisia. Toisaalta hän toistaa aivan vastakkaisen teorian perusteluja sanoen, että kansallinen kysyntä ei rajoitu välittömän kulutuksen tarvikkeisiin. Toisaalta hän väittää, että Sismondin antama pulien selitys „viittaa vain yhteen niistä monista seikoista, jotka vaikeuttavat kansallisen tuotannon jakoa väestön kysyntää ja sen ostokykä vastaavasti”. Siis lukijaa kehoitetaan ajattelemaan, että pulien selitys on juuri „jaossa”, ja että Sismondin virhe rajoittuu siihen, ettei hän ole osoittanut täydellisesti kaikkia tätä jakoa vaikeuttavia syitä! Mutta tärkein ei ole siinä... „Sismondi ei pysähtynyt edellä esitettyyn selitykseen”, sanoo Efrusi. „Jo „Nouv. Princ.”-teoksen ensimmäisessä painoksessa me näemme syvästi opettavaisen luvun, jonka otsikkona on „De la connaissance du marché” *. Tässä luvussa Sismondi paljastaa meille tuotannon ja kulutuksen välisen tasapainon rikkoutumisen perussyyt (huomatkaa tämä!) sellaisella selvyydellä, jota me tässä kysymyksessä tapaamme vain harvoilla taloustieteilijöillä” (ib.). Ja esitettyään lainauksia siitä, että tehtailija ei voi tuntea markkinoita, Efrusi sanoo: „Melkein samaa sanoo Engels” (s. 163) — sitten seuraa sitaatti siitä, että tehtailija ei voi tuntea kysyntää. Esitettyään sen jälkeen vielä sitaatteja „muista esteistä, jotka haittaavat tasapainon aikaansaamista tuotannon ja kulutuksen välillä” (s. 164) Efrusi vakuuttaa, että „niissä annetaan juuri sama selitys pulista, joka tulee yhä enemmän ja enemmän hallitsevaksi”! Enemmänkin: Efrusi on sitä mieltä, että „kansantaloudellisten pulien syitä koskevassa kysymyksessä me voimme täydellä syyllä pitää Sismondia niiden katsantokantojen esi-isänä, joita on myöhemmin kehitelty johdonmukaisemmin ja selvemmin” (s. 168).

Mutta kaikella tällä Efrusi osoittaa, ettei hän käsitä lainkaan asiaa! Mitä ovat pulat? — Liikatuotantoa, sellaisten tavarain tuotantoa, joita ei saada realisoiduksi, joille ei löydy kysyntää. Jos ei tavaroille löydy kysyntää, — niin tehtailija ei niitä tuottaessaan ole tuntenut kysyntää. Nyt herää kysymys: merkitseekö se tosiaankin pulien selittämistä, kun osoitetaan tämä pulien mahdollisuuden ehto?

* — „Markkinain tuntemisesta”. *Toim.*

Eikö Efrusi todellakaan ymmärtänyt eroa ilmiön mahdollisuuden osoittamisen ja sen välttämättömyyden selittämisen välillä? Sismondi sanoo: pulat ovat mahdollisia, koska tehtailija ei tunne kysyntää; ne ovat välttämättömiä, sillä kapitalistisessa tuotannossa ei voi olla tasapainoa tuotannon ja kulutuksen välillä (t. s. tuotetta ei voida realisoida). Engels sanoo: pulat ovat mahdollisia, koska tehtailija ei tunne kysyntää; välttämättömiä ne eivät ole lainkaan sen takia, ettei tuotetta yleensä voitaisi realisoida. Se ei ole totta: tuote voidaan realisoida. Pulat ovat välttämättömiä sen vuoksi, että tuotannon kollektiivinen luonne joutuu ristiriitaan omistamisen yksilöllisen luonteen kanssa. Ja nyt löytyykin taloustieteilijä, joka uskottelee Engelsin puhuvan „melkein samaa”; että Sismondi antaa „pulista aivan saman selityksen”! „Sen vuoksi minua ihmetyttää”, kirjoittaa Efrusi, „että hra Tugan-Baranovskilta... on jäänyt huomaamatta se, mikä Sismondin opissa on tärkeintä ja arvokainta” (s. 168). Mutta hra Tugan-Baranovskilta ei ole jäänyt mitään huomaamatta *. Päinvastoin, hän osoitti täysin tarkasti sen perusristiriidan, johon uusi teoria asian johtaa (s. 455 y.m.) sekä selitti Sismondin merkityksen, joka jo aikaisemmin oli osoittanut pulissa ilmenevän ristiriidan, mutta ei osannut antaa sille oikeaa selitystä (s. 457: Sismondi mainitsi jo ennen Engelsiä siitä, että pulat johtuvat nykyisestä talouden organisatiosta; s. 491: Sismondi esitti pulien mahdollisuuden ehdot, mutta „eivät kaikki mahdollisuudet toteudu käytännössä”). Mutta Efrusi ei lainkaan selvittänyt tätä asiaa ja lyötyään kaikki yhteen läjään hän „ihmettelee”, että hänellä syntyy sekasotku! „Tosin me emme tapaa Sismondilla niitä sanontoja”, sanoo „Ruskoje Bogatstvon” taloustieteilijä, „jotka ovat nyt saaneet aivan yleisen kansalaisyhteisyyden, kuten „tuotannon anarkia”, „suunnitelmallisuuden puute (Planlosigkeit) tuotannossa”, mutta näiden sanontojen takana piilevä olemus on hänellä osoitettu aivan selvästi” (s. 168). Miten helposti uusin romantikko herättää henkiin entisaikojen romantikon! Kysymys johdetaan sanojen erilaisuuteen! Todellisuudessa asia on niin, että Efrusi ei ymmärrä niitä sanoja, joita hän

* „Kapitalismin kehityksessä” (s. 16 ja 19) (kts. Teokset, III osa, I luku, VI §. Toim.) olen jo osoittanut ne hra Tugan-Baranovskilla esiintyvät epätarkkuudet ja virheet, jotka johtivat hänet myöhemmin täydelliseen siirtymiseen porvarillisten taloustieteilijöiden leiriin. (Tekijän huomautus vuoden 1908 painokseen. Toim.)

toistaa. „Tuotannon anarkia”, „suunnitelmallisuuden puute tuotannossa” — mistä nämä sanonnat puhuvat? Ne puhuvat ristiriidasta tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja omistamisen yksilöllisen luonteen välillä. Ja me kysymme jokaiselta tässä käsiteltävää taloustieteellistä kirjallisuutta tuntevalta: tunnustivatko Sismondi tai Rodbertus tämän ristiriidan? Johtivatko he pulat tästä ristiriidasta? Ei, eivät johtaneet eivätkä voineet johtaa, sillä *kumpikaan heistä ei käsittänyt lainkaan tätä ristiriitaa*. Itse ajatuskin siitä, ettei kapitalismin arvostelua saa perustaa fraaseille yleisestä hyvinvoinnista *, tai „oman onnensa nojaan jätetyn kierron” ** virheellisyydestä, vaan että sen pitää pohjautua tuotantosuhteiden kehityksen luonteeseen,— oli heille kerrassaan vieras.

Me käsitämme vallan hyvin, miksi meidän venäläiset romantikkomme tekevät kaikkensa pyyhkiäkseen pois kahden edellä mainitun pulateorian välisen eron. Se johtuu siitä, että noihin teorioihin liittyvät mitä välittömimmin, mitä kiinteimmällä tavalla periaatteellisesti aivan erilaiset suhteet kapitalismiin. Todellakin, jos me selitämme pulat tuotteiden realisoinnin mahdottomuudella, tuotannon ja kuluksen välisellä ristiriidalla, niin siten me joudumme kieltämään todellisuuden, kieltämään kelvottomaksi sen tien, jota kapitalismi kulkee, julistamme sen „vääräksi” tieksi ja ryhdymme etsiskelemään „muuta teitä”. Johtaessamme pulat tästä ristiriidasta meidän pitää olettaa, että mitä pitemmälle tämä ristiriita kehittyy, sitä *vaikeampaa* on siitä päästä ulos. Ja me näimme, miten Sismondi mitä suurimmalla naiivisuudella lausui juuri tämän ajatuksen sanoen, että jos pääoma kasaantuu hitaasti, niin se on vielä siedettävää; mutta jos se kasaantuu nopeasti, niin se käy sietämättömäksi.— Ja päinvastoin, jos me selitämme pulien johtuvan ristiriidasta tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja omistamisen yksilöllisen luonteen välillä, niin siten me tunnustamme kapitalistisen tien todelliseksi ja edistykselliseksi ja

* Cf. Sismondi, I. c., I. 8 (vrt. Sismondi, siteerattu kohta, I. 8. *Toim.*).

** Rodbertus. Huomautamme muuten, että Bernstein, herättäessään yleensä henkin porvarillisen taloustieteen ennakkoluuloja, on saattanut sekaannusta aikaan tässäkin kysymyksessä väittäessään, että Marxin pulateoria ei eroa paljoakaan Rodbertuksen teoriasta („Die Voraussetzungen etc.” Stuttg. 1899, S. 67) (*E. Bernstein*, „Sosialismin edellytykset ja sosialidemokratian tehtävät”, Stuttgart, 1899, s. 67. *Toim.*) ja että Marx joutuu ristiriitaan itsensä kanssa tunnustaessaan pulien perimmäiseksi syyksi joukkojen kulttuurin rajoittuneisuuden. (Tekijän huomautus vuoden 1908 painokseen. *Toim.*)

hylkäämme „muiden teiden” etsiskelyt tolkuttomana romantismina. Siten me tunnustamme sen, että mitä pitemmälle tämä ristiriita kehittyy, sitä helpommaksi käy siitä ulospääsy, ja että ulospääsy on juuri tämän järjestelmän kehityksessä.

Kuten lukija huomaa, me tapaamme tässäkin siis „näkökantojen” erilaisuuden...

On aivan luonnollista, että romantikkomme etsivät katsoimuksilleen teoreettista vahvistusta. On aivan luonnollista, että nämä etsiskelyt johtavat heidät vanhaan romuun, jonka Länsi-Eurooppa on jo aikoja sitten heittänyt tunkiolle. On aivan luonnollista, että tuntien sen he koettavat entisöidä tätä romua milloin suoranaisesti kaunistellen Länsi-Euroopan romantikkoja, milloin taas soluttaen romantismia sopimattomien ja vääristeltyjen lainausten varjossa. Mutta he erehtyvät pahasti, jos luulevat, että moinen salakuljetus jää paljastamatta.

Päätäten tähän Sismondin tärkeimmän teoreettisen opin ja niiden tähdellisimpien teoreettisten johtopäätösten selostamisen, joita hän siitä teki, meidän on tehtävä pieni lisäys, joka koskee taaskin Efrusia. Toisessa kirjoituksessaan Sismondista (joka on edellisen jatkoa) hän sanoo: „Vieläkin mielenkiintoisempia (verrattuna oppiin, joka koskee pääomasta saatavaa tuloa) ovat Sismondin käsitykset tulon eri muodoista” („Russkoje Bogatstvo” № 8, s. 42). Sismondi muka samaten kuin Rodbertuskin jakaa kansallistulon kahteen osaan: „toinen osa menee maan ja tuotantovälineiden omistajille, toinen niille, jotka edustavat työtä” (ib.). Sitten seuraa sitaatteja, joissa Sismondi puhuu ei ainoastaan kansallistulon, vaan koko tuotteen jakaantumisesta samalla tavalla: „Vuosituotanto eli vuoden kuluessa kansan tekemien kaikkien töiden tulos muodostuu samaten kahdesta osasta” j.n.e. („N. Princ.”, I, 105, siteerattu „Russkoje Bogatstvosta” № 8, s. 43). „Siteeratut kohdat osoittavat selvästi”, sanoo taloustieteilijämme loppuyhteenvedoksi, „että Sismondi on täysin omaksunut (!) juuri sen kansallistuloluokittelun, joka uusimmilla taloustieteilijöillä näyttelee niin tärkeätä osaa, nimittäin kansallistulon jakaminen työhön perustuvaan tuloon ja ilman työtä saatavaan tuloon — arbeitsloses Einkommen. Vaikkakaan ylipäänsä Sismondin katsomukset tulokysymykseen nähden eivät aina ole selviä

ja määriteltyjä, niin niissä kuultaa kuitenkin tietoisuus erosta, joka on olemassa yksityistaloudellisen ja kansantaloudellisen tulon välillä” (s. 43).

Siteerattu kohta,— sanomme me siihen,— todistaa selvästi, että Efrusi on täysin omaksunut saksalaisten oppikirjojen viisauden, mutta siitä huolimatta (tai ehkäpä juuri sen takia) häneltä on jäänyt kokonaan huomaamatta kansallistuloa koskevan kysymyksen teoreettinen vaikeus erotukseksi yksilöllisestä tuloista. Efrusi on kovin varomaton sanonnoissaan. Me näimme, että kirjoituksensa alkupuoliskossa hän nimitti „uusimmiksi taloustieteilijöiksi” yhden määrätyn koulukunnan teoreetikkoja. Lukijalla on oikeus luulla, että tälläkin kertaa puhe on juuri heistä. Mutta itse asiassa tekijä tarkoittaa tässä jotakin aivan toista. Uusimpina taloustieteilijöinä esiintyvät nyt jo saksalaiset kateederisocialistit. Sismondin puolustelu on siinä, että tekijä lähentää hänen teoriansa heidän oppiinsa. Mikä sitten on näiden Efrusin „uusimpien” auktoriteettien oppi? — Se, että kansallistulo jakaantuu kahteen osaan.

Mutta sehän on Ad. Smithin eikä lainkaan „uusimpien taloustieteilijöiden” oppi! Jakaen tulon työpalkkaan, voittoon ja korkoon („Kansojen rikkaus”, I kirja, VI luku; II kirja, II luku) A. Smith asetti kaksi viimeksimainittua ensimmäisen vastakohtaksi nimenomaan ilman työntekoa saatuna tulona, nimittäen molempia niitä poisvedoksi työstä (I kirja, VIII luku) ja kiistäen vääräksi sen mielipiteen, että voitto on samaa työpalkkaa erikoislaatuudesta työstä (I kirja, VI luku). Sekä Sismondi, Rodbertus että „uusimmat” saksalaisten oppikirjojen tekijät yksinkertaisesti toistavat vain tätä Smithin oppia. Heidän välillään on vain se ero, että A. Smith tajusi, ettei hänen onnistu aivan täydelleen erottaa kansallistuloa kansallisesta tuotteesta; hän tajusi lankeavansa ristiriitaan heittäessään viimeksimainitusta pois pysyvän pääoman (nykyaikaisen terminologian mukaan), jonka hän kuitenkin sisällytti yksityiseen tuotteen. „Uusimmat” taloustieteilijät sen sijaan, toistaen A. Smithin virheen, pukivat hänen oppinsa vain korkealentoisempaan muotoon („kansallistulon luokittelu”) ja kadottivat tajun siitä ristiriidasta, minkä eteen A. Smith pysähtyi. Nämä saattavat ehkä olla tieteilijäin menettelytapoja, mutta ei lainkaan tieteellisiä.

VIII

KAPITALISTINEN KORKO JA KAPITALISTINEN LIIKAVAESTO

Jatkakaamme katsausta Sismondin teoreettisiin käsityksiin. Me olemme jo tarkastaneet kaikki hänen tärkeimmät katsomuksensa — ne, jotka luonnehtivat häntä erottamalla hänet kaikista muista taloustieteilijöistä. Hänen muilla katsomuksillaan ei ole niin tärkeätä merkitystä hänen yleisessä opissaan tai ovat ne johtopäätöksiä edellisistä.

Toteamme sen, että Sismondi samoin kuin Rodbertuskaan ei hyväksynyt Ricardon korkoteoriaa. Esittämättä mitään omaa teoriaansa hän yritti horjuttaa Ricardon oppia enemmän kuin heikoilla vastaväitteillä. Hän esiintyy tässä aitona pientalonpojan ideologina; hän ei kumoa niin paljon Ricardon kuin torjuu yleensä tavaratalouden ja kapitalismin kategorioiden siirtämisen maanviljelykseen. Molemmissa suhteissa hänen näkökantansa on mitä kuvaavinta romantikolle. 3:n kirjan XIII luku * on omistettu „hrra Ricardon maakorkoteorialle”. Sanottuaan heti Ricardon opin olevan kokonaan ristiriidassa hänen oman teoriansa kanssa, Sismondi esittää tällaisia vastaväitteitä: yleistä voiton tasoa (jolle Ricardon teoria on rakennettu) ei koskaan määrätä, maanviljelyksessä ei ole pääoman vapaata siirtymistä. Maanviljelyksessä on tuotteen katsottava sisältävän sisäisen arvon (la valeur intrinsèque), joka ei riipu markkinavaihteluista ja joka antaa omistajalleen „puhtaan tuotteen” (produit net), „luonnon työn” (I, 306). „Luonnon työ on voima, maan puhtaan tuotteen lähde, joka on käsiteltävä sisäisen arvonsa kannalta” (intrinsèquement) (I, 310). „Me olemme pitäneet korkoa (le fermage) eli oikeammin puhdasta tuotetta välittömästi maasta saatavana omistajan hyötynä; se ei ota mitään osaa pois enempää farmarilta kuin

* Kuvaavaa on jo itse esityksen järjestyksessä: 3:s kirja puhuu „territoriaalirikkaudesta” (richesse territoriale), maarikkaudesta, t.s. maanviljelyksestä. Seuraava, 4:s kirja „kaupparikkaudesta” (de la richesse commerciale) — teollisuudesta ja kaupasta. Ikään kuin maantuote ja itse maa eivät olisikaan muuttuneet samoin tavaraksi kapitalismin vallitessa! Sen tähden nämä kaksi kirjaa eivät vastaakaan toisiaan. Teollisuutta selitetään vain Sismondin aikana olleessa kapitalistisessa muodossaan. Maanviljelystä sen sijaan kuvataan monikirjavana luettelona maankäytön kaikista eri systeemeistä: patriarkaalinen, orjuudellinen, puolisatoviljelys, veropäivätyö, vero, farmaritalous, emphyteusistinen (maan anto ikuisesti perintövuokralle). Tuloksena on täysi sekasoikeus: tekijä ei esitä maanviljelyksen historiaa, koska kaikkia näitä „systeemejä” ei ole sidottu toisiinsa, eikä analysoi maanviljelystä kapitalistisessa taloudessa, vaikka tämä viimeksi mainittu juuri on hänen teoksensa varsinainen tutkimusaihe ja vaikka teollisuudesta hän puhuu vain sen kapitalistisessa muodossa.

kuluttajaltakaan” (I, 312). Ja tämä vanhojen fysiokraattisten ennakkoluulojen toistelu päätetään vielä opetukseen: „Yleensä poliittisessa taloustieteessä pitää varoa (se défier) absoluuttisia oletuksia samaten kuin abstraktioitakin” (I, 312)! Tällaista „teoriaa” ei tarvitse edes ryhtyä käsittelemään, sillä yksin Ricardon vähäinen huomautus „luonnontyötä” vastaan on enemmän kuin riittävä *. Se on yksinkertaisesti kieltäytymistä analyysistä ja jättiläisaskel taaksepäin Ricardoon verraten. Tässäkin näkyy täysin havainnollisesti Sismondin romantismi, kun hän kiiruhtaa tuomitsemaan tämän prosessin ja pelkää ryhtyä analysoimaan sitä. Huomatkaa, että hänhän ei kiellä sitä tosiasiaa, että maanviljelys kehittyy Englannissa kapitalistisesti, että talonpoikien tilalle tulevat farmarit ja päiväläiset, että mannermaalla asiat kehittyvät samaan suuntaan. Hän yksinkertaisesti kääntää selkensä näille tosiasioille (joita hänen olisi pitänyt tarkastella pohtiessaan kapitalistista taloutta), harrastaen mieluummin sentimentaalisia juttuja patriarkaalisen maankäyttöjärjestyksen suotavuudesta. Juuri niin tekevät meidän narodnikkimmekin: kukaan heistä ei ole edes yrittänytkään kieltää sitä tosiasiaa, että tavara-talous tunkeutuu maanviljelykseen, että se ei voi olla saamatta aikaan radikaalista muutosta maanviljelyksen yhteiskunnallisessa luonteessa,— mutta samaan aikaan kukaan heistä, pohtiessaan kapitalistista taloutta, ei aseta kysymystä kaupallisen maanviljelyksen kasvusta, pitäen viisaampana selviytyä asiasta moralisoimalla „kansantuottannosta”. Koska me rajoitumme tässä toistaiseksi Sismondin teoreettisen taloustieteen käsittelyyn, niin jätämme tuonemmaksi yksityiskohtaisemman tutustumisen tuohon „patriarkaaliseen maankäyttöön”.

Toisena teoreettisena kohtana, jonka ympärillä Sismondin esitys pyörii, on oppi väestöstä. Panemme merkille, miten Sismondi suhtautui Malthusin teoriaan ja kapitalismin aikaansaamaan liikaväestöön.

---

* *Ricardo*. Teokset, Sieberin käännös, s. 35: „Eikö luonto manufaktuuri-teollisuudessa sitten tee mitään ihmisen hyväksi? Vai eikö tuulen ja veden voimilla, jotka antavat koneille käyttövoiman ja ovat apuna merenkulussa, olekaan mitään merkitystä? Ilmanpaine ja höyryn kimmoisuus, joiden avulla me panemme liikkeeseen mitä ihmeellisimpiä koneita.— eivätkö ne ole luonnon antimia? Puhumattakaan lämmön vaikutuksesta, joka pehmentää ja sulattaa metalleja, sekä ilman osuudesta värjäys- ja käymisprosesseissa, manufaktuuri-teollisuudessa ei ole yhtään ainoata alaa, jolla luonto ei antaisi ihmiselle apua, ja sitä paitsi ilmaista ja aulista apuaan”.

Efrusi uskottelee, että Sismondi on samaa mieltä Malthusin kanssa vain siitä, että väestö voi lisääntyä tavattoman nopeasti, ollen se äärettömien kärsimysten lähteenä. „Edelleen he ovat täydellisiä antipooodeja. Sismondi asettaa koko väestökysymyksen yhteiskunta-historialliselle pohjalle” („Russkoje Bogatstvo” № 7, s. 148). Tässäkin määritelmässä Efrusi hämää kokonaan Sismondille luonteenomaisen (nimenomaan pikkuporvarillisen) katsantokannan ja hänen romantisminsa.

Mitä merkitsee „väestökysymyksen asettaminen yhteiskunta-historialliselle pohjalle”? Se merkitsee sitä, että on tutkittava erikseen jokaisen historiallisen talousjärjestelmän väestölakia ja sen yhteyttä ja suhdetta kyseelliseen järjestelmään. Minkälaista järjestelmää Sismondi tutki? Kapitalistista. „Russkoje Bogatstvon” avustaja olettaa siis Sismondin tutkineen kapitalistista väestölakia. Tässä väitteessä on osa totta, mutta vain *osa*. Mutta koska Efrusi ei aikonutkaan tarkastella, mitä Sismondilta puuttui hänen järkeilyissään väestönlisäyksestä, ja koska Efrusi väittää, että „Sismondi esiintyy tässä kaikkein etevimpien uusimpien taloustieteilijöiden edeltäjänä” * (s. 148),— niin tuloksena on aivan samanlainen pikkuporvarillisen romantikon kunistelu, jota me näimme pulia ja kansallistuloa koskevissa kysymyksissä. Mitä yhtäläisyyttä oli Sismondin opin ja uuden teorian välillä näissä kysymyksissä? Se, että Sismondi viittasi kapitalistiselle kasaantumiselle ominaisiin ristiriitoihin. Tämän yhtäläisyyden Efrusi osoitti. Mikä ero oli Sismondin ja uuden teorian välillä? Ensinnäkin se, että hän ei vienyt hituistakaan eteenpäin näiden ristiriitojen tieteellistä analyysiä ja ottipa vielä eräissä suhteissa takaskeleenkin klassikkoihin verraten,— toiseksi se, että hän verhosi analysointikyvyttömyyttään (osaksi haluttomuuttaan ryhtyä analysoimaan) pikkuporvarillisella moraalilla välttämättömyydestä saada kansallistulot sopusointuun menojen kanssa, tuotanto kulutuksen kanssa j.n.e. Tätä eroa Efrusi *ei osoittanut* yhdessäkään mainituista pykälistä ja käsitti siten aivan väärin Sismondin todellisen merkityksen ja hänen suhteensa uusimpaan teoriaan. Aivan samaa me

---

* Muuten teemme sen varauksen, että me emme voi aivan varmaan tietää, kuka Efrusilla on tässä „kaikkein etevimpänä uusimpana taloustieteilijänä”, tietyn, romantismille ehdottomasti vieraan koulukunnan edustaja vaiko kaikkein paksuimman käsikirjan tekijä?

näemme tässäkin kysymyksessä. Sismondin yhtäläisyys uusimman teorian kanssa rajoittuu tässäkin *ristiriitaan viittaamiseen*. Tässäkin on se ero, että puuttuu tieteellistä analyysiä ja että tällaisen analyysin asemesta on pikku-porvarillista moralisointia. Selittäkäämme.

Kapitalistisen koneteollisuuden kehitys viime vuosisadan lopulta lähtien on tuonut tullessaan liikaväestön muodostumisen, ja poliittisen taloustieteen tehtäväksi tuli selittää tämä ilmiö. Malthus yritti, kuten tunnettua, selittää sitä luonnon-historiallisilla syillä, kieltäen kokonaan sen, että se on tietyn historiallisesti määrätyn yhteiskunnallisen talousjärjestelmän synnyttämä ja sulkien kokonaan silmänsä näkemästä niitä ristiriitoja, joita tämä tosiasia tuo esiin. Sismondi viittasi näihin ristiriitoihin ja siihen, että koneet syrjäyttävät väestöä. Tämä viittaus on hänen kieltämätön ansionsa, koska sillä aikakaudella, jolloin hän kirjoitti, sellainen viittaus oli uutuuus. Mutta katsokaamme, miten hän suhtautui tähän tosiasiaan.

7:nnessä kirjassa („Väestöstä”) 7:s luku puhuu erikoisesti „väestöstä, joka on tullut tarpeettomaksi koneiden keksimisen seurauksena”. Sismondi toteaa, että „koneet syrjäyttävät ihmisiä” (s. 315, II, VII) ja asettaa heti kysymyksen, onko koneiden keksiminen hyödyksi kansakunnalle vaiko onnettomuus? On ymmärrettävää, että tämän kysymyksen „ratkaiseminen” kaikkia maita ja aikoja varten yleensä, eikä kapitalistiseen maahan nähden, on mitä sisällyksettömintä joutavuutta: hyödyksi — silloin, kun „kulutuskysyntä on väestön käsissä olevia tuotantovälineitä suurempi” (les moyens de produire de la population) (II, 317), ja onnettomuus — „silloin, kun tuotanto on aivan riittävä kulutuksen tyydyttämiseksi”. Toisin sanoen: ristiriidan toteaminen on Sismondilla vain aiheena järkeilyyn jostakin abstraktisesta yhteiskunnasta, jossa ei ole enää mitään ristiriitoja ja johon voidaan soveltaa säästäväisen talonpojan moraalia! Sismondi ei yritäkään analysoida tätä ristiriitaa eikä selvittää, miten se syntyy, mihin se johtaa j.n.e. kyseisessä kapitalistisessa yhteiskunnassa. Ei, hän käyttää tätä ristiriitaa vain aineistona purkaakseen siveellistä suuttumustaan tuollaista ristiriitaa vastaan. Edelleen koko luvun sisältö ei anna enää kerrassaan mitään tästä teoreettisesta kysymyksestä, vaan rajoittuu nurinaan, valituksiin ja viattomiin toivomuksiin. Syrjäytetyt työläiset olivat kuluttajia... sisämarkkinat supis-

tuvat... mitä ulkomarkkinoihin tulee, niin maailma on jo riittävästi turvattu kaikella... talonpoikain kohtuullinen toimeentulo olisi taannut paremmin menekin... ei ole sen hämmästyttävämpää, sen hirvittävämpää esimerkiksi kuin Englanti, jota mannermaan valtiot seuraavat — tällaisia mietelmiä Sismondi tarjoaa ilmiön analysoimisen asemesta! Hänen suhteensa tutkimusesineeseen on prikulleen samanlainen kuin meidän narodnikkimmekin suhde. Narodnikit myöskin rajoittuvat vain toteamaan sen tosiasian, että on liikaväestöä, ja käyttävät tätä tosiasiaa vain nurinaan ja valitukseen kapitalismin suhteen (vrt. N. —on, V.V. y.m.). Samoin kuin Sismondi ei edes yritäkään analysoida, missä suhteessa tämä liikaväestö on kapitalistisen tuotannon vaatimuksiin, — samaten narodnikitkaan eivät ole koskaan edes asettaneet itselleen tällaista kysymystä.

Tämän ristiriidan tieteellinen analyysi on selittänyt tuollaisen menettelytavan aivan vääräksi. Tämä analyysi on todennut sen, että liikaväestö, joka sellaisenaan on epäilemättä ristiriita (liikatuotannon ja liikakulutuksen rinnalla) ja kapitalistisen kasaantumisen välttämätön tulos, on samaan aikaan kapitalistisen koneiston *välttämätön elementillinen osa* *. Mitä pitemmälle suurteollisuus kehittyi, sitä suuremman vaihtelun alaiseksi joutuu työvoiman kysyntä riippuen pulista tai kukoistuskaudesta kansallisessa tuotannossa kokonaisuudessaan tai sen jokaisella eri alalla. Nämä vaihtelut ovat kapitalistisen tuotannon laki, ja tätä tuotantoa *ei voisi olla*, ellei olisi liikaväestöä (s.o. yli sen *keskimääräisen* kysynnän, minkä kapitalismi tarvitsee työ-

---

* Ensä kerran, mikäli tiedetään, tämän näkökannan liikaväestöstä on esittänyt Engels teoksessaan „Die Lage der arbeitenden Klasse in England“ (1845) (Engels. „Työväenluokan asema Englannissa“. *Tolm.*). Kuvattuaan teollisuuden tavallisen kiertojakson Englannin teollisuudessa tekijä sanoo:

„Tästä näkyy selvästi, että Englannin teollisuudella pitää kaiken aikaa, korkeimman kukoistuksen lyhyitä kausia lukuunottamatta, olla työttömänä oleva työläisten reserviarmeija sitä varten, jotta olisi mahdollisuus tuottaa suuret määrät tavaroita, joita markkinat vaativat vilkkaimpina kuukausina. Tämä reserviarmeija laajenee tai supistuu markkinatilanteen mukaisesti, mikä tarjoaa työtä milloin suuremmalle milloin taas pienemmälle osalle sen jäsenistä. Ja kun maanviljelysalueet ja ne teollisuusalat, joita yleinen kukoistustila on vähimmin koskenut, antavat markkinatilanteen kohotessa vilkkaimmilleen manufaktuureille tilapäisesti vussin määrän työläisiä, niin heitä on vain pieni vähemmistö ja hekin kuuluvat samaten vara-armeijaan, mutta vain sillä ainoalla eroktsella, että tarvittiin nimenomaan nopea kukoistus, jotta heidän kuulumisensa tähän armeijaan tull iimi“ *.

Viimeisissä sanoissa on tärkeätä panna merkille, että reserviarmeijaan kuuluvaaksi lasketaan maanviljelysväestön se osa, joka hakeutuu tilapäisesti teollisuuteen. Tämä on juuri se, minkä myöhempi teoria on nimittänyt liikaväestön piffläväksi muodoksi (kts. Marxin „Pääomaa“).

läisiä), joka on valmis joka hetki tarjoamaan työkäsiä mille teollisuusalalle tahansa tai mille hyvänsä tuotantolaitokselle. Analyysi on osoittanut, että liikaväestöä muodostuu kaikilla teollisuuden aloilla, minne kapitalismi vain tunkeutuu,— myöskin maanviljelyksessä aivan samoin kuin teollisuudessa,— ja että liikaväestöä on olemassa eri muodoissa. Päämuotoja on kolme*: 1) *Juokseva liikaväestö*. Siihen kuuluvat työtä vailla olevat työläiset teollisuudessa. Teollisuuden kehittyessä kasvaa välttämättä heidän lukumääränsäkin. 2) *Piilevä liikaväestö*. Siihen kuuluu se maalaisväestö, joka kapitalismin kehittyessä menettää taloutensa eikä löydä työmahdollisuuksia maatalouden ulkopuolella. Tämä väestö on aina valmis tarjoamaan työkäsiä mille liikeyritykselle tahansa. 3) *Patoutuva liikaväestö*. Sen käyttö on „mitä suurimmassa määrin vääriä”, sitä käytetään ehdoilla, jotka ovat tavallista tasoa alempana. Siihen kuuluvat etupäässä ne, jotka tekevät kotona työtä tehtailijoille ja myymälöille, sekä maalaisia että kaupunkilaisia. Kaikki nämä väestökerrokset yhdessä muodostavatkin *suhteellisen liikaväestön eli reserviarmeijan*. Viimeksimainittu termi sanoo selvästi, mistä väestöstä on kysymys. He ovat työläisiä, joita kapitalismi tarvitsee tuotantolaitosten *mahdollista* laajentamista varten, mutta jotka eivät voi saada koskaan pysyväisesti työtä.

Siis tässäkin kysymyksessä teoria on tullut johtopäätökseen, joka on täysin vastakohtainen romantikkojen johtopäätökselle. Viimeksimainituille liikaväestö merkitsee kapitalismin mahdottomuutta taikka sen „virheellisyyttä”. Todellisuudessa asia on juuri päinvastoin: liikaväestö, ollen liikatuotannon välttämättömänä lisänä, on kapitalistiseen talouteen välttämättä kuuluva ilmiö, jota ilman se ei voisi olla olemassa eikä kehittyä. Efrusi on tässäkin esittänyt asian aivan väärin, vaieten tästä uusimman teorian väittämästä.

Näiden kahden katsantokannan yksinkertainen rinnastus on jo riittävä, jotta voidaan päätellä, kumpaan niistä meidän narodnikkimme kuuluvat. Edellä esitetty luku Sismondin teoksesta voisi täysin oikeutetusti kuulua hra N. —onin teokseen „Katsauksia meidän reforminjalkeiseen yhteiskunnalliseen talouteemme”.

* Vrt. *Siebertä*. „David Ricardo j.n.e.”, s. 552—553. Pietari, 1885.

Todeten liikaväestön muodostumisen reforminjälkeisellä Venäjällä narodnikit eivät ole koskaan asettaneet kysymystä siitä, että kapitalismi tarvitsee työläisten reserviarmeijaa. Olisiko voitu rakentaa rautateitä, ellei olisi muodostunut herkeämättä liikaväestöä? Onhan tunnettua, että tämänlaatuisten työn kysyntä vaihtelee kovasti eri vuosina. Olisiko teollisuus voinut kehittyä ilman tätä ehtoa? (Kuumeisina kausina se vaatii suuria joukkoja rakennustyöläisiä uusien tehtaiden, rakennusten, varastojen j.n.e. rakentamiseen sekä kaikenlaisiin avustaviin päivätöihin, joihin kuuluu suurin osa niin sanotuista maanviljelyksen ulkopuolisista vieraspaikkalaisista ansiotöistä.) Olisiko ilman tätä ehtoa voinut syntyä reunamaittemme kapitalistinen maanviljelys, joka vaatii satoja tuhansia ja miljoonia päiväläisiä, ja tämän työn kysyntä, kuten tunnettua, on tavattoman vaihtelevaista? Olisiko ilman liikaväestön muodostumista voinut tapahtua metsäteollisuutta harjoittavien liikemiesten toimeenpanema metsien ilmiömäisen nopea toimittaminen tehtaiden tarpeisiin? (Metsätyöt kuuluvat samaten huonoimmin palkattuihin ja huonoimmissa oloissa suoritettaviin töihin, kuten muutkin muodot, joissa maaseutuväestö tekee työtä liikkeenharjoittajille.) Olisiko ilman tätä ehtoa voinut kehittyä kotiin annettavien töiden järjestelmä kaupungeissa ja kylissä, jota kauppiaat, tehtailijat ja myymälät harjoittavat ja joka on niin laajalle levinnyt ilmiö niin sanotuissa kotiteollisuusammateissa? Kaikilla näillä työaloilla (jotka ovat kehittyneet pääasiallisesti reformin jälkeen) on palkkatyön kysyntä äärimmäisen vaihtelevaa. Mutta tämän kysynnän vaihtelujen laajuushan määrääkin kapitalismin *tarvitseman* liikaväestön määrän. Narodnikki-taloustieteilijät eivät ole missään osoittaneet, että tämä laki olisi heille tunnettu. Aikomuksemme ei ole tietenkään ryhtyä tässä tarkastelemaan näitä kysymyksiä syvällisemmin*. Se ei sisälly tehtäväämme. Kirjoituksemme tutkimusaiheena on länsieurooppalainen romantismi ja sen suhde venäläiseen narodnikkilaisuuteen. Ja tässäkin tapauksessa tämä suhde osoittautuu samaksi kuin kaikissa edellisissä: kysymyksessä liikaväestöstä narodnikit ovat täydellisesti romantismin katsantokannalla, joka on täysin vastakohtainen uusimman

* Siksi me emme kajoa tässä siihen peräti omalaatuisen seikkaan, että narodnikki-taloustieteilijät pitävät perustana kaikkien näiden sangen monilukuisten työläisryhmien huomiotta jättämiselle sitä, ettei heitä ole rekisteröity.

teorian katsantokannalle. Kapitalismi ei käytä vapautuvia työläisiä,— sanovat he. Siis se on mahdoton, „virheellinen” j.n.e. Sitä se ei vielä lainkaan „merkitse”. Ristiriita ei ole vielä mahdottomuus (Widerspruch ei ole samaa kuin Widersinn). Kapitalistinen kasaantuminen, tämä selvä tuotanto tuotannon vuoksi, on samoin ristiriita. Mutta se ei haittaa sen olemassaoloa ja sen olemista määrätyn talousjärjestelmän lakina. Samaa on sanottava kaikista muistakin kapitalismin ristiriidoista. Tuo esittämämme narodnikkilainen järjely „merkitsee” vain sitä, että venäläiseen intelligenssiin on syöpyntä syvälle paha tapa selviytyä kaikista näistä ristiriidoista fraaseilla.

Sismondi ei siis ole antanut kerrassaan mitään liika-väestön *teoreettista analyysia* varten. Mutta minkälainen katsantokanta hänellä oli siihen? Hänen katsantokantansa muodostuu pikkuporvarillisten sympatioiden ja malthusianismin originaalisesta kietoutumisesta toisiinsa. „Nykyaikaisen yhteiskunnallisen järjestyksen suuri vika on se”, sanoo Sismondi, „että köyhä ei voi koskaan tietää, minkälaiseen työnkysyntään hän voi luottaa” (II, 261), ja Sismondi muistelee huokailen niitä aikoja, jolloin „kyläsuutari” ja pientalonpoika tiesivät tarkalleen tulonsa. „Mitä enemmän köyhä on vailla kaikkea omaisuutta, sitä enemmän hän joutuu vaaraan erehtyä tulojensa suhteen ja edistää sellaisen väestön muodostumista (contribuer à accroître une population...), joka, ollen epäsuhteessa työnkysyntään, ei löydä varoja toimeentuloa varten” (II, 263—264). Nähkääs: tälle pikkuporvariston ideologille ei riitä se, että hän haluaisi pysäyttää koko yhteiskuntakehityksen puolittain viljeystilassa olevan väestön patriarkaalisten suhteiden säilyttämiseksi. Hän on valmis määräämään ihmisluontoa runneltavaksi miten tahansa, kunhan se vain palvelisi pikkuporvariston säilymistä. Tässä vielä muutamia poimintoja, jotka eivät jätä epäilystä viimeksimainittuun kohtaan nähden:

Viikottain suoritettava palkanmaksu tehtaassa puolittain kerjäläisasemassa olevalle työläiselle on opettanut hänet olemaan ajattelematta tulevaisuutta seuraavaa lauantaia pitemmälle: „hänessä on siten tylsytetty siveelliset ominaisuudet ja sympatiotunne” (II, 266), jotka merkitsevät „järkevää avioelämää”, kuten heti näemme!— „hänen perheensä tulee sitä suurilukuisemmaksi, mitä enemmän se

käy raskautukseksi yhteiskunnalle; ja kansakunta joutuu kärsimään (*gémira*) sen väestön painosta, jota ei ole saatettu vastaavaan suhteeseen (*disproportionnée*) toimeentulovarojensa kanssa" (II, 267). Pienomistuksen säilyttäminen hinnalla millä hyvänsä — se on Sismondin tunnus — vaikkapa elintason alentamisen ja ihmisluonnon runteleminen hinnallakin! Ja puhuttuaan valtiomiehen ilmeellä siitä, milloin väestön kasvu on „toivottavaa”, Sismondi omistaa erikoisen luvun hyökkäilyille uskontoa vastaan siitä, miksi se ei ole tuominnut „harkitsemattomia” avioliittoja. Kun vain kosketetaan hänen ihanteeseensa — pikkuporvariin — niin Sismondi on kiivaampi malthusianisti kuin Malthus itse. „Lapset, jotka syntyvät vain puutteeseen”, antaa Sismondi neuvoja uskonnolle, „syntyvät samalla myös vain paheisiin... Tietämättömyys yhteiskuntajärjestelmän kysymyksissä on pakoittanut heidät (uskonnon edustajat) poistamaan siveellisen ryhdin avioliitolle ominaisten hyveiden joukosta, ja se on ollut eräänä niistä vakituisesti vaikuttavista syistä, jotka rikkovat sopusuhdetta, joka luonnostaan muodostuu väestön ja sen toimeentulovarojen välillä” (II, 294). „Uskonnollisen moraalin pitää opettaa ihmisille, että uusittuaan perheen he ovat velvollisia elämään vaimojensa kanssa yhtä siveellisesti kuin naimattomat miehet naisten kanssa, jotka eivät kuulu heille” (II, 298). Ja Sismondi, joka haluaa yleensä esiintyä ei vain taloustieteilijä-teoreetikkoena, vaan myöskin viisaana hallintomiehenä, laskee heti, että „perheen uusimiseksi” tarvitaan „yhteensä ja keskimäärin kolme syntymää” ja hän neuvoa hallitusta, „ettei pidä narrata ihmisiä toiveilla päästä riippumattomaan asemaan, mikä sallisi heidän perustaa perheen, kun tämä petollinen laitos (*cet établissement illusoire*) jättää heidät kärsimysten, puutteen ja kuolevaisuuden mielihälään” (II, 299). „Silloin kun yhteiskuntajärjestys ei erottanut työtätekevää luokkaa jonkinlaista omaisuutta omistavasta luokasta, niin yleinen mielipide yksin riitti ehkäisemään köyhyiden vitsauksen (*le fléau*). Maanviljelijälle hänen isänsä perinnön tuymiseen ja käsityöläiselle hänen vähäisen pääomansa tuhlaamiseen sisältyi aina jotakin häpeällistä... Mutta Euroopan nykyisessä järjestelmässä... ihmiset, jotka on tuomittu olemaan ikänsä ilman minkäänlaista omaisuutta, eivät voi tuntea minkäänlaista häpeää joutuesaan kerjäläisen asemaan” (II, 306—307). Pienomistajan

tylsyyttä ja luutuneisuutta on vaikea ilmaista tämän selvemmin! Sismondi muuttuu tässä teoreetikosta käytännölliseksi neuvojaksi, joka saarnaa sitä moraalialia, jota ranskalainen talonpoika, kuten tunnettua, niin hyvällä menestyksellä seuraa. Hän ei ole vain Malthus, vaan lisäksi Malthus, joka on vartavasten leivottu pikkuporvarin mallin mukaan. Näitä Sismondin teoksen lukuja lukiessa muistuvat väkisin mieleen Proudhonin jyrisevän kiihkeät hyökkäykset, kun hän todisteli, että malthusianismi on käytännöllisen avioelämän... eräänlaisen luonnonvastaisen paheen saarnamista*.

IX

KONEET KAPITALISTISESSA YHTEISKUNNASSA

Liikaväestöä koskevan kysymyksen yhteydessä on myöskin kysymys *koneiden* merkityksestä yleensä.

Efrusi puhuu uutterasti Sismondin „loistavista lausunnoista” koneiden johdosta, siitä, että „on väärin pitää häntä teknillisten parannusten vastustajana” (№ 7, s. 155), että „Sismondi ei ollut koneiden ja keksintöjen vihollinen” (s. 156). „Sismondi korosti moneen kertaan sitä ajatusta, etteivät koneet ja keksinnöt sellaisenaan ole työväenluokalle vahingollisia, mutta ne tulevat sellaisiksi vain nykyaikaisen talouden ehtojen vuoksi, jolloin työn tuottavuuden kasvu ei johda työväenluokan kulutuksen lisääntymiseen eikä työajan supistumiseen” (s. 155).

Kaikki nämä lausunnot ovat aivan paikallaan. Ja taaskin *tällainen* arvio Sismondista osoittaa erinomaisen selväpiirteisesti, että narodnikki ei ole pystynyt laisinkaan *ymmärtämään romantikkaa*, ymmärtämään romantismille ominaista *katsantokantaa* kapitalismiin nähden ja sen radikaalista eroa tieteellisen teorian katsantokannasta. Narodnikki ei voinutkaan ymmärtää sitä, sillä narodnikkilaisuus ei ole itsekään mennyt romantismia pitemmälle. Mutta jos Sismondin lausunnot kapitalistisen koneiden käytön ristiriitaisesta luonteesta olivat suurta edistystä 1820-luvulla, niin nykyään on jo kerrassaan anteeksiantamatonta rajoit-

---

* Kts. liitetä Malthusin „Kirjoitus väestöperiaatteesta” teoksen venäjänkieliseen käännökseen. (Bibikovin käännös, Pietari, 1866.) Katkelma Proudhonin teoksesta „Oikeudenmukaisuudesta”.

tua tuollaiseen primitiiviseen arvosteluun ja olla käsittämättä sen pikkuporvarillista rajoittuneisuutta.

Tässä suhteessa (s.o. kysymyksessä siitä, missä Sismondin oppi eroaa uusimmasta teoriasta)* Efrusi pysyy tiukasti omassa kannassaan. Hän ei osaa edes asettaa kysymystä. Osoitettuaan, että Sismondi näki ristiriidan, hän tyytyykin siihen, aivan kuin historia ei olisi osoittanut mitä erilaisimpia menetelmiä ja keinoja kapitalismin ristiriitojen arvostelemiseksi. Sanoessaan, että Sismondi ei pitänyt koneita vahingollisina sellaisenaan, vaan niiden vaikutuksen vuoksi kyseellisen yhteiskuntajärjestelmän oloissa, Efrusi ei edes huomaakaan, kuinka primitiivinen, sentimentaalisen pinnallinen katsantokanta tulee esiin yksistään jo tuossa päätelmässä. Sismondi päätteli tosiaankin näin: ovatko koneet vahingollisia vai eivätkö ole? ja „ratkaisi” kysymyksen mietelmällä: koneet ovat hyödyllisiä vain silloin, kun tuotanto on kulutuksen mukaista (vrt. „Russkoje Bogatstvon” № 7, s. 156 olevia sitaatteja). Kaiken edellä esitetyn jälkeen meidän ei tarvitse tässä todistella sitä, että tuollainen „ratkaisu” ei ole mitään muuta kuin pikkuporvarillisen utopian soluttamista kapitalismin tieteellisen analyysin tilalle. Sismondia ei voida syyttää siitä, ettei hän tehnyt sellaista analyysiä. Historiallisia ansioita ei mitata sen mukaan, mitä historialliset toimihenkilöt *eivät antaneet* nykyaikaisiin vaatimuksiin verraten, vaan sen mukaan, mitä *uutta he antoivat* edeltäjiinsä verraten. Mutta me emme mittaa tässä enää Sismondia emmekä hänen primitiivistä sentimentaalista katsantokantaansa, vaan „Russkoje Bogatstvon” taloustieteilijää, joka ei yhä vielääkään käsitä tällaisen katsantokannan eroa uusimmasta katsantokannasta. Hän ei ymmärrä sitä, että tämän eron luonnehtimiseksi ei olisi pitänyt asettaa kysymystä siitä, oliko Sismondi koneiden vihaaja vai ei, vaan siitä, ymmärsikö Sismondi koneiden merkityksen kapitalistisessa järjestelmässä? ymmärsikö hän koneiden merkityksen *edistystekijänä tässä järjestelmässä?* Ja silloin „Russkoje Bogatstvon” taloustieteilijä olisi voinut huomata, että *pikkuporvarilliselta utopistiselta* katsantokannaltaan Sismondi *ei voinutkaan asettaa* sellaista kysymystä ja että sen asettamisessa ja ratkaisemisessa onkin juuri uuden teorian

* Ja me olemme jo moneen kertaan nähneet, että Efrusi on koettanut *kaikkialla* verrata Sismondia nykyaikaiseen teoriaan.

erikoisuus. Silloin Efrusi olisi voinut ymmärtää, että korvatesaan kysymyksen koneiden historiallisesta osuudesta kyseellisessä kapitalistisessa yhteiskunnassa kysymyksellä koneiden „edullisuuden” ja „hyödyllisyyden” ehdoista yleensä, Sismondi päätyi luonnollisesti oppiin kapitalismin sekä kapitalistisen koneiden käytön „vaarallisuudesta”, hän vetosi välttämättömyyteen „pidättää”, „hillitä”, „säännöstitää” kapitalismin kasvua ja hänestä tuli sen vuoksi *taantumuksellinen*. Se, ettei hän ymmärrä koneiden historiallista osuutta edistystekijänä, onkin yhtenä niistä syistä, joiden perusteella usein teoria on katsonut Sismondin opin *taantumukselliseksi*.

Me emme tietenkään ryhdy tässä selostamaan uusinta oppia (s.o. Marxin oppia) koneellisesta tuotannosta. Neuvomme lukijaa perehtymään vaikkapa edellämäinittuun N. Sieberin tutkielmaan, X luku: „Koneet ja suurteollisuus” ja erittäinkin XI luku: „Koneellista tuotantoa koskevan teorian erittely” *. Mainitsemme vain mitä lyhimmiten sen olemuksen. Se sisältyy kahteen kohtaan: ensinnäkin historialliseen analyysiin, joka toteaa koneellisen tuotannon paikan kapitalismin muiden kehitysvaiheiden joukossa ja koneellisen teollisuuden suhteen näihin edellisiin vaiheisiin (yksinkertaiseen kapitalistiseen kooperatioon ja kapitalistiseen manufaktuuriin); toiseksi, analyysiin koneiden osuudesta kapitalistisessa taloudessa, ja erikoisesti analyysiin siitä väestön kaikkien elinehtojen uudistumisesta, minkä koneellinen teollisuus saa aikaan. Ensimmäisessä kohdassa teoria on todennut, että koneellinen teollisuus on vain kapitalistisen tuotannon eräs aste (nimenomaan korkein aste) ja on osoittanut, miten se on syntynyt manufaktuurista. Toiseen kohtaan nähden teoria on todennut, että koneellinen teollisuus on valtavaa edistystä kapitalistisessa yhteiskunnassa ei ainoastaan siksi, että se kohottaa suunnattomasti tuotantovoimia ja yhteiskunnallistaa työn koko yhteiskunnassa **, vaan myöskin siksi, että se hävittää manufaktuuri-

* „Totta puhuen”, sanoo Sieber tämän luvun alussa, „tämä koneita ja suurteollisuutta koskeva oppi sisältää niin ehtymättömän lähteen uusia ajatuksia ja origineilleja tutkielmia, että jos joku aikoo punnita täydellisesti tämän opin suhteelliset arvot, niin hänen pitäisi yksistään tästä aiheesta kirjoittaa miltei kokonainen kirja” (s. 473).

** Vertaillenään „työn yhdistelemistä” yhteisössä ja kapitalistisessa yhteiskunnassa, missä vallitsee koneeteollisuus, Sieber huomauttaa aivan oikein: „Yhteisön „yhteenlaskettavan” ja konetuotantoon pohjautuvan yhteiskunnan „yhteenlaskettavan” välillä on suunnilleen samanlainen ero kuin esim. luvun 10 suhteessa lukuun 100” (s. 495).

sen työnjaon, tekee välttämättömäksi työläisten siirtymisen yksistä työlajeista toisiin, hävittää lopullisesti takapajuiset patriarkaaliset suhteet, erittäinkin maaseudulla *, antaa sekä mainittujen syiden vuoksi että teollisuusväestön keskittymisen seurauksena mitä voimakkaimman sysäyksen yhteiskunnan edistykselliselle liikkeelle. Tähän edistykseen, samoin kuin kaikkiin muihinkin kapitalismin edistykseen, liittyy myöskin ristiriitojen „edistys”, t.s. niiden kärjistymisen ja laajeneminen.

Lukija saattaa ehkä kysyä, mitä mielenkiintoa on Sismondin katsantokantojen käsittelyllä näin yleisesti tunnetusta kysymyksestä ja näin summittaisella viittauksella uuteen teoriaan, jonka kaikki „tuntevat” ja jonka kanssa kaikki ovat „samaa mieltä”?

Otammekin nyt tätä „samaa mieltä” olemisen tarkastelemiseksi huomattavimman narodnikkilaisen taloustieteilijän, hra N. —onin, joka mielestään soveltaa tiukasti uusinta teoriaa. „Kuvauksissaan” hra N. —on, kuten tunnettua, asetti erääksi erikoistettäväkseen tutkia Venäjän tekstiiliteollisuuden kapitalistisoitumista, jota juuri luonnehtii koneiden laajin käyttö.

Herää kysymys, millä kannalla hra N. —on on tässä kysymyksessä: Sismondin kannallako (jonka kanssa, kuten olemme nähneet, hän on samaa mieltä sangen monissa kohdissa kapitalismin eri puolista) vaiko uusimman teorian kannalla? Onko hän näin tärkeässä kysymyksessä romantikko vaiko... realisti **?

Me näimme, että uusimman teorian ensimmäisenä erikoisuutena on se, että se analysoi historiallisesti koneellisen teollisuuden syntymisen kapitalistisesta manufaktuurista. Asettiko hra N. —on kysymyksen Venäjän koneellisen teollisuuden syntymisestä? Ei asettanut. Tosin hän sanoo, että sen edeltäjänä oli kotityö kapitalistille ja käsityö-„tehdas” ***, mutta hän ei ollut ainoastaan selittämättä

* Sieber, mainittu teos, s. 467.

** Sana „realisti” on tässä pantu sanan *marxilainen* tilalle yksinomaan sensuurisyyistä. Samasta syystä on „Pääomaan” viittausten asemesta tehty viittaukset Sieberin kirjaan, joka toistaa Marxin „Pääoman” sisältöä. (Tekijän huomautus vuoden 1908 painokseen. *Toim.*)

*** Sivu 108. Sitaatti teoksesta „Tilastotietojen kokoelma Moskovan läänistä”, VII osa, III vihko, s. 32 (tilastotieteilijät selostavat tässä Korsakin teosta „Teollisuuden muodoista”): „Itse elinkeinoammatin organisatio muuttuu kokonaan vuodesta 1822 lähtien: itsenäisistä kotiteollisuudenharjoittajista talonpojat muuttuvat vain suuren tehdastuotannon eräiden töiden suorittajiksi, heidän osuutensa rajoittuu vain kappalemaksun saantiin”.

kysymystä koneellisen teollisuuden suhteesta edelliseen asteeseen, vaan ei edes „huomannut” sitä, ettei *edeltävää astetta* (käsityötuotantoa kotona tai kapitalistin verstaassa) voitu sanoa tieteellisen terminologian kannalta *tehtaaksi*, vaan se oli ehdottomasti luonnehdittava *kapitalistiseksi manufaktuuriksi* *.

Älköön lukija luulko, ettei tuo „aukko” ole tärkeästä merkityksestä. Päinvastoin, sillä on äärettömän tärkeä merkitys. Ensinnäkin hra N. —on samaistaa siten *kapitalismin koneellisen teollisuuden kanssa*. Se on karkea virhe. Tieteellisen teorian merkitys onkin juuri siinä, että se on selittänyt koneellisen teollisuuden oikean paikan kapitalismin yhtenä *asteena*. Jos hra N. —on olisi ollut *tämän teorian* kannalla, niin olisiko hän voinut kuvata *koneellisen teollisuuden* kasvun ja voiton „*kahden talousmuodon väliseksi taisteluksi*”: jonkinlaisen tuntemattoman „muodon, joka perustuu siihen, että talonpoikaisto omistaa tuotantovälineet” **, ja „kapitalismin” välillä (s. 2, 3, 66, 198 y.m.), silloin kun todellisuudessa me näemme *taistelun koneellisen teollisuuden ja kapitalistisen manufaktuurin välillä*? Hra N. —on ei maininnut sanaakaan tästä *taistelusta*, vaikka juuri *tekstiiliteollisuudessa*, jonka hän on ottanut erikoisesti tutkittavakseen (s. 79) hänen oman lausuntonsa mukaan tapahtui juuri tällainen *kapitalismin kahden eri muodon vaihtuminen*, jonka hra N. —on on vääristellyt „kansantuotannon” vaihtumiseksi „kapitalismiin”. Eiköhän ole ilmeistä, että itse asiassa häntä ei kiinnostanut lainkaan kysymys koneellisen teollisuuden *todellisesta* kehityksestä ja että tuon „kansantuotannon” takana piilee aivan Sismondin maun mukainen utopia? Toiseksi, jos hra N. —on olisi asettanut kysymyksen Venäjän koneellisuuden historiallisesta kehityksestä, niin olisiko hän voinut puhua „kapitalismin juurruttamisesta” (s. 331, 283, 323 y.m.) perustellen sitä valtion antaman kannatuksen ja avun tosiasiolla — siis tosiasiolla, joita esiintyi Euroopassakin? Herää kysymys, jäljitteleekö hän Sismondia, joka aivan samoin puhui „juurruttamisesta”, — vaiko uusimman teorian edustajaa, joka on tutkinut manufaktuurin vaihtumista

* Sieber on aivan oikein osoittanut, ettei tavallinen terminologia (tehdas j.n.e.) kelpaa tieteellisiin tutkimuksiin ja että on välttämätöntä erottaa koneellinen teollisuus kapitalistisesta manufaktuurista: s. 474.

** N. —on, s. 322. Eroaako tämä hituistakaan patriarkaalisen talonpoikaistalouden idealisoinnista Sismondilla?

koneelliseksi teollisuudeksi? Kolmanneksi, jos hra N. —on olisi asettanut kysymyksen kapitalismin muotojen historiallisesta kehityksestä Venäjällä (tekstiiliteollisuudessa), niin olisiko hän voinut sivuuttaa kapitalistisen manufaktuurin olemassaolon Venäjän „kotiteollisuusammateissa” *? Ja jos hän seuraisi *todellakin* teoriaa ja yrittäisi tieteellisesti analysoiden kosketella jotakin vaikkapa pienintäkin alaa näistä, jotka ovat samoin „kansantuotantoa”, — niin miten silloin kävisi tuolle noin suzdalilaisiin väreihin maalatulle kuvalle Venäjän yhteiskunnallisesta taloudesta, jota kuvataan joksikin hämäräksi „kansantuotannoksi” ja siitä irralliseksi „kapitalismiksi”, joka käsittää vain „kourallisen” työläisiä (s. 326 y.m.)?

Teemme yhteenvedon: ensimmäisessä kohdassa, jossa usin koneiteollisuuden teoria eroaa romanttisesta teoriasta, hra N. —onia *ei voida missään tapauksessa tunnustaa edellisen seuraajaksi*, sillä hän ei käsitä edes tarpeelliseksi asettaa kysymystä koneiteollisuuden syntymisestä *kapitalismin erikoisena asteena*, ja vaikenee kapitalistisen manufaktuurin, tämän koneita edeltäneen kapitalismin asteen olemassaolosta. Historiallisen analyysin asemesta hän soluttaa „kansantuotannon” utopiaa.

Toinen kohta koskee uusimman teorian oppia siitä, mitä muutoksia koneiteollisuus tuo yhteiskunnallisiin suhteisiin. Hra N. —on ei ole yrittänytään selittää tätä kysymystä. Hän syyttää kovin kapitalismia, nyyhkyttää tehtaan vuoksi (aivan samalla tavalla kuin nyyhkytteli Sismondikin), mutta hän ei edes yritäkään tutkia sitä, minkä muutoksen tehdas ** sai aikaan yhteiskunnallisissa oloissa. Sitä vartenhan pitäisi nimenomaan vertailla koneiteollisuutta sitä *edeltäneisiin asteisiin*, jotka hra N. —onilta puuttuvat. Niinikään hänelle on kokonaan vierasta uusimman teorian käsitys koneista *tämän kapitalistisen yhteiskunnan* edistystekijänä. Taas-

* Oletamme tässä, ettei ole tarvetta ryhtyä todistelemaan tätä yleisesti tunnettua tosiasiaa. Kannattaa muistuttaa mieliin Pavlovin kaluseppäämmätti, Bogorodskin nahkurinammatti, Kimryn suutarinammatti, hatuntekijän ammatti Molvitinin piirissä, Tulan hanuri- ja samovaarituotanto, Krasnojoeselon ja Rybnoslobodan kultasepänammatti, Semjonovin lusikkatuotanto, sarvivalmistetuotanto „Ustjanshinassa”, vanutusammatti Nizhni-Novgorodin läänin Semjonovin kihlakunnassa j.n.e. Me siteeraamme ulkomuistista: jos ottaisimme minkä tahansa kotiteollisuutta koskevan tutkimuksen, niin luetteloa voitaisiin jatkaa loppumattomien.

** Me pyydämme, ettei unohdettaisi sitä, että tämän termin tieteellinen merkitys ei ole sama kuin tavallisessa kielessä. Tiede rajoittaa sen käytön vain suuren koneiteollisuuden alalle.

kaan hän ei ole edes asettanutkaan kysymystä siitä *, eikä voinutkaan asettaa, sillä tämä kysymys on vain tulos kapitalismin yhden muodon toiseen vaihtumisen historiallisesta tutkimisesta, mutta hra N. —onilla „kapitalismi” tulee tout court **... „kansantuotannon” tilalle.

Jos me hra N. —onin „tutkimuksen” perusteella tekstiiliteollisuuden kapitalistisoitumisesta Venäjällä asettaisimme kysymyksen: kuinka hra N. —on suhtautuu koneisiin? — niin me emme voisi saada siihen muuta vastausta kuin sen, johon olemme jo tutustuneet Sismondin yhteydessä. Hra N. —on myöntää, että koneet kohottavat työn tuottavuutta (kuinka voisi olla tunnustamatta sitä!), kuten Sismondikin sen myönsi. Hra N. —on sanoo, etteivät koneet ole vahingollisia, vaan niiden kapitalistinen käyttö, — kuten Sismondikin sanoi. Hra N. —on olettaa, että ottaessamme koneet käytäntöön „me” emme huomanneet sitä, että tuotannon pitää olla sopusuhteessa „kansan kulutuskyvyn” kanssa, — kuten Sismondikin oletti.

Ja siinä kaikki. Hra N. —on ei oleta mitään muuta. Hra N. —on ei halua tietääkään mitään niistä kysymyksistä, jotka uusin teoria on asettanut ja ratkaissut, sillä hän ei ole edes yrittänytkään tarkastella kapitalistisen tuotannon erilaisten muotojen historiallista vaihtumista Venäjällä (vaikkapa tekstiiliteollisuudesta otetun esimerkin valossa) eikä koneiden osuutta kyseessäolevan kapitalistisen järjestelmän edistystekijänä.

Siispä koneita koskevassa kysymyksessäkin — tässä teoreettisen taloustieteen mitä tärkeimmässä kysymyksessä — hra N. —on on Sismondin kannalla. Hra N. —on päättelee aivan romantikon tapaan, mikä ei tietenkään estä lainkaan häntä esittämästä sitaatteja loppumattomiin.

Tämä ei koske yksistään tekstiiliteollisuuden esimerkkiä, vaan kaikkia hra N. —onin päätelmiä. Muistakaapa vaikkapa edellä esitettyä esimerkkiä myllyteollisuudesta. Hra N. —on tarvitsee viittausta koneiden käytäntöön otosta vain aiheena sentimentaalisia ruikutuksia varten, että tämä työn tuottavuuden kohoaminen ei vastaa „kansan kulutuskykyä”. Hän ei ajatellutkaan käsitellä niitä uudistuksia, joita koneteollisuus yleensä tuo yhteiskuntajärjestelmään

* Kuten esim. A. Volgin asetti sen kirjassaan „Narodnikkilaisuuden perustelu hra Vorontsovin (V. V:n) teoksissa”. Pietari, 1896.

** — yksinkertaisesti. Toim.

(ja joita se on todella tuonut Venäjällä). Kysymys siitä, olivatko nämä koneet edistystä kyseellisessä kapitalistisessa yhteiskunnassa, on hänelle kerrassaan käsittämätöntä*.

Ja tämä, mitä on sanottu hra N. —onista, koskee *a fortiori*** muita narodnikki-taloustieteilijöitä: koneita koskevassa kysymyksessä narodnikkilaisuus on tähän saakka ollut pikkuporvarillisen romantismin katsantokannalla korvaten taloudellisen analyysin sentimentaalisilla toivomuksilla.

X

PROTEKTSIONISMI**

Viimeinen teoreettinen kysymys, joka meitä Sismondin katsomusten järjestelmässä kiinnostaa, on kysymys protektsionismista. „Nouveaux Principes”-teoksessa on tähän kysymykseen kiinnitetty paljonkin huomiota, mutta sitä käsitellään siinä enemmän käytännölliseltä kannalta — sen liikkeen johdosta, mikä Englannissa syntyi viljalakeja vastaan. Tämän viimeksimainitun kysymyksen käsittelemme tuonnempana, sillä siihen sisältyy vielä muitakin laajempia kysymyksiä. Tässä yhteydessä meitä kiinnostaa toistaiseksi vain Sismondin *kanta* protektsionismiin. Mielenkiinto tähän kysymykseen ei johdu jostakin Sismondin uudesta taloustieteellisestä käsitteestä, jota ei olisi vielä käsitelty edellisessä, vaan siitä, miten hän käsittää yhteyden „talouden” ja „päällysrakennuksen” välillä. Efrusi uskottelee „Russkoje Bogatstvo” lukijoille, että Sismondi „on yksi nykyaikaisen historiallisen koulukunnan ensimmäisiä ja kaikkein lahjakkaimpia edeltäjiä”, että hän nousee „vastustamaan taloudellisten ilmiöiden eristämistä kaikista muista yhteiskunnallisista tekijöistä”. „Sismondin teoksissa esitetään se käsitys, että taloudellisia ilmiöitä ei saa eristää muista yhteiskunnallisista tekijöistä, että niitä on tutkittava yhteiskunnallis-poliittista laatua olevien tosiasiain yhteydessä” („Russkoje Bogatstvo” № 8, s. 38—39). Siispä katsommekin tämän ottamamme esimerkin valossa, miten Sismondi käsitti taloudellisten ilmiöiden yhteyden yhteiskunnallis-poliittisiin ilmiöihin.

* Tekstissä on Marxin teorian pohjalla hahmoteltu ne tehtävät hra N. —onin katsomusten arvostelemiseksi, jotka olen myöhemmin suorittanut „Kapitalismin kehityksessä”. (Tekijän huomautus v. 1908 painokseen. *Toim.*)

** Sitä suuremmalla syyllä. *Toim.*

„Tuontikiellot”, sanoo Sismondi, „tulleja” koskevassa luvussa (I. IV, ch. XI), „ovat yhtä järjettömiä ja yhtä turmiollisia kuin vientikiellotkin: ne on keksitty sitä varten, että kansakunnalle lahjoitettaisiin jokin manufaktuuri, jota sillä ei vielä ollut; eikä voida kieltää sitä, että alkavalle teollisuudelle ne merkitsevät samaa kuin mitä tehokkain edistämispalkinto. Tämä manufaktuuri ehkä tuottaa tuskin sadannen osan kaikesta siitä tämän lajin tavaramäärästä, minkä kansakunta kuluttaa: sadan ostajan pitää kilvoitella keskenään saadakseen tavaran tuolta ainoalta myyjältä, ja niiden yhdeksänkymmenen yhdeksän, joilta hän sen kieltää, on pakko tulla jotenkin toimeen salakuljetustavaroilla. Tässä tapauksessa kansakunnan menetykset on 100, sen hyöty — 1. Tuottakoonpa tämä uusi manufaktuuri kansakunnalle mitä etuja tahansa, niin ei voi olla epäilystäkään siitä, etteikö niitä olisi liian vähän korvaamaan noin suuria uhrauksia. Tuollaisen manufaktuurin käyntiinpanemiseksi voitaisiin aina löytää vähemmän tuhlaavaisia keinoja” (I, 440—441).

Näin yksinkertaisesti Sismondi ratkaisee tuon kysymyksen: protektsionismi on „järjetöntä”, koska „kansakunta” joutuu kärsimään siitä!

Mistä „kansakunnasta” meidän taloustieteilijämme puhuu? Minkälaisiin taloudellisiin suhteisiin hän vertaa tätä yhteiskunnallis-poliittista tosiasiaa? Hän ei ota mitään määrättyjä suhteita, hän järkeilee *yleensä*, kansakunnasta sellaisena, millaisen sen *pitäisi olla hänen käsitystensä mukaan siitä, mitä pitäisi olla*. Ja nämä käsitykset siitä, mitä pitäisi olla, rakentuvat, kuten tiedämme, kapitalismin kieltämiselle ja itsenäisen pientuotannon herruudelle.

Mutta sehän on mitä täydellisintä typeryyttä — verrata kyseessäolevaan talousjärjestelmään ja vain siihen kuuluvaa yhteiskunnallis-poliittista tekijää johonkin kuviteltuun järjestelmään. Protektsionismi on kapitalismiin kuuluva „yhteiskunnallis-poliittinen tekijä”, mutta Sismondi ei vertaa sitä kapitalismiin, vaan johonkin kansakuntaan *yleensä* (tahi itsenäisten pientuottajien kansakuntaan). Hän olisi ehkä voinut verrata protektsionismia vaikkapa intialaiseen yhteisöön ja saada tulokseksi vieläkin havainnollisempaa „järjettömyyttä” ja „turmiollisuutta”, mutta tämä „järjettömyys” koskisi niin ikään juuri hänen vertailuaan eikä protektsionismia. Sismondi esittää lapsellisen laskel-

man todistaakseen, että suosinta on edullista vain hyvin harvoille ja joukkojen kustannuksella. Mutta eihän siinä ole mitään todistamista, sillä se käy ilmi jo itse proteksionismin käsitteestä (samantekevää, onko se suoranaista palkintojen antoa, vaiko ulkomaalaisten kilpailijoiden syrjäyttämistä). Se, että proteksionismi ilmentää yhteiskunnallista ristiriitaa, se on kiistämätöntä. Mutta eikö proteksionismin synnyttäneen järjestelmän talouselämässä sitten ole ristiriitoja? Päinvastoin, sehän on täynnä ristiriitoja, ja Sismondi pani itse merkille nämä ristiriidat kaikessa esityksessään. Sen sijaan, että *johtaisi* tämän ristiriidan niistä talousjärjestelmän ristiriidoista, jotka hän itse totesi, Sismondi *ei välitä* taloudellisista ristiriidoista, vaan tekee järkeilynsä kerrassaan sisällöttömäksi „viattomaksi toivomukseksi”. Sen sijaan, että vertaisi tätä laitosta, joka hänen sanojensa mukaan palvelee vähäisen ryhmän etua, tämän ryhmän asemaan koko maan taloudessa ja tämän ryhmän etuihin, hän vertaa sitä abstraktiseen väittämään „yhteisestä hyvästä”. Me näemme siis, että päinvastoin kuin Efrusi väittää, Sismondi juuri *eristääkin* taloudelliset ilmiöt muista (käsitellen proteksionismia sitomatta sitä talousjärjestelmään) *eikä ymmärrä* lainkaan taloudellisten ja yhteiskunnallis-poliittisten tosiasiaien välistä *yhteyttä*. Esittämämme tiradi sisältää *kaiken* sen, mitä hän saattoi teoreetikkona sanoa proteksionismi-kysymyksestä: kaikki muu on vain sen toistamista. „Epäiltävää on, ymmärtävätkö hallitukset täydelleen, millä hinnalla ne ostavat tuon hyödyn (manufaktuurien kehityksen) sekä ne hirvittävät uhrit, joita ne sälyttävät kuluttajille” (I, 442—443). „Euroopan hallitukset halusivat tehdä väkivaltaa luonnolle” (faire violence à la nature). Mille luonnolle? Ehkä proteksionismi „tekee väkivaltaa” kapitalismin luonnolle? „Kansakunta on pakoitettu, niin sanoaksemme, (en quelque sorte) väärään toimintaan” (I, 448). „Eräät hallitukset ovat menneet niin pitkälle, että maksavat omille kauppiailleen antaakseen heille mahdollisuuden myydä halvemmalla; ja mitä kummallisempi on tämä uhraus, mitä enemmän se on ristiriidassa kaikkein yksinkertaisimpien etulaskelmien kanssa, sitä korkeampana politiikkana sitä pidetään... Hallitukset maksavat kauppiailleen alamaistensa kustannuksella” (I, 421) j.n.e., j.n.e. Sellaisilla järkeilyillä Sismondi meitä kestitsee! Toisissa kohdissa hän, aivan kuin tehden johto-

päätöksen näistä järkeilyistä, nimittää kapitalismia „keino-
tekoiseksi” ja „istutetuksi” (I, 379, opulence factice),
„ansarikasviksi” (II, 456) j.n.e. Aloitettuaan viattomien
toiveiden asettamisesta olevien ristiriitojen analysoimisen
tilalle, hän tulee suoranaiseen todellisuuden vääristelyyn
näiden toivomusten hyväksi. Osoittautuukin, että kapitalis-
tinen teollisuus, jota niin uutterasti „tuetaan”, onkin heikko,
vailla pohjaa j.n.e., sillä ei olekaan vallitsevaa osuutta maan
taloudessa, vaan että tämä vallitseva osuus *siis* kuuluukin
pientuotannolle j.n.e. Se epäilemätön ja kiistämätön tosi-
asia, että protektсионismi on vain määrätyn talousjärjestel-
män ja tämän järjestelmän määrättyjen ristiriitojen syn-
nyttämä, että se edustaa realisen luokan realisia etuja, jolla
luokalla on *vallitseva* osuus kansantaloudessa,— on muu-
tamien tunteellisten fraasien avulla tehty tyhjäksi, suoras-
taan omaksi vastakohtakseen! Tässä vielä eräs mallinäyte
(maatalousprotektionismin johdosta,— I, 265, viljalakeja
koskeva luku):

„Englantilaiset esittävät meille suuria farmejaan muka
ainoana keinona parantaa agrikulttuuria, t.s. hankkia
itselleen suuremman määrän maataloustuotteita halvem-
malla hinnalla,— mutta todellisuudessa he, juuri päinvas-
toin, tuottavat niitä kalliimmalla”...

Tämä katkelma, joka niin selväpiirteisesti osoittaa ne
romanttiset järkeilytavat, joita venäläiset narodnikit ovat
omaksuneet täydellisesti, on erittäin kuvaava! Farmari-
talouden kehitys ja siihen liittyvä teknillinen edistys kuva-
taan tietoisesti voimaansaatetuksi järjestelmäksi: englantil-
laiset (s.o. englantilaiset taloustieteilijät) pitävät tätä agri-
kulttuurin parannusjärjestelmää ainoana keinona. Sismondi
haluaa sanoa, että farmaritalouden ohella „saattaisi olla”
muitakin keinoja sen kohottamiseksi, s.o. taaskin „saattaisi
olla” jossakin abstraktisessa yhteiskunnassa, mutta ei siinä
määrätyn historiallisen kauden realisessa yhteiskunnassa,
siinä tavaratalouteen perustuvassa „yhteiskunnassa”, josta
englantilaiset taloustieteilijät puhuvat ja josta myöskin
Sismondin olisi pitänyt puhua. „Agrikulttuurin paranta-
minen, *toisin sanoen* maataloustuotteiden suuremman run-
sauden hankkiminen itselleen (kansakunnalle?)”. Ei lain-
kaan „toisin sanoen”. Agrikulttuurin parantaminen ja jouk-
kojen ravitsemisehtojen parantaminen eivät ole lainkaan
sama asia; niiden yhteensopimattomuus ei ole ainoastaan

mahdollista, vaan vieläpä ehdotontakin sellaisessa talousjärjestelmässä, josta Sismondi niin hartaasti haluaa päästä irti pelkillä puheilla. Esim. perunan istutusten lisääminen voi merkitä työn tuottavuuden kohottamista maanviljelyksessä (juurikasvien viljelykseen otto) ja lisäarvon kasvua — työläisten ravintotilan samalla huonontuessa. Tämä on sitä samaa narodnikin... ei kun romantikon tapaa selviytyä pelkillä fraaseilla todellisen elämän ristiriidoista.

„Todellisuudessa”, jatkaa Sismondi, „nämä niin rikkaat ja niin intelligentitset farmarit, joita kaikenlainen tieteiden edistys niin kovasti tukee (secondés), joilla on niin komeat valjaat, aidat niin lujia ja pellot niin hyvin puhdistettuja rikkaruohoista,— eivät voi kestää kilpailua surkean puolalaisen talonpojan kanssa, joka on valistumaton ja orjuuden polkema, joka etsii lohdutusta vain juopottelusta ja jonka agrikulttuuri on vasta taidon lapsuusasteella. Puolan keski-osissa korjattu vilja, josta on maksettu rahtimaksua monen sadan lieuen matkalta jokia, maata ja meriä pitkin, maksettu tuontitulleja 30 ja 40% sen arvosta,— on kuitenkin halvempaa kuin Englannin kaikkein rikkaimpien kreivikuntien vilja” (I, 265). „Tämä jyrkkä eroavaisuus synnyttää hämminkiä englantilaisissa taloustieteilijöissä”. He vetoavat veroihin y.m. Mutta kysymys ei ole siitä. „Itse eksploatointijärjestelmä on huono, se pohjautuu vaaralliselle perustalle... Äskettäin kaikki kirjailijat asettivat tämän järjestelmän esimerkiksi, jota meidän olisi ihailtava, mutta meidän on päinvastoin perehdyttävä hyvin siihen varoaksemme jäljittelemästä sitä” (I, 266).

Todellakin, kuinka äärettömän naiivi onkaan tämä romantikko, joka pitää Englannin kapitalismia (farमारitaloutta) taloustieteilijöiden keksimänä vääränä järjestelmänä ja joka kuvittelee, että taloustieteilijäin „hämminki”, heidän sulkiessa silmänsä näkemästä farमारitalouden ristiriitoja, on muka riittävä perustelu farmareita vastaan? Kuinka pintapuolinen onkaan hänen käsityksensä, joka ei etsi taloudellisten prosessien selitystä eri väestöryhmien eduista, vaan taloustieteilijöiden, kirjailijoiden ja hallitusten hairahduksista! Kelpo Sismondi haluaa saattaa englantilaisia farmareita ja heidän mukanaan myöskin mannermaisia farmareita tuntoihinsa ja häpeämään, etteivät nämä „jäljittelisi” tuollaisia „huonoja” järjestelmiä!

Muuten, älkää unohtako, että tämä on kirjoitettu 70 vuotta sitten, että Sismondi seurasi näiden silloin vielä aivan uusien ilmiöiden ensimmäisiä askeleita. *Hänen* naiiviutensa on vielä anteeksiannettavaa, sillä taloustieteilijä-klassikotkin (hänen aikalaisensa) pitivät yhtä naiivisti näitä uusia ilmiöitä ihmisluonteen ikuisten ja luonnollisten ominaisuuksien tuotteena. Mutta me kysymme, ovatko meidän narodnikkimme lisänneet edes yhden omintakeisen sanan Sismondin perusteluihin „vastaväitteissään” Venäjällä kehittyvää kapitalismia vastaan?

Sismondin järkeilyt proteksionismista osoittavat siis, että historiallinen kannanotto on hänelle aivan vierasta. Hän päinvastoin järkeilee aivan yhtä abstraktisesti kuin XVIII vuosisadan filosofit ja taloustieteilijät, eroten heistä vain siinä, että hän ei julista normaaliseksi ja luonnolliseksi porvarillista yhteiskuntaa, vaan itsenäisten pientuotajien yhteiskunnan. Sen vuoksi hän ei ymmärrä lainkaan proteksionismin yhteyttä määrättyyn talousjärjestelmään ja yrittää selviytyä tästä ristiriidasta yhteiskunnallispoliittisella alalla samanlaisilla tunteellisilla fraaseilla „vääryydestä”, „vaarallisuudesta”, virheellisyydestä, harkitsamattomuudesta j.n.e., joilla hän yritti selviytyä myöskin taloudellisen elämän ristiriidoista. Sen vuoksi hän käsittää asian äärimmäisen pintapuolisesti, kuvitellen kysymyksen proteksionismista ja friitrederiudesta ⁴⁶ kysymykseksi „väärästä” ja „oikeasta” tiestä (t.s., hänen terminologiansa mukaan, kysymykseksi kapitalismista tai ei-kapitalistisesta kehitystiestä).

Uusin teoria on täysin paljastanut nämä erehdykset osoittaen proteksionismin yhteyden yhteiskunnallisen talouden määrättyyn historialliseen järjestelmään, tässä järjestelmässä pääosaa esittävän luokan etuihin, joita hallitukset kannattavat. Se on osoittanut, että kysymys proteksionismista ja kauppavapaudesta on liikkeenharjoittajien *välinen* kysymys (toisinaan eri maiden liikkeenharjoittajien välinen, toisinaan kyseessäolevan maan liikkeenharjoittajien eri ryhmien välinen kysymys).

Vertailllessamme narodnikki-taloustieteilijöiden suhdetta näihin kahteen käsityskantaan proteksionismista me näemme, että he ovat tässäkin kysymyksessä täydellisesti romantikkojen kannalla vertailemalla proteksionismia ei kapitalistiseen, vaan johonkin abstraktiseen maahan, „kulut-

tajiin" tout court, ja julistavat proteksionismin olevan „ansarimaisen" kapitalismin „väärää" ja „järjetöntä" tukemista j.n.e. Esimerkiksi kysymyksessä maatalouskoneiden tullivapaasta maahantuonnista, josta syntyy selkkausta teollisuuden ja maatalouden liikemiesten välillä, narodnikit pitävät *tietysti* kynsin ja hampain maatalouden... liikkeenharjoittajien puolta. Me emme halua sanoa heidän olevan väärässä. Mutta se on tosiasiakysymys, kysymys tästä historiallisesta ajankohdasta, kysymys siitä, mikä liikkeenharjoittajain ryhmä edustaa kapitalismin kehityksen yleisimpiä etuja. Jos narodnikit ovatkin oikeassa, niin ei tietenkään siksi, että tullimaksujen säättäminen merkitsisi „keino-tekoista" „kapitalismin tukemista" ja niiden poistaminen kansan „ikivanhan" elinkeinoammatin tukemista, vaan yksinkertaisesti siksi, että maanviljelyskapitalismin kehitys (joka tarvitsee koneita) merkitsee laajempaa, vapaampaa ja nopeampaa kapitalismin kehitystä yleensä jouduttaen keskiaikaisten suhteiden poiskuolemista maaseudulla ja sisämarkkinain muodostumista teollisuutta varten.

Me aavistamme saavamme erään vastaväitteen sen johdosta, että narodnikit lasketaan tässä kysymyksessä romantikkoihin. Voidaan ehkä sanoa, että tässä on erotettava kuitenkin hra N. —on, joka näet suoraan sanoo, eikä vain yhden kerran, että kysymys kauppavapaudesta ja proteksionismista on kapitalistinen kysymys, ja joka vieläpä siteeraakin... Niin, niin, hra N. —on jopa siteeraakin! Mutta jos meille näytetään „Katsauksista" tämä kohta, niin me näytämme *toisia kohtia*, joissa hän julistaa kapitalismin tukemisen sen „juurruttamiseksi" (ja tekee sen vielä „Yhteenvedoissa ja johtopäätöksissä"! s. 331, 323 sekä 283), julistaa kapitalismin edistämisen „turmiolliseksi erehdykseksi", että „meiltä jäi huomaamatta", „me unohdimme", „meidät pimitettiin" j.n.e. (s. 298. Verratkaa Sismondiin!). Miten tämä sopii yhteen sen väitteen kanssa, että kapitalismin tukeminen (vientipalkkioilla) on „eräs niistä lukuisista ristiriidoista, joita meidän talouselämämme on tulvillaan *; se, samoin kuin kaikki muutkin, saa kiittää olemassaolostaan sitä muotoa, jonka koko tuotanto saa" (s. 286)?

* Aivan samoin kuin „Katsaukset" „ovat tulvillaan" vetoomuksia „melle": „me" huudahduksia y.m. fraaseja, joissa nämä ristiriidat ignoroidaan.

Huomatkaa: *koko tuotanto!* Me kysymme keneltä tahansa puolueettomasti asiaa katsovalta henkilöltä, millä kannalla on tämä kirjoittaja, joka selittää „erehdykseksi” sen, että kannatetaan „*muotoa, jonka koko tuotanto saa*”? Sismondin kannalla vaiko tieteellisen teorian kannalla? Hra N. —onin käyttämät „sitaatit” osoittautuvat tässäkin (kuten ylempänä käsitellyissä kysymyksissäkin) sivullisiksi, kömpelöiksi lisäyksiksi, jotka eivät tulkitse hituistakaan todellista vakuuttuneisuutta näiden „sitaattien” soveltuvaisuudesta venäläisiin oloihin. Hra N. —onin käyttämät „sitaatit” ovat vain uuden teorian kyltti, joka vain vie lukijoita harhaan. Se on kömpelösti istuva „realistin” puku, jonka alla piilee puhdasverinen romantikko*.

XI

SISMONDIN YLEINEN MERKITYS POLIITTISEN
TALOUSTIETEEN HISTORIASSA

Me olemme nyt tutustuneet kaikkiin Sismondin tärkeimpiin väittämiin teoreettisen taloustieteen alalta. Tehdesämme yhteenvedon me näemme, että Sismondi pysyy kaikessa ehdottomasti uskollisena itselleen, että hänen katsantokantansa on muuttumaton. Kaikissa kohdissa hän eroaa klassikoista siinä, että osoittaa kapitalismin ristiriidat. Tämä yhtäältä. Toisaalta hän ei voi (eikä haluaakaan) yhdessäkään kohdassa kehittää klassikkojen tekemää analyysiä pitemmälle ja siksi hän rajoittuu sentimentaalisesti arvostelamaan kapitalismia pikkuporvarin kannalta. Tällainen tieteellisen analyysin vaihtaminen sentimentaalisiin valitteluihin ja moitiskeluihin aiheuttaa sen, että hän ymmärtää kaiken tavattoman pintapuolisesti. Uusin teoria, huomioiden osoitetut kapitalismin ristiriidat, on ulottanut niihinkin tieteellisen analyysin ja on tullut kaikissa kohdissa johtopäätöksiin, jotka eroavat perinpohjin Sismondin johtopäätöksistä ja johtavat sen vuoksi aivan vastakkaisiin katsantokantoihin kapitalismin suhteen.

* Epäilemme vähän, kunpa hra N. —on ei pitäisi näitä „sitaatteja” taikakaluna, joka suojaaa häntä kaikelta arvostelulta? Muutoin on vaikea käsittää sitä seikkaa, että hra N. —on, saatuaan herroilta Struvelta ja Tugan-Baranovskilta tietää, että hänen oppiaan rinnastetaan Sismondin oppirakennelmiin, „siteerasi” eräässä „*Russkoje Bogatstvossa*” julkaistuista kirjoituksistaan (v. 1894, № 6, s. 88) uuden teorian edustajan lausuntoa, jossa tämä luonnehti Sismondin kuuluvan pikkuporvarillisiin taantumismiehiin ja utopisteihin. Hän on kai syvästi vakuuttunut siitä, että tuollaisella „sitaatilla” hän „kumosi” oman persoonansa rinnastamisen Sismondin.

„Poliittisen taloustieteen eräiden määritelmien arvostelussa” („Zur Kritik”⁴⁷. Venäjänk. käännös, Moskova, 1896) on Sismondin yleinen merkitys tieteen historiassa luonnehdittu näin:

„Sismondi on jo vapautunut siitä Boisguillebertin käsityksestä, että raha väärentää työn, joka on vaihtoarvon lähde, mutta hän hyökkäilee suuren teollisuuspääoman kimppuun aivan samoin kuin Boisguillebert hyökkäili rahaa vastaan” (s. 36).

Tekijä haluaa sanoa: samoin kuin Boisguillebert piti pinnallisesti tavaravaihtoa luonnollisena järjestelmänä nouden vastustamaan rahaa, jota hän piti „vieraana aineksena” (s. 30, *ibid.*), niin Sismondikin piti pientuotantoa luonnollisena järjestelmänä nouden suurpääomaa vastaan, jota hän piti vieraana aineksena. Boisguillebert ei käsittänyt rahan erottamatonta ja luonnollista yhteyttä tavaravaihtoon, hän ei ymmärtänyt, että hän asettaa vastakkain toisilleen vieraina aineksina „porvarillisen työn” kaksi muotoa (*ibid.*, 30—31). Sismondi ei käsittänyt suurpääoman erottamatonta ja luonnollista yhteyttä itsenäiseen pientuotantoon, hän ei käsittänyt sitä, että ne ovat tavaratalouden kaksi muotoa. Boisguillebert, „kapinoiden porvarillista työtä vastaan sen yhdessä muodossa”, „utopiaan langeten korottaa sen apoteosiin saakka toisessa muodossa” (*ibid.*). Sismondi, kapinoiden suurpääomaa, s.o. tavarataloutta vastaan yhdessä muodossa, juuri sen kehittyneimmässä muodossa, korotti utopiaan langeten apoteosiksi pientuottajan (erikoisesti talonpoikaiston), s.o. tavaratalouden sen toisessa, mutta itumuodossa.

„Kun poliittinen taloustiede”, jatkaa „Arvostelun” kirjoittaja, „vetää Ricardon ominaisuudessa säälimättä viimeisen johtopäätöksensä ja tulee siten päätökseen, niin Sismondi täydentää tuota tulosta edustaen itsessään sen epäilyksiä” (s. 36).

Täten siis „Arvostelun” kirjoittaja rajoittaa Sismondin merkityksen siihen, että hän *esitti kysymyksen* kapitalismin ristiriidoista ja siten asetti tehtävän myöhemmälle analyysille. Kaikki Sismondin itsenäiset katsomukset, hän kun halusi myöskin *vastata* tähän kysymykseen, siteerattu kirjoittaja katsoo epätieteellisiksi, pinnallisiksi ja hänen taantumuksellista pikkuporvarillista katsantokantaansa

kuvastaviksi (kts. edellä esitettyjä lausuntoja ja erästä lausuntoa alempana, Efrusin „sitaatin” yhteydessä).

Vertailllessamme Sismondin oppirakennelmaa narodnikkilaisuuteen me näemme melkein kaikissa kohdissa (paitsi Ricardon korkoteorian kieltämistä ja malthusianistisia opetuksia talonpojille) hämmästyttävän yhtäläisyyden, jopa toisinaan aina sanontatapojen samanlaisuuteen saakka. Narodnikki-taloustieteilijät ovat täydellisesti Sismondin kannalla. Me tulemme vieläkin vakuuttuneemmiksi siitä alempana, kun siirrymme teoriasta tarkastelemaan Sismondin katsomuksia käytännöllisiin kysymyksiin nähden.

Vihdoin, mitä Efrusiin tulee, niin hän ei antanut yhdessäkään kohdassa oikeaa arviota Sismondista. Osoittaessaan Sismondin korostavan kapitalismin ristiriitoja ja tuomitsevan ne, Efrusi ei ymmärtänyt lainkaan sitä, miten jyrkästi hänen teoriansa eroaa tieteellisen materialismin teoriasta eikä sitä, miten täysin vastakkaisia ovat romanttinen ja tieteellinen katsantokanta kapitalismiin nähden. Narodnikin myötätunto romanttikkoa kohtaan, heidän liikuttava yksimielisyytensä on estänyt „Russkoje Bogatstvossa” julkaisujen kirjoitusten tekijää luonnehtimasta oikein tätä romantismin klassillista edustajaa taloustieteessä.

Me esitimme juuri sellaisen lausunnon Sismondista, että „hän edusti itsessään” klassillisen taloustieteen „epäilyksiä”.

Mutta Sismondi ei ajatellutkaan rajoittua sellaiseen osaan (joka antaa hänelle kunniakkaan sijan taloustieteilijäin joukossa). Kuten olemme nähneet, hän yritti ratkaista epäilykset ja teki sen kerrassaan epäonnistuneesti. Enemminkin, hän syytti klassikkoja ja heidän tiedettään, mutta ei siitä, että se pysähtyi ristiriitojen analysoimisen edessä, vaan siitä, että se muka seurasi väärää menetelmiä. „Vanha tiede ei opeta meitä ymmärtämään eikä ehkäisemään” uusia onnettomuuksia (I, XV), sanoo Sismondi kirjansa toisen painoksen alkulauseessa, eikä selitä tätä tosiasiaa sillä, että tämän tieteen tekemä analyysi on epätäydellinen ja epäjohtonmukainen, vaan sillä, että se on muka „mennyt abstraktioihin” (I, 55: A. Smithin uudet oppilaat Englannissa ovat heittäytyneet (se sont jetés) abstraktioihin unohtaen „ihmisen”) — ja „kulkee väärää tietä” (II, 448). Minkälaisia sitten ovat ne Sismondin syytökset klassikoita kohtaan, jotka sallivat hänen tehdä tällaisen johtopäätöksen?

„Taloustieteilijät, kaikkein kuuluisimmat, ovat kiinnittäneet liian vähän huomiota kulutukseen ja menekkiin” (I, 124).

Tätä syytöstä on Sismondin ajoista lähtien toistettu lukemattomia kertoja. Pidettiin tarpeellisena erottaa „kulutus” „tuotannosta” erikoiseksi tieteen osaksi; sanottiin, että tuotanto riippuu luonnollisista laeista, kun kulutuksen taas määrää ihmisten tahdosta riippuva jako j.n.e., j.n.e. Meidän narodnikkimme, kuten tunnettua, pysyttelevät samojen aatteiden kannalla, asettaen etusijalle jaon*.

Mikä ajatus on tuossa syytöksessä? Se perustuu vain itse poliittisen taloustieteen tutkimusaiheen äärimmäisen epäteelliseen ymmärtämiseen. Sen tutkimuskohteena ei ole lainkaan „aineellisten arvojen tuotanto”, kuten usein sanotaan (se on teknologian tutkimuskohde), vaan ihmisten yhteiskunnalliset suhteet tuotannossa. Vain silloin, kun „tuotanto” käsitetään tuossa ensimmäisessä mielessä, voidaankin „jako” erottaa siitä erilliseksi alaksi ja silloin tuotantoa koskevassa „osassa” yhteiskunnallisen talouden historiallisesti määrättyjen muotojen kategorioiden asemesta esiintyy yleensä työprosessiin kuuluvia kategorioita: tavallisesti nämä tällaiset sisällöttömät typeryydet palvelevat sitten vain historiallisten ja yhteiskunnallisten olojen hämäämistä. (Esimerkkinä vaikkapa käsitys pääomasta.) Jos sen sijaan tulemme johdonmukaisesti tarkastelemaan „tuotantoa” ihmisten yhteiskunnallisina suhteina tuotannossa, niin silloin sekä „jako” että „kulutus” menettävät kaiken itsenäisen merkityksensä. Koska on selvitetty suhteet tuotannossa, niin *siten on samalla* tullut selville eri luokille tuleva osa tuotteesta, ja siis myöskin „jako” ja „kulutus”. Ja päinvastoin,

* On itsestään selvää, että myöskään Efrusi ei jättänyt käyttämättä tilaisuutta kehailtakaan Sismondia siitäkin. „Sismondin opissa eivät ole niinkään tärkeitä”, saamme lukea „*Ruskoje Bogatstvo*” № 8, s. 56, „hänen esittämänsä erilliset erikoistimenpiteet kuin se yleinen henki, jonka läpätunkemaa on koko hänen järjestelmänsä. Vastoin klassillista koulukuntaa hän asettaa erittäin voimakkaasti esiin jaon edut eikä tuotannon etuja”. Vaikkakin Efrusi „vetosi” toistamiseen „uusimpiin” taloustieteilijöihin, hän ei ymmärtänyt lainkaan heidän oppiaan ja jatkaa puuhailuaan tuon sentimentaalisen humpuukin parissa, jolle on kuvaavaa kapitalismin primitiivinen arvostelu. Meidän narodnikkimme yrittää tässäkin pelastautua sillä, että vertaa Sismondia „moniin historiallisen koulukunnan huomattaviin edustajiin”; osoittautuu, että „Sismondi meni pitemmälle” (ibid.), ja Efrusia se tyydyttää täydellisesti! „Meni pitemmälle” kuin saksalaiset professorit — mitä muuta te vielä haluatte? Kaikkien narodnikkien tapaan Efrusi pyrki siirtämään painopisteen siihen, että Sismondi arvosteli kapitalismia. Siitä, että on monenlaista kapitalismin arvostelua, että kapitalismia voidaan arvostella sekä sentimentaaliselta että tieteelliseltä kannalta, siitä ei „*Ruskoje Bogatstvo*” taloustieteilijällä näy olevan käsitystä.

jos ei tuotantosuhteita ole otettu selville (esimerkiksi kun ei ymmärretä koko yhteiskunnallisen pääoman tuotantoprosessia kokonaisuudessaan), niin kaikenlaiset järkeilyt kulutuksesta ja jaosta muodostuvat typeryydeksi taikka viattomiksi romanttisiksi toivomuksiksi. Sismondi on tuollaisten ajatusten kantaisä. Rodbertus niin ikään puhui paljon „kansallisen tuotteen jaosta”, Efrusin „uusimmat” auktoriteetit ovat luoneet jopa erikoisia „koulukuntiakin”, joiden eräänä periaatteena on ollut erikoinen huomio jakoon*. Ja kaikki nämä „jaon” ja „kulutuksen” teoreetikot eivät kyenneet ratkaisemaan edes peruskysymystä yhteiskunnallisen pääoman ja yhteiskunnallisen tulon välisestä erosta, kaikki he harhailivat edelleenkin niissä ristiriidoissa, joiden edessä A. Smith pysähtyi**. — Tämän probleemin ratkaisu onnistui vain taloustieteilijälle, joka ei koskaan erottanut jakoa itsenäiseksi alaksi, joka protestoi mitä tarmokkaimmalla tavalla „vulgäärisiä” järkeilyjä vastaan „jaosta” (vertaa Marxin huomautuksia Gothan ohjelmaan, joita P. Struve on siteerannut „Kriittisissä huomautuksissa”, s. 129, IV luvun motto)⁴⁸. Eikä siinä kaikki. Itse probleemin ratkaisu oli yhteiskunnallisen pääoman *uusintamisen* analyysissä. Tekijä ei edes asettanutkaan erikoista kysymystä kulutuksesta eikä jaosta; mutta molemmat kävivät aivan itsestään selviksi sen jälkeen, kun *tuotannon* analyysi oli viety loppuun saakka.

„Kapitalistisen tuotantotavan tieteellinen analyysi osoittaa, että... jaon ehdot, jotka itse olemukseltaan ovat yhtäläisiä tuotantoehtojen kanssa, ovat näiden viimeksimainittujen nurja puoli, joten molemmilla on yhtäläisesti sama historiallisesti ohimenevä luonne”. „Työpalkka edellyttää palkkatyötä, voitto — pääomaa. Nämä jaon määrätyt muodot edellyttävät siis tuotannon ehtojen määrättyjä yhteiskun-

* Ingram asettaa Sismondin aivan oikein lähelle „kateederisocialisteja” („Politiittisen taloustieteen historiassa”, s. 212. Moskova, 1891) sanoen näin: „Me olemme jo (1) yhtyneet Sismondin käsitykseen valtiosta sellaisena voimana, jonka on pidettävä huolta... yhteiskunnallisen yhdistymisen tuottaman hyvän levittämisestä ja uusimman edistuksen ulottamisesta mahdollisuuksien mukaan yhteiskunnan kaikkiin luokkiin (215). Protektionismia koskevassa esmerkissä olemme jo nähneet, miten syvällisiä nämä Sismondin „katsomukset” oikein ovat.

** Kts. esim. R. Meyerin kirjoitusta „Tulo” käsikirjassa „Handw. der St.” (venäjänkielinen käännös julkaistu kokoelmassa „Teollisuus”), jossa esitetään koko se avuton sekavuus, mitä on „uusimpien” saksalaisten professorien järkellyissä tästä aiheesta. Omituista on, että R. Meyer, nojautuessaan suoraan Ad. Smithiin ja esittäessään kirjallisuushakemistossa lähtienä *juuri ne luout* „Pääoman” II osasta, joissa Smithin katsomukset kumotaan täydellisesti, ei mainitse siitä mitään tekstissä.

nallisia piirteitä (Charaktere) ja määrättyjä yhteiskunnallisia suhteita tuotantoon osallistuvien välillä. Määrätty jakosuhte ilmentää siis vain historiallisesti määrättyä tuotantosuhdetta"... „Jokainen jakomuoto katoaa yhdessä määrätyn tuotantomuodon kanssa, jota se vastaa ja josta se johtuu”.

„Se katsomus, joka tarkastelee historiallisesti vain jakosuhteita, mutta ei tuotantosuhteita, on yhtäältä vain porvarillisen taloustieteen vasta syntyvän, vielä arkailevan (epäjohdonmukaisen, befangen) arvostelun katsomuksia. Toisaalta se perustuu siihen, että yhteiskunnallinen tuotantoprosessi on sekotettu ja samaistettu siihen tavalliseen työprosessiin, joka on suoritettava keinoitekoisesti eristetyn ihmisenkin ilman minkäänlaista yhteiskunnan apua. Koska työprosessi on vain ihmisen ja luonnon välinen prosessi, niin sen yksinkertaiset ainekset jäävät samanlaisiksi kehityksen kaikissa yhteiskunnallisissa muodoissa. Mutta tämän prosessin jokainen määrätty historiallinen muoto kehittää edelleen sen aineellisia perustoja ja yhteiskunnallisia muotoja” („Pääoma”, III osa, 2, saksankielisen originaalin sivut 415, 419 ja 420⁴⁹).

Sismondia ei luonnistanut sen paremmin toisenlaisissaakaan hyökkäilyissään klassikkoja vastaan, joille on annettu vieläkin enemmän sijaa hänen „Nouveaux Principes”-teoksessaan. „A. Smithin uudet oppilaat Englannissa ovat heittäytyneet abstraktioihin unohtaen ihmisen”... (I, 55). Ricardolle „rikkaus on kaikki kaikessa, ihmiset eivät mitään” (II, 331). „He (vapaakauppaa puolustavat taloustieteilijät) uhraavat usein ihmiset ja realiset edut abstraktiselle teorialle” (II, 457) j.n.e.

Miten vanhoja ovatkaan nuo hyökkäilyt, ja samalla miten uusia! Tarkoitin niiden uusimista narodnikkien taholta, jotka ovat nostaneet sellaisen metelin sen johdosta, että Venäjän kapitalistinen kehitys tunnustetaan avoimesti sen oikeaksi, todelliseksi ja kiertämättömäksi kehitykseksi. Eikö se olekin samaa, mitä he ovat toistaneet eri tapaan huutaessaan „rahavallan puolustelusta”, „sosiali-porvarillisuudesta” j.n.e.? Ja heihin sopii *vieläkin suuremmalla syyllä* kuin Sismondiiin huomautus, joka on tehty yleensä sentimentaalisen kapitalismin arvostelusta: Man schreie nicht zu sehr über den Zynismus! Der Zynismus liegt in der Sache, nicht in den Worten, welche die Sache bezeichnen!

Älkää huutako kovasti kyynillisyydestä! Kyynillisuus on itsessään todellisuudessa eikä niissä sanoissa, joilla todellisuutta kuvataan!

„Vieläkin suuremmalla syyllä” — sanomme me. Tämä sen vuoksi, että länsieurooppalaisilla romantikoilla ei ollut edessään kapitalismin ristiriitojen tieteellistä analyysiä, että he ensi kerran osoittivat nämä ristiriidat, että he ruoskivat (tosin „surkeilla sanoilla”) niitä, jotka *eivät nähneet* näitä ristiriitoja.

Sismondi kävi Ricardon kimppuun siitä, että tämä teki armottomalla avomielisyydellä kaikki johtopäätökset havainnoistaan porvarillisesta yhteiskunnasta ja sen tutkimisesta: hän määritteli avoimesti sen, että on olemassa tuotantoa tuotannon vuoksi, että työvoima on muuttunut tavaraksi, jota käsitellään samoin kuin kaikkea muutakin tavaraa, — sekä sen, että „yhteiskunnalle” on tärkeää vain puhdas tulo, s.o. vain voiton määrä *. Mutta Ricardo puhui silkkaa totta: *todellisuudessa kaikki on juuri niin*. Jos tämä totuus tuntui Sismondista „alhaiselta totuudelta”, niin tämän alhaisuuden syitä hänen ei olisi pitänyt etsiä lainkaan Ricardon teoriasta eikä hyökkäillä lainkaan „abstraktioiden” kimppuun; hänen huudahduksensa Ricardoa vastaan kuuluvat kokonaan „meitä ylentävän petoksen” alaan.

Entä meidän nykyaikaiset romantikkomme? Aikovatko he kieltää sen, että „rahan valta” on todellista? Aikovatko he kieltää sen, että tämä valta on kaikkivoipaa ei ainoastaan teollisuusväestön keskuudessa, vaan myöskin maalaisväestön keskuudessa, miten „yhteisöllisessä”, miten etäisessä syrjäkylässä tahansa? Aikovatko he kieltää tämän *tosiasian*

* Efrusi esimerkiksi toistaa vakavan näköisenä Sismondin sentimentaalisia fraaseja siitä, että liikkeenharjoittajan puhtaan tulon lisääntyminen ei merkitse voittoa kansantaloudelle j.n.e., moittien häntä vain siitä, että hän „ei vielä aivan selvästi” „tajunnut” sitä (s. 43, № 8).

Lienee paikallaan verrata tähän kapitalismin tieteellisen analyysin antamia tuloksia:

Yhteiskunnan kokonaistulo (Roheinkommen) muodostuu työpalkasta + voitosta + korosta. Puhdas tulo (Reineinkommen) on lisäarvoa.

„Jos otamme koko yhteiskunnan tulon, niin kansallistulon muodostavat työpalkka, ynnä voitto, ynnä korko, s.o. se muodostuu kokonaistulosta. Kuitenkin tällainen käsitys on vain abstraktio siinä suhteessa, että kapitalistisen tuotannon pohjalla koko yhteiskunta asettuu kapitalistiselle katsantokannalle ja pitää puhtaana tulona vain sitä tuloa, minkä voitto ja korko muodostavat” (III, 2, 375—376) ⁵⁰.

Täten tekijä siis yhtyy täydellisesti Ricardoon ja siihen, miten hän määrittellee „yhteiskunnan” „puhtaan tulon”, siihen samaiseen määritelmään, joka aiheutti Sismondin „kuuluisan vastaväitteen” („*Russkoje Bogatstvo*” № 8, s. 44): „Kuinka? Rikkausko kaikki kaikessa, mutta ihmiset — ei mitään?” (II, 331). Niin se tietysti on nykyisessä yhteiskunnassa.

välttämättömän yhteyden tavaratalouteen? He eivät ole yrittäneetkään epäillä sitä. He koettavat vain olla puhumatta siitä. He pelkäävät nimittää asioita niiden omalla nimellään.

Ja me ymmärrämme hyvin heidän pelkonsa: todellisuuden avoin tunnustaminen veisi kaiken pohjan sentimentaaliselta (narodnikkilaiselta) kapitalismin arvostelulta. Ei ole ihme, että he ryntäävät sellaisella kiihkolla taisteluun ehtimättä edes kiilloittaa ruostunutta romantismin asetta. Ei ole ihme, että he eivät välitä keinoista ja tahtovat vihamielisyyden *sentimentaalista* arvostelua kohtaan esittää yleensä arvostelun vihaamiseksi. Hehän taistelevat olemassaolonsa oikeudesta.

Sismondi yritti korottaa oman sentimentaalisen arvostelunsa jopa *yhteiskuntatieteen erikoiseksi metodiksikin*. Me näimme jo, että hän ei moittinut Ricardoa siitä, että tämän objektiivinen analyysi pysähtyi kapitalismin ristiriitojen eteen (siihen moitteeseen olisi ollut aihetta), vaan juuri siitä, että se on *objektiivinen* analyysi. Sismondi sanoi, että Ricardo „unohtaa ihmisen”. „Nouveaux Principes”-teoksen toisen painoksen esipuheessa tapaamme tällaisen tiradin:

„Pidän välttämättömänä protestoida tavallisia, niin usein kevytmielisiä, niin usein vääriä menetelmiä vastaan yhteiskuntatieteitä koskevien teosten pohtimisessa. Niiden ratkaisutavana oleva probleemi on verraftomasti mutkallisempi kuin kaikki luonnontieteiden probleemit: samalla tämä probleemi vetoaa sydämeen aivan yhtä paljon kuin järkeenkin” (I, XVI). Miten tuttuja venäläiselle lukijalle ovatkaan nämä ajatukset luonnontieteellisten ja yhteiskunnallisten tieteiden vastakohtaisuudesta ja siitä, että viimeksimainitut vetoavat „sydämeen”!*. Sismondi esittää tässä ne samat ajatukset,

* „Poliittinen taloustiede ei ole yksinkertaista laskelmoivaa tiedettä (n'est pas une science de calcul), vaan se on moraalitiede... Se johtaa päämäärään vasta silloin, kun on otettu huomioon ihmisten tunteet, tarpeet ja intohimot” (I, 313). Nämä tunteelliset fraasit, joita Sismondi, samoin kuin venäläiset subjektiivisen koulukunnan sosiologitkin aivan samanlaisissa huudahduksissaan, pitää usuna käsityksinä yhteiskuntatieteestä, osoittavat todellisuudessa, miten lapsellisen primitiivisessä tilassa porvariston arvostelu vielä oli. Eikö ristiriitojen tieteellinen analyysi, pysyen ankarasti objektiivisena „laskelmoimisena”, anna nimenomaan lujaa pohjaa „tunteiden, tarpeiden ja intohimojen” ymmärtämiseksi, eikä yleensä „ihmisten”, tuon abstraktion, jonka sekä romantikko että narodnikki täyttävät spesifiikisestii pikkuporvarillisella sisällöllä,—vaan määrättyihin luokkiin kuuluvien ihmisten intohimojen ymmärtämiseksi? Mutta asia on niin, että Sismondi ei pystynyt teoreettisesti kumoamaan taloustieteilijöitä ja siksi hän rajoittui sentimentaalisiin fraaseihin. „Utopistisen diletantismin on pakko tehdä teoreettisia myönnytyksiä jokaiselle enemmän tai vähemmän oppineelle porvarillisen järjestelmän puolustajalle. Lieventääkseen itsessään syntyvää oman voimattomuutensa

joiden oli suotu tulla muutamien vuosikymmenien kuluttua „uudelleen keksityiksi” etäisessä itä-Euroopassa „venäläisen sosiologien koulukunnan” toimesta ja esiintyä erikoisena „subjektiivisena metodina sosiologiassa”... Sismondi vetoaa tietysti,— kuten meidän kotimaiset sosiologimmekin,— „sydämeen aivan yhtä paljon kuin järkeenkin” *. Mutta me olemme jo nähneet, miten kaikissa tärkeimmissä probleemeissa pikkuporvarin „sydän” on saanut voiton taloustieteilijä-teoreetikon „järjestä”.

POSTSKRIPTUMI **

Sen, miten oikeaan osuva on tässä annettu arvio sentimentaalista Sismondista tieteellis-„objektiiviseen” Ricardon verrattuna, vahvistaa täydellisesti Marxin lausunto „Lisäarvoteorian” toisessa osassa, joka ilmestyi vuonna 1905 („Theorien über den Mehrwert”, II. B., I. Th., S. 304 u. ff. „Bemerkungen über die Geschichte der Entdeckung des sogenannten Ricardoschen Gesetzes”) ***. Asettaen Malthusin, tämän surkean plagiaattorin, omistavien lahjotun asiämiehen ja julkean sykofantin, tieteen miehen Ricardon vastakohtaksi, Marx sanoo:

„Ricardo pitää kapitalistista tuotantotapaa edullisimpana tuotannolle yleensä, edullisimpana rikkauden luomiseksi, ja Ricardo on aivan oikeassa oman aikakautensa oloissa. Hän haluaa *tuotantoa tuotannon vuoksi*, ja hän on oikeassa. Kun sitä vastaan väitetään, kuten Ricardon sentimentaaliset vastustajat tekivät, viittaamalla siihen, että eihän tuotanto sellaisenaan voi olla itsetarkoitus, niin se merkitsee sen unohtamista, että tuotanto tuotannon vuoksi ei ole mitään muuta kuin ihmiskunnan tuotantovoimien kehittämistä, s.o. *ihmissuvun rikkauksien kehittämistä itsetarkoituksena*. Jos tämän tarkoituksensa vastakohtaksi asetetaan yksilöiden hyvinvointi, niinkuin Sismondi teki, niin se merkitsee sen väittämistä, että koko ihmiskunnan kehitystä pitää *jarruttaa* eri yksilöiden hyvinvoinnin turvaamiseksi, että ei siis saa

tuntoa utopisti lohduttaa itseään moittimalla vastustajiaan objektiivisuudesta: olettakaamme, muka, että te olette oppineempia kuin minä, mutta minä sen sijaan olen hyväsydämisempi” (*Beltov*, s. 43)⁶¹.

* Ikään kuin luonnontieteistä johtuvat „probleemit” eivät vetoaisikaan „sydämeen”?!.

** — Postskriptumi on kirjoitettu vuoden 1908 painokseen. *Toim.*

*** — „Lisäarvoteorioita”, II osa, I nide, s. 304 ja sitä seuraavat. „Huomautuksia niin sanotun Ricardon lain löytämisen historiasta”⁶². *Toim.*

esimerkiksi käydä mitään sotaa, koska sota johtaa yksityisten ihmisten tuhoutumiseen. Sismondi on oikeassa vain niitä taloustieteilijöitä vastaan, jotka *hämäävät* tämän antagonismin, kieltävät sen” (S. 309). Ricardolla on omalta kannaltaan täysi oikeus rinnastaa proletaareja koneisiin, tavaroihin kapitalistisessa tuotannossa. „Es ist dieses stoisch, objektiv, wissenschaftlich”, „tämä on stoalaisuutta, tämä on objektiivista, tämä on tieteellistä” (S. 313). On selvää, että tämä arvio koskee vain määrättyä aikakautta, aivan XIX vuosisadan alkua.

II LUKU

KAPITALISMIN ARVOSTELUN LUONNE ROMANTIKOILLA

Me olemme jo käsitelleet riittävästi Sismondin „järkeä”. Katsokaamme nyt lähemmin hänen „sydäntään”. Koetkaamme koota yhteen kaikki lausunnot hänen *katsantokannastaan* (jota olemme tähän saakka tutkineet vain aineksena, joka koskee teoreettisia kysymyksiä), hänen *suhteestaan* kapitalismiin, hänen yhteiskunnallisista sympatioistaan, siitä, miten hän käsitti sen aikakauden „yhteiskunnallis-poliittiset” tehtävät, jonka aikalainen hän oli.

I

KAPITALISMIN SENTIMENTAALINEN ARVOSTELU

Erikoispiirteenä sille aikakaudelle, jolloin Sismondi kirjoitteli, oli *vaihdon* nopea kehitys (rahatalouden kehitys — nykyisen terminologian mukaan), joka ilmeni erikoisen selvästi sen jälkeen, kun Ranskan vallankumous oli hävittänyt feodalismia jätteen. Sismondi tuomitsi empimättä tämän kehityksen ja vaihdon voimistumisen, hyökkäili „kohtalokkaan kilpailun” kimppuun kehoittaen „hallitusta suojelemaan väestöä kilpailun seurauksilta” (ch. VIII, l. VII) j.n.e. „Nopeat vaihdot turmelevat kansan hyviä tapoja. Ainaiset huolet edullisesta myynnistä eivät voi olla aiheuttamatta kiusausta pyytää korkeita hintoja ja harjoittaa petosta, ja mitä tukalampaa on tulla toimeen sen, joka elää ainaisten vaihtojen varassa, sitä enemmän hän tuntee kiusausta petoksen käyttämiseen” (I, 169). Noin pitkälle menevää naiiviutta tarvittiin, jotta voitiin hyökätä raha-

talouden kimppuun siten, kuin meidän narodnikkimme hyökkäävät! „...Kaupallinen rikkaus on tärkeysarvoltaan vain toinen talousjärjestelmässä; ja territoriaalirikkauden (territoriaale — maa-), joka antaa toimeentulon, tulee kasvaa ensimmäiseksi. Koko tämän kaupalla elävän määrällisesti lukuisan luokan on saatava osa maan antimista vasta sitten, kun nämä tuotteet ovat olemassa; sen (tämän luokan) pitää kasvaa vain sikäli, mikäli nämä tuotteetkin lisääntyvät” (I, 322—323). Onko hra N. —on, joka kokonaisin sivumäärin vuodattelee valituksia sen johdosta, että kaupan ja teollisuuden kasvu sivuuttaa maanviljelyksen kehityksen, onko hän mennyt askeltakaan eteenpäin tuosta patriarkaalisesta romantikosta? Nämä romantikon ja narodnikin valitukset todistavat vain sitä, *ettei ymmärretä* lainkaan kapitalistista taloutta. *Voiko* sellaista kapitalismia olla olemassa, jonka vallitessa kaupan ja teollisuuden kehitys ei sivuuttaisi maanviljelystä? Sillä kapitalismin kasvuhan on tavaratalouden kasvua, *toisin sanoen* yhteiskunnallisen työnjaon kasvua, joka *irroittaa* maanviljelyksestä raaka-aineen muokkauksen alat toisen toisensa jälkeen, jotka alunperin liittyivät raaka-aineen hankinnan, sen muokkauksen ja kulutuksen kanssa *yhdeksi* luontaistaloudeksi. Sen tähden kapitalismi merkitsee *kaikkialla ja aina* kaupan ja teollisuuden *nopeampaa* kehitystä maanviljelykseen verraten, kauppa- ja teollisuusväestön *nopeampaa* lisääntymistä, kaupan ja teollisuuden *suurempaa* ominaispainoa ja merkitystä yhteiskunnallisen talouden yleisessä järjestelmässä*. Muuten *ei voi ollakaan*. Ja toistaessaan moisia valituksia hra N. —on todistaa siten yhä uudelleen ja uudelleen sen, että hän ei ole mennyt taloustieteellisissä katsomuksissaan pintapuolista sentimentaalista romantismia pitemmälle. „Tämä epäviisas likeyritteliäisyyden henki (esprit d'entreprise), tämä kaikkinaisten kauppatoimien liikarunsaus, mikä aiheuttaa Amerikassa niin paljon vararikkoja, saa epäilemättä kiittää olemassaolostaan pankkien lukumäärän lisääntymistä ja sitä helpoutta, millä pettävä luotto asettuu realisen omaisuuden tilalle” (fortune réelle) (II, 111) j.n.e. ihan loppumattomiin. Minkä nimessä Sismondi sitten hyökkäili rahataloutta (ja

* Maanviljelys jää kapitalistisen kehityksen oloissa aina ja kaikkialla jälkeeseen kaupasta ja teollisuudesta, se on aina näille alistettu ja nämä riistävät sitä, ne *vetävät* aina vasta myöhemmin senkin kapitalistisen tuotannon uomaan.

kapitalismia) vastaan? Mitä hän asettaa sen vastapainoksi? Itsenäisen pientuotannon, talonpoikain luontaistalouden maaseudulla ja käsityötuotannon kaupungissa. Hän sanoo tuosta ensiksimmäisestä luvusta „Patriarkaalisesta maataloudesta” (ch. III, l. III, „De l'exploitation patriarcale” — patriarkaalisesta maankäytöstä. 3. kirja käsittelee „territoriaalista” eli maarikkautta):

„Ensimmäiset maanomistajat olivat itse kyntäjiä, he suorittivat kaikki peltotyöt lastensa ja palvelijoihensa työllä. Ei yksikään yhteiskunnallinen organisaatio* takaa kansakunnan suurilukuisimmalle luokalle suurempaa onnea ja suu-rempia hyveitä, suurempaa vaurautta (opulence) kaikille, suurempaa kestävyyttä yhteiskuntajärjestykselle... Niissä maissa, missä maanviljelijä on itse omistaja (ou le fermier est propriétaire) ja missä tuotteet kuuluvat kokonaan (sans partage) niille samoille ihmisille, jotka ovat tehneet kaiken työn, s.o. maissa, joiden maataloutta me nimitämme patriarkaaliseksi, — me näemme joka askeleella jälkiä maanviljelijän rakkaudesta kotiinsa, jossa hän asuu, ja maahan, jota hän viljelee... Itse työ on hänelle nautintoa... Niissä onnellisissa maissa, joissa maanviljelys on patriarkaalista, jokaisen peltopalstan erikoiset luonnonominaisuudet tutkitaan ja nämä tiedot siirtyvät isältä pojalle... Rikkaampien ihmisten johtama farmarien suurtalous kohoaa ehkä ennakkoluulojen ja piintyneisyyden yläpuolelle. Mutta tiedot (l'intelligence, t.s. maatalousalan tiedot) eivät pääse sille saakka, joka tekee itse työtä, ja niitä sovelletaan huonommin... Patriarkaalinen talous parantaa kansakunnan tämän niin suurilukuisen osan tapoja ja luonnetta, jonka osan tehtävänä kaikki maataloustyöt ovat. Omaisuus luo järjestyksen ja säästävyyden tottumuksia, vakinainen varallisuus hävittää pois taipumuksen mässäilemiseen (gourmandise) ja juopotteluun... Joutuen harjoittamaan vaihtoa melkein yksinomaan vain luonnon kanssa hänellä (maanviljelijällä) on vähemmän kuin kellään muulla teollisuustyöläisellä

* Huomattavaa, että Sismondi — prikulleen samoin kuin meidän narodnikkimekin, — muuttaa talonpoikain itsenäisen talouden heti „yhteiskuntaorganisaatioksi”. Ilmeistä vääristelyä. Mikä sitten sitoo yhteen näitä eri paikkakuntien talonpoikia? Juuri yhteiskunnallinen työnjako ja tavaratalous, jotka ovat tulleet feodaalisten sitaiden tilalle. Heti tuntuu yhden jäsenen nostaminen utopia-asemaan tavaratalouden järjestelmässä ja se, ettei ymmärretä muita jäseniä. Verratkaa hra N. — onin teosta, s. 322: „Teollisuuden muoto, joka perustuu siihen, että talonpoikaisto omistaa tuotantovälineet”. Hra N. — on ei edes aavista sitä, että tämä muoto, jolloin tuotantovälineet kuuluvat talonpoikaistolle, on — sekä historiallisesti että loogillisesti — juuri kapitalistisen tuotannon lähtökohtana!

tahansa aihetta olla luottamatta ihmisiin ja päästää epärehellisuuden asetta liikkeelle heitä vastaan” (I, 165—170). „Ensimmäiset farmarit olivat tavallisia kyntäjiä; he tekivät omin käsin suurimman osan maanviljelystöistä; he pitivät yrityksiään omien perheittensä voimien puitteissa... He eivät lakanneet olemasta talonpoikia: he käyvät itse sahran kurjessa (tiennent eux-mêmes les cornes de leur charrue); itse hoitavat karjaa sekä pellolla että tallissa; elävät raittiissa ilmassa tottuen tekemään yhtä mittaa työtä ja syömään vaatimatonta ruokaa, mitkä seikat tekevät vahvoja kansalaisia ja kunnan sotilaita *. He eivät juuri koskaan käytä kanssaan työssä päiväläisiä, vaan ainoastaan palvelusväkeä (des domestiques), jonka he aina valitsevat vertaisensa joukosta ja kohtelevat vertaisena, jonka kanssa syövät samassa pöydässä, juovat samaa viiniä, pukeutuvat samanlaisiin vaatteisiin. Näin siis maanviljelijät palvelusväkineen muodostavat yhden talonpoikain luokan, ja näitä talonpoikia innoittavat samat tunteet, he jakavat keskenään samat nautinnot, ovat samojen vaikutusten alaisia ja samanlaiset siteet sitovat heitä isänmaahan” (I, 221).

Siinä teillä on se paljonpuhuttu „kansantuotanto”! Ja älköön väitettäkö, ettei Sismondi muka ymmärrä tuottajain yhteenliittämisen välttämättömyyttä: hän sanoo suoraan (kts. alempana), että „hän aivan samoin (kuin Fourier, Owen, Thompson, Muiron) haluaa assosiatiota” (II, 365). Älköön väitettäkö, että hän on nimenomaan *omistuksen* kannalla: päinvastoin, hänellä on painopisteenä pikkutalous (vrt. II, 355), eikä pienomistus. On ymmärrettävää, että tämä pienen talonpoikaistalouden ihannoiminen saa muissa historiallisissa ja elinoloissa oivallisen muodon. Mutta sekä romantismi että narodnikkilaisuus jumaloivat juuri talonpoikaista pikkutaloutta — siitä ei ole epäilystä.

Aivan samoin Sismondi idealisoi myöskin primitiivistä käsityötä ja ammattikuntia.

„Kyläsuutari, joka on samalla sekä kauppias, tehtailija että työntekijä, ei tee yhtään saapasparia ilman tilausta” (II, 262), silloin kun kapitalistinen manufaktuuri, tunteematta kysyntää, voi kärsiä vararikon. „Sekä teoreettiselta että tosiasialliselta kannalta on epäilemätöntä, että ammatti-

* Verratkaa, lukija, näihin imeliin isoäidin tarinoihin sitä XIX vuosisadan lopun „etumaisinta” publisistia, jota hra Struve lainalee „Kriittisissä huomautuksissaan”, s. 17²².

kuntien (corps de métier) muodostuminen ehkäisi ja sen oli ehkäistävä liikaväestön muodostumista. Samaten on epäilemätöntä, että tällaista väestöä on nykyään olemassa ja että se on välttämätön tulos nykyisestä järjestelmästä” (I, 431). Tällaisia otteita voitaisiin esittää hyvinkin paljon, mutta me lykkäämme Sismondin käytännöllisten reseptien käsittelyn tuonemmaksi. Tässä sen sijaan rajoitumme vain esitettuihin otteisiin syventyäksemme Sismondin katsantokantaan. Esitetyistä mietteistä voidaan tehdä seuraava päätelmä: 1) rahatalous tuomitaan siitä syystä, että se hävittää pientuottajain turvatun aseman ja heidän keskinäisen lähentymisensä (joko käsityöläisen ja kuluttajan välisen läheisen suhteen muodossa tahi sen suhteen muodossa, mikä maanviljelijällä on vertaasiinsa maanviljelijöihin); 2) pientuotantoa ylistetään siitä, että se takaa tuottajan itsenäisyyden ja poistaa kapitalismin ristiriidat.

Toteamme, että nämä molemmat aatteet kuuluvat oleellisenä osana narodnikkilaisuuteen *, ja koetamme syventyä niiden sisältöön.

Rahatalouden arvostelun romantikot ja narodnikit supistavat siihen, että toteavat sen synnyttävän individualismia ** ja antagonismia (kilpailu) sekä tuottajan turvattuun ja yhteiskunnallisen talouden epävakaisuutta ***.

Ensiksi „individualismista”. Tavallisesti asetetaan kyseessäolevan yhteisön talonpoikien tai kyseellisen ammattialan käsityöläisten (tai kotiteollisuudenharjoittajain) liitto kapitalismia vastaan, joka repii rikki nämä siteet, asettaa niiden tilalle kilpailun. Tässä järkeilyssä toistuu romantismin tyypillinen virhe, nimittäin: kapitalismin ristiriidoista tehdään johtopäätös, joka kieltää sen olevan *yhteiskunnan korkeamman muodon*. Eikö kapitalismi, joka hävittää pois keskiaikaiset yhteisö-, ammattikunta-, artteliy.m. yhdyssiteet, aseta niiden tilalle uusia? Eikö tavara-talous olekin jo *yhdysside* tuottajain välillä, *markkinain* aikaansaama yhdysside ****. *Tämän yhdyssiteen antago-*

* Hra N. — on tässäkin kysymyksessä puhunut sellaisen määrän ristiriitaisuuksia, että niistä voidaan valita *minkälaisia* väittämiä *tahansa*, jotka eivät ole mitenkään sidottuja toisiinsa. Epäilemättä esiintyy kuitenkin talonpoikaisen talouden idealisointia hämärän termin: „kansantuotannon” välityksellä. Hämärä onkin erittäin edullinen ilmapäärii kaikenlaisia puvunvaihtoja varten.

** Vrt. N. — on, s. 321 in f. (in fine — lopussa. *Toim.*) ja muita.

*** Ibid., s. 335. S. 184: kapitalismi „poistaa vakaisuuden”. Ja monia muita.

**** Todellisuudessa sanontatavat: *yhteiskunta*, *assosiatio* ovat nimityksiä, joita voidaan antaa kaikenlaisille yhteiskunnille, niin feodaaliselle kuin porvarillisellekin yhteiskunnalle, joka on kilpailuun pohjautuva assosiatio. Miten saattaa olla ole-

nistinen luonne, se, että se on täynnä horjuntaa ja ristiriitoja, ei anna oikeutta kieltää *sen olemassaoloa*. Ja me tiedämme, että juuri ristiriitojen kehitys tuo esiin tämän yhdyssiteen voiman yhä voimakkaammin ja voimakkaammin, *pakoittaa* kaikkia yhteiskunnan eri aineksia ja luokkia pyrkimään liittymään yhteen, eikä liittymään enää yhden yhteisön tai yhden seutukunnan suppeissa rajoissa, vaan kyseisen luokan kaikkien edustajien yhteenliittymiseen *koko kansakunnan* mitassa ja vieläpä eri valtioissakin. Vain romantikko taantumukselliselta katsantokannaltaan saattaa kieltää näiden yhdyssiteiden olemassaolon ja sen syvemmän merkityksen, mikä niillä on, tämän merkityksen pohjautuessa roolien yhteisyyteen kansantaloudessa eikä alueellisiin, ammatillisiin, uskonnollisiin y.m.s. etuihin. Ja jos moinen järkeily tuotti romantikon nimen Sismondille, joka kirjoitteli kaudella, jolloin näiden uusien sитеiden, joita kapitalismi synnyttää, olemassaolo oli vasta itusteellaan, niin semmitenkin on tuollainen arvio annettava meidän narodnikeistamme, sillä vain tykkänään sokeat ihmiset voivat *nyt* kieltää tällaisten yhdyssiteiden suunnattoman merkityksen.

Mitä tulee turvattomuuteen ja epävakaisuuteen j.n.e., niin se on sitä samaa vanhaa virttä, josta jo puhuimme ulkomaisten markkinain johdosta. Moisissa hyökkäilyissä juuri tuleekin esiin romantikko, joka peläten tuomitsee juuri sen, mille tieteellinen teoria antaa kapitalismissa suurimman arvon: sille ominaisen kehityspyrkimyksen, hillittömän pyrkimyksen eteenpäin, mahdollisuuden pysähtyä tai uusintaa talousprosessit entisissä muuttumattomissa mitoissa. Vain utopisti, joka sepittelee fantastisia suunnitelmia keskiaikaisten liittojen (yhteisön tapaisten) laajentamiseksi koko yhteiskuntaan, saattaa jättää huomiotta sen tosiasian, että kapitalismin „epävakaisuus” juuri onkin se valtava edistykellinen tekijä, joka jouduttaa yhteiskuntakehitystä, vetää yhä suurempia ja suurempia väestöjoukkoja yhteiskunnallisen elämän pyörteisiin, panee heidät ajattelemaan yhteiskuntajärjestelmää, pakoittaa heidät itsensä „takomaan onneaan”.

---

massa kirjailijoita, jotka pitävät mahdollisena kumota kilpailun yhdellä sanalla: *assosiatio?*” (Marx. „Das Elend der Philosophie”) (Marx. „Filosofian kurjuus” ⁵⁴. *Toim.*). Arvostellen kaikella jyrkkyydellä sentimentaalista kilpailun tuomitsemista. tekijä korostaa suoranaisesti sen *edistyksestä puolta*, sen liikkeellepanevaa voimaa, joka sysää eteenpäin „sekä teknillistä edistystä että yhteiskunnallista edistystä”.

Hra N. —onin fraasit kapitalistisen talouden „epävakaisuudesta”, suhteettomasta vaihdon kehityksestä, tasapainon rikkoutumisesta teollisuuden ja maanviljelyksen välillä, tuotannon ja kulutuksen välillä, pulien epänormaalisuudesta j.n.e. on kiistaton todistus siitä, että hän on vielä täydellisesti *romantismin kannalla*. Sen tähden eurooppalaisen *romantismin* arvostelu koskee *sanasta sanaan* myöskin hänen teoriaansa. Tässä todistus siitä:

„Kuulkaamme Boisguillebert-vaaria:

„Tavarain hinnan”, sanoo hän, „pitää aina olla *suhteellinen*, sillä vain tällainen keskinäinen sovinto antaa mahdollisuuden, että ne voivat tulla joka hetki uudelleen uusintetuksi... Koska rikkaus ei ole mitään muuta kuin tätä yhtämittaista vaihtoa ihmisen ja ihmisen välillä, liikkeen ja liikkeen välillä, niin olisi kauhea erehdys etsiä köyhyyden syytä jostakin muusta kuin tämän vaihdon rikkoutumisesta, minkä poikkeamiset suhteellisista hinnoista aiheuttavat”.

Kuulkaamme niin ikään erästä uusinta * taloustieteilijää:

„Se suuri laki, jota tuotantoon nähden on toteutettava, on *suhteellisuuden* laki (the law of proportion), joka yksin kykenee pitämään yllä arvon vakinaisuuden... Arvonvastike on saatava taatuksi... Kaikki kansakunnat ovat eri aikakausina yrittäneet lukuisien kauppasäännöstelyjen ja -rajoitusten avulla toteuttaa tätä suhteellisuuslakia, vaikkapa jossain määrin. Mutta ihmislouenteelle ominainen egoismi on johtanut siihen, että koko tämä säännöstelysysteemi on syösty alas. Suhteellinen tuotanto (proportionale production) on todellisen yhteiskunnallisen taloustieteen toteutumista” (W. Atkinson. „Principles of political economy”, London, 1840, p. 170 ja 195)**.

Fuit Trojal *** Tämä oikea suhteellisuus tarjonnan ja kysynnän välillä, joka alkaa taaskin tulla noin runsaiden toivomusten kohteeksi, on aikoja sitten lakannut olemasta. Se on aikansa elänyt; se oli mahdollista vain niinä aikoina, jolloin tuotantovälineitä oli rajoitettu määrä, jolloin vaihto tapahtui äärimmäisen ahtaissa rajoissa. Suurteollisuuden syntyessä tämän oikean suhteellisuuden oli pakostakin (musste) kadottava pois, ja tuotannon oli luonnonlakien kiertämättömyydellä käytävä yhtä mittaa läpi kukoistuksen

* Kirjoitettu vuonna 1847.

** — W. Atkinson. „Poliittisen taloustieteen perusteet”, Lontoo, 1840, s. 170 ja 195. *Toim.*

*** — Troiaa ei enää ole! *Toim.*

ja laskun, pulan, pysähdystilan, uuden kukoistuksen ja niin edelleen toisiaan seuraavia vaihteluja.

Ne, jotka Sismondin tavoin haluavat palata takaisin tuotannon oikeaan suhteellisuuteen ja säilyttää samalla voimassa yhteiskunnan nykyiset perusteet, ovat taantumuksellisia, koska heidän, ollakseen johdonmukaisia, pitäisi pyrkiä palauttamaan voimaan entisaikain teollisuuden muutkin ehdot.

Mikä pidätti tuotantoa oikeissa tai miltei oikeissa suhteissa? Kysyntä, joka määräsi tarjonnan, kävi sen edellä; tuotanto seurasi askel askeleelta kulutusta. Suurteollisuus, jonka on jo itse käyttämiensä työkalujen luonteen vuoksi pakko tuottaa yhtä mittaa yhä suuremmassa ja suuremmassa määrässä, ei voi odotella kysyntää. Tuotanto käy kysynnän edellä, tarjonta valtaa väkisin kysynnän.

Nykyisessä yhteiskunnassa, yksilölliseen vaihtoon pohjautuvassa teollisuudessa tuotannon anarkia, ollen niin monien onnettomuuksien aiheuttaja, on samalla myöskin edistyksen syy.

Sen tähden jompi kumpi: joko toivotaan menneiden vuosisatojen tapaista suhteellisuutta tuotantovälineiden pysyessä sellaisina kuin ne ovat meidän aikanamme,— ja se merkitsee sekä taantumuksellisenä että utopistina olemista samanaikaisesti.

Tahi toivotaan edistystä ilman anarkiaa,— ja silloin on luovuttava yksilöllisestä vaihdosta, jotta voitaisiin säilyttää tuotantovoimat” („Das Elend der Philosophie”, S. 46—48)⁵⁵.

Nämä viimeiset sanat on tarkoitettu Proudhonille, jota vastaan tekijä polemisoi ja luonnehtii siis sitä, miten hänen oma kantansa eroaa sekä Sismondin käsityksistä että Proudhonin katsomuksista. Hra N. —on ei *kaikissa* katsomuksissaan tietenkään soveltuisi kumpaankaan näistä*. Mutta syventykääpä tämän katkelman sisältöön. Mikä on tässä siteeratun tekijän perusväite, hänen perusajatuksensa, mikä asettaa hänet sovittamattomaan ristiriitaan edeltäjiinsä nähden? Kieltämättä se, että hän asettaa kysymyksen kapitalismin epävakaisuudesta (jonka *kaikki nämä kolme* kirjailijaa toteavat) *historialliselle* pohjalle ja tunnustaa

* Vaikka se on vielä suuri kysymys, *miksi* hän soveltuisi? Eiköhän vain sen takia, että nämä kirjoittajat asettivat kysymykset laajemmin tarkoittaen koko tätä talousjärjestelmää yleensä, sen paikkaa ja merkitystä koko ihmiskunnan kehityksessä rajoittamatta näköpiiriään vain *yhteen maahan*, jolle voidaan muka sepitellä oma *erikoinen* teoriansa.

tämän epävakaisuuden *edistykseksi tekijäksi*. Toisin sanoen: hän tunnustaa, ensinnäkin, tämän kapitalistisen kehityksen, joka käy epäsuhteiden, pulien j.n.e. tietä, *välttämättömäksi kehitykseksi* sanoen, että jo itse tuotantovälineiden luonne (koneet) synnyttää rajatonta pyrkimystä tuotannon laajentamiseen ja tarjonnan käymistä aina kysynnän edellä. Toiseksi hän myöntää tässä tällaisessa kehityksessä olevan *edistyksen aineksia*, joita ovat tuotantovoimien kehitys, työn yhteiskunnallistuminen kokonaisen yhteiskunnan puitteissa, väestön liikkuvaisuuden lisääntyminen ja sen tietoisuuden kasvu ynnä muut. Näihin kahteen kohtaan sisältyykin se, missä hän eroaa Sismondista ja Proudhonista, jotka yhtyvät häneen siinä, että osoittavat „epävakaisuuden” ja sen aiheuttamat ristiriidat sekä vilpittömässä pyrkimyksessä poistaa nämä ristiriidat. Se, että he eivät ymmärrä sitä, että tämä „epävakaisuus” on kaikkinaisen kapitalismin ja yleensä tavaratalouden *ehdoton* piirre, johtaa heidät *utopiaan*. Se, että he eivät ymmärrä tälle epävakaisuudelle *ominaisia* edistyksen aineksia, tekee heidän teoriansa *taantumukseksi* *.

Ja nyt me pyydämme herroja narodnikkeja vastaamaan kysymykseen: onko hra N. —on samaa mieltä tieteellisen teorian katsomusten kanssa sanotuissa kahdessa kohdassa? tunnustaako hän epävakaisuuden tämän yhteiskuntajärjestelmän ja tämän kehityksen ominaisuudeksi? tunnustaako hän tässä epävakaisuudessa olevan edistyksen aineksia? Jokainen tietää, että ei, että päinvastoin hra N. —on julistaa tämän kapitalismin „epävakaisuuden” yksinkertaiseksi epänormaalisuudeksi, poikkeamiseksi j.n.e. ja pitää sitä alaspäinmenona, taantumisena (vrt. edellä: „*hävittää vakaisuuden*”), idealisoiden sitä *samaa* taloudellista pysähdystilaa (muistakaapa „*vuosisataisia tukipylväitä*”, „*vuosisatojen pyhittämiä periaatteita*” j.n.e.), jonka hävittäminen juuri onkin „epävakaan” kapitalismin historiallinen ansio. Siksi onkin selvää, että me olimme aivan oikeassa lukiessamme hänet romantikkoihin kuuluvaksi, ja etteivät mitkään „sitaa-

* Tätä termiä käytetään *historiallis-filosofisessa* mielessä, ja se luonnehtii vain niiden teoreetikkojen *virheitä*, jotka ottavat jo *ylielelyistä* järjestelmistä mallikuvia oppirakennelmiinsa. Tämä ei koske lainkaan näiden teoreetikkojen henkilökohtaisia ominaisuuksia tai heidän ohjelmiaan. Jokainen tietää, etteivät Sismondi eikä Proudhon olleet taantumuksellisia sanan tavallisessa merkityksessä. Me selitämme näitä aakkostotuuksia sen takia, kun herrat narodnikit eivät yhä vieläkään ole niitä omaksuneet, kuten alempana tulemme näkemään.

tit" eivätkä „vetoamiset" hänen taholtaan voi muuttaa hänen omien päätelmiensä tällaista luonnetta.

Vähän tuonempiana me pysähdyimme vielä kerran tähän „epävakaisuuteen" (sen johdosta, kun romantismi ja narodnikkilaisuus suhtautuvat kielteisesti maanviljelysväestön vähenemiseen teollisuusväestön lisääntymisen laskuun), mutta nyt esitämme erään kohdan „Poliittisen taloustieteen eräiden väittämien arvostelusta", joka on omistettu rahataloutta vastaan tehtyjen *sentimentaalistien* hyökkäilyjen käsittelylle.

„Nämä määrättyt yhteiskunnalliset roolit (nimittäin: myyjän ja ostajan roolit) eivät johdu ihmisen yleisistä yksilöllisistä ominaisuuksista, vaan vaihtosuhteista sellaisten ihmisten välillä, jotka tuottavat tuotteita tavaroiden muodossa. Ostajan ja myyjän välillä vallitsevat suhteet ovat siinä määrin epäyksilöllisiä, että he molemmat esiintyvät niissä vain sikäli, mikäli kielletään heidän työnsä yksilöllinen luonne ja nimenomaan mikäli se, epäyksilöllisenä työnä, muodostuu rahaksi. Sen vuoksi, yhtä järjetöntä kuin on pitää näitä ostajan ja myyjän taloudellisesti porvarillisia rooleja ihmisindividualismin ikuisina yhteiskunnallisina muotoina, yhtä väärin on murehtia näitä rooleja tämän individualismin hävittämisen syynä.

Sitä, miten syvästi ostossa ja myynnissä ilmenevä aivan pintapuolinenkin antagonismin muoto hämmästyttää hyviä ihmisiä, osoittaa seuraava ote Isaac Péreiren kirjasta: „Leçons sur l'industrie et les finances". Paris. 1832*. Se seikka, että tämä samainen Isaac saavutti „Crédit mobilier'in** keksijänä ja diktaattorina pariisilaisen pörssisuden surullisen maineen, osoittaa, mitä mainittu kirja sisältää talouteen kohdistetun sentimentaalisen arvostelun ohella. Hra Péreire, joka esiintyi siihen aikaan Saint Simonin apostolina, sanoo: „Sen seurauksena, kun yksilöt on eristetty, erotettu toisistaan niin kulutuksessa kuin tuotannossakin, heidän välillään tapahtuu heidän valmistamiensa tuotteiden vaihto. Vaihtamisen välttämättömyydestä johtuu välttämättömyys määritellä esineiden suhteellinen hinta-arvo. Hinnan ja vaihdon aatteet ovat siis kiinteästi sidotut toisiinsa ja todellisessa muodossaan ne molemmat heijasta-

* — „Luentoja teollisuudesta ja finansseista". Pariisi. 1832. *Totm.*

** — „Irtaimistotakuuluottopankki". *Totm.*

vat individualismia ja antagonismia... Tuotteiden hinta-arvo voidaan saada selville vain sen vuoksi, kun on olemassa myyntiä ja ostoa, toisin sanoen, kun on olemassa antagonismia yhteiskunnan eri jäsenten kesken. Vain siellä on pidettävä huolta hinnasta, hinta-arvosta, missä on olemassa myyntiä ja ostoa, sanalla sanoen, missä jokaisen yksilön *on taisteltava* saadakseen tarvikkeet, joita hän välttämättä tarvitsee toimeentulonsa ylläpitämiseksi” (mainittu teos, s. 68) ⁵⁶.

Herää kysymys, missä tässä ilmenee Péreiren *sentimentaalisuus*? Hänhän puhuu vain kapitalismille ominaisesta individualismista, antagonismista ja taistelusta, puhuu sitä samaa, josta meidän narodnikkimmekin puhuvat kaikin tavoin, ja näyttäisi vielä siltä kuin he puhuisivat totta, sillä „individualismi, antagonismi ja taistelu” ovat todellakin vaihtoon, tavaratalouteen välttämättä kuuluvia ominaisuuksia. Sentimentaalisuus ilmenee siinä, että viehättyneenä tuomitsemaan kapitalismin ristiriitoja tämä saint-simonilainen *ei huomaa näiden ristiriitojen takaa* sitä tosiasiaa, että *vaihtokin* ilmaisee *yhteiskunnallisen talouden* erästä erikoista muotoa, että se siis *ei ainoastaan erota* (tämä pitää paikkansa vain keskiaikaisiin liittoihin nähden, joita kapitalismi hävittää), *vaan myöskin liittää* ihmisiä *yhteen*, pakottaen heidät ryhtymään kanssakäymiseen keskenään markkinain välityksellä *. Tämä käsityksen pintapuolisuus, joka johtuu intoutumisesta „peittoamaan” kapitalismia (utopistiselta näkökannalta), se juuri antoiikin tekijälle, jota juuri siteerasimme, aiheen nimittää Péreiren harjoittamaa arvostelua *sentimentaaliseksi*.

Vaan mitäpä me Péreiresta, aikaa sitten unohdetun saint-simonismin aikoja sitten unohdetusta apostolista? Emmeköhän ota mieluummin esille uusinta narodnikkilaisuuden „apostolia”?

„Tuotanto... on menettänyt kansanomaisen luonteen ja saanut yksilöllisen, kapitalistisen luonteen” (hra N. —on, „Katsauksia”, s. 321—322).

Näettekö, miten tämä puvuilla keikaileva romantikko järkeilee: „kansantuotanto on muodostunut yksilölliseksi”. Ja koska tekijä haluaa „kansantuotannolla” käsittää yhteisöä,

* Korvaten paikalliset, säätyliitot — yhteiskunnallisen aseman ja yhteiskunnallisten etujen yhtenäisyydellä kokonaisen valtakunnan puitteissa ja jopa koko maailman mitassa.

niin hän siis viittaa tuotannon *yhteiskunnallisen* luonteen laskuun, tuotannon *yhteiskunnallisen* muodon supistumiseen.

Onkohan asia niin? „Yhteisö” antoi (jos antoi; olemme muuten valmiit tekemään kirjoittajalle minkälaisia myönnytyksiä tahansa) tuotannolle järjestyneen luonteen vain yhdessä erillisessä yhteisössä, joka oli eristetty kaikista toisista yhteisöistä. Tuotannon yhteiskunnallinen luonne käsitti *vain yhden yhteisön jäsenet* *. Kapitalismi sen sijaan luo tuotannolle yhteiskunnallisen luonteen koko valtiossa. „Individualismi” on yhteiskunnallisten yhdyssiteiden hävittämisessä, mutta niiden hävittäjänä ovat *markkinat*, jotka asettavat niiden tilalle *yksilöistä muodostuvien joukkojen* väliset yhteydet, joita yksilöitä ei sido yhteisö, ei sääty, ei ammatti, eikä elinkeinoammatin alueen ahtaat puitteet j.n.e. Koska kapitalismin luomat yhdyssiteet saavat ilmaisunsa ristiriitojen ja antagonismin muodossa, niin *siksi* meidän romantikkomme ei halua nähdä tätä yhdyssidettä (vaikka ei yhteisökään tuotannon organisationa ollut koskaan olemassa ilman muita vanhoille tuotantotavoille ominaisia ristiriitojen ja antagonismin muotoja). Utopistinen katsantokanta muuttaa hänenkin antaman kapitalismin arvostelun *sentimentaalisesti* arvosteluksi.

II

ROMANTISMIN PIKKUPORVARILLINEN LUONNE

Pientuotannon idealisoiminen näyttää meille romanttisen ja narodnikkilaisen arvostelun toisen luonteenomaisen piirteen: sen *pikkuporvarillisuuden*. Olemme nähneet, miten niin ranskalainen kuin venäläinenkin romantikko yhtäläisesti julistaa pientuotannon „yhteiskunnalliseksi organisaatioksi”, „tuotannon muodoksi”, pannen *sen kapitalismin vastakohtaksi*. Me näimme niin ikään, ettei moinen vastakainasettelu sisällä mitään muuta kuin ajattelun äärimmäistä pintapuolisuutta, että se on tavaratalouden yhden muodon (suuren teollisuuspääoman) keinotekoista ja väärää erottamista sekä sen tuomitsemista, samalla kun utopisti-

* Zemstvotillastojen tietojen mukaan (Blagoveshtshenskin „Yhteenvetokoeilma”) yhteisön keskimääräinen suuruus 22 läänin 123 kihlakunnasta tehtyjen laskelmien mukaan on 53 taloutta, niissä kumpaakin sukupuolta yhteensä 323 henkilöä.

sesti idealisoidaan *saman* tavaratalouden *toinen muoto* (pientuotanto). Siinä juuri onkin niin XIX vuosisadan alun eurooppalaisten romantikkojen kuin myös XIX vuosisadan lopun venäläisten romantikkojen onnettomuus, että he sepittelevät itselleen jonkinlaisen abstraktisen pientalouden, joka on yhteiskunnan tuotantosuhteiden ulkopuolella, *eivätkä huomaa* sitä vähäistä seikkaa, että todellisuudessa tuo pientalous on olemassa *tavaratuotannon* oloissa,— niin Euroopan mantereen pientalous 1820-luvulla kuin myös Venäjän talonpoikaistalous 1890-luvulla. *Todellisuudessa* romantikkojen ja narodnikkien ylistämä pientuottaja onkin sen vuoksi *pikkuporvari*, joka on yhtä ristiriitaisissa suhteissa kuin mikä tahansa muu kapitalistisen yhteiskunnan jäsen, joka samaten puolustaa paikkaansa taistelemalla, joka taistelu toisaalta nostaa jatkuvasti pienen vähemmistön suurporvareita ja toisaalta sysää enemmistön proletariaatin riveihin. *Todellisuudessa*, kuten jokainen näkee ja tietää, ei sellaisia pientuottajia ole olemassa, jotka eivät olisi näiden kahden vastakkaisen luokan *välillä* ja tämä keskivälissä olijan asema sanelee välttämättä pikkuporvariston erikoistuneen luonteen, pikkuporvariston kaksinaisuuden, sen ominaisuuden kaksoisolentona, sen pyrkimyksen siihen vähemmistöön, joka selviytyy onnellisesti taistelusta, ja sen vihamielisen suhtautumisen „kovaonnisia”, s.o. enemmistöä kohtaan. Mitä pitemmälle tavaratalous kehittyy, sitä voimakkaammin ja jyrkemmin nämä ominaisuudet esiintyvät, sitä ilmeisemmäksi käy, että pientuottajan idealisoiminen ilmaisee vain taantumuksellista, *pikkuporvarillista* näkökantaa.

Ei pidä erehtyä näiden termien merkityksen suhteen, joita „Poliittisen taloustieteen eräiden määritelmien arvostelun” tekijä käytti juuri Sismondista. Nämä termit eivät puhu lainkaan siitä, että Sismondi *puolustaa* takapajuisia pikkuporvareita. *Sismondi ei missään puolusta heitä*: hän tahtoo olla yleensä työtätekevien luokkien kannalla, hän ilmaisee myötätuntoaan näiden luokkien kaikkia edustajia kohtaan, hän iloitsee esim. tehdaslainsäädännöstä, hän hyökkäilee kapitalismia vastaan ja osoittaa sen ristiriitoja. Sanalla sanoen hänen katsantokantansa on aivan sama kuin nykyisen narodnikkienkin katsantokanta.

Herää kysymys, millä perusteella häntä sitten luonnehditaan pikkuporvariksi? Juuri sillä, että hän ei ymmärrä pientuotannon (jota hän idealisoi) ja suurpääoman (jota

vastaan hän hyökkäilee) välistä yhteyttä. Juuri sillä, *ettei* hän *näe*, miten hänen ihailemansa pientuottaja, talonpoika, muuttuu todellisuudessa pikkuporvariksi. Ei pidä koskaan unohtaa seuraavaa selitystä siitä, miten eri kirjailijain teorioita on yhdistettävä eri luokkien pyyteisiin ja katsantokantoihin:

„Ei pidä luulla, että pikkuporvaristo periaatteellisesti pyrkii toteuttamaan itsekkäitä luokkaetujaan. Päinvastoin, se uskoo, että sen vapautuksen *erikoiset* ehdot ovat samalla juuri niitä *yleisiä* ehtoja, joissa vain nykyaikainen yhteiskunta voidaan pelastaa ja poistaa luokkataistelu. Ei myöskään pidä luulla, että kaikki demokratian edustajat ovat puotimiehiä tai puotimiesten ihailijoita. He saattavat sivistystasonsa ja yksityisen asemansa puolesta olla yhtä kaukana heistä kuin taivas maasta. Pikkuporvarien edustajiksi heidät tekee se seikka, ettei heidän ajattelunsa kykene astumaan yli niiden rajojen, joiden yli pikkuporvarien elämä ei koskaan ylety, ja sen tähden he päätyvät teoreettisesti niihin samoihin tehtäviin ja ratkaisuihin, joihin pikkuporvarin aineellinen etu ja hänen yhteiskunnallinen asemansa häntä käytännöllisesti vievät. Tällainen on yleensäkin suhde luokan *poliittisten ja kirjailijaedustajien* ja sen luokan välillä, jota he edustavat” (K. Marx, „Louis Bonaparten 18:s Brumairekuuta”, Bazarovin ja Stepanovin käännös, s. 179—180)⁵⁷.

Sangen koomillisia ovat sen vuoksi ne narodnikit, jotka luulevat, että maininnat pikkuporvarillisuudesta tehdään vain tarkoituksella sanoa jotain erittäin pisteliästä, että se on vain tavallinen polemiikkimenetelmä. Tuollaisella suhtautumisella he vain näyttävät, etteivät he ymmärrä vastustajiensa yleisiä katsomuksia, ja mikä tärkeintä — etteivät he ymmärrä itse perusajatuksia *siitä* kapitalismin arvostelusta, jonka he kaikki „hyväksyvät”, eikä sen *eroa* sentimenttaalisesta ja pikkuporvarillisesta arvostelusta. Yksistään jo harras pyrkimys kiertää itse kysymyksen näistä viimeksimainituista arvostelun lajeista, niiden olemassaolosta Länsi-Euroopassa, niiden suhteesta tieteelliseen arvosteluun osoittaa havainnollisesti, *miksi* narodnikit eivät halua ymmärtää tätä eroa*.

* Efrusi esimerkiksi on kirjoittanut kaksi artikkelia siitä, miten Sismondi „suhtautui kapitalismin kasvuun” („Russkoje Bogatstvo”, № 7, s. 139) ja kuitenkin hän *ei lainkaan käsittänyt* sitä, *miten* nimenomaan Sismondi siihen suh-

Selittäkäämme sanottua esimerkillä. „Russkaja Myslin” vuoden 1896 № 5 bibliografian osastossa (s. 229 ja seur.)⁵⁹ on puhe siitä, että intelligenssin keskuudessa on „viime aikana astunut esiin ja kasvaa hämmästyttävällä nopeudella ryhmä”, joka suhtautuu narodnikkilaisuuteen periaatteellisella ja ehdottomalla vihamielisyydellä. Hra arvostelija osoittaa aivan lyhyesti tämän vihamielisyyden syyt ja luonteen eikä voida olla antamatta tunnustusta, että tällöin hän esittää aivan tarkasti narodnikkilaisuudelle vihamielisen katsantokannan *olemuksen* *. Hra arvostelija ei hyväksy tätä katsantokantaa. Hän ei käsitä sitä, että aatteet luokkaeduista y.m.s. pakoittaisivat meidät kieltämään „kansan ihanteet” („yksinkertaisesti *kansan*, eikä narodnikkilaiset”; *ibid.*, s. 229), jotka muka merkitsevät talonpoikaiston, t.s. väestön enemmistön hyvinvointia, vapautta ja tietoisuutta.

„Meitä vastaan tietysti väitetään”, sanoo hra arvostelija, „niin kuin on väitetty muitakin vastaan, että kirjoittajatalonpojan (kysymys oli erään talonpojan esittämistä toivomuksista) ihanteet ovat pikkuporvarillisia, ja että sen vuoksi meidän kirjallisuutemme onkin ollut tähän saakka pikkuporvariston etujen edustaja ja puoltaja. Mutta sehän on vain pelätin, ja ketäpä muita tuolla pelättimellä voitaisiin säilyttää kuin henkilöitä, joilla on Zamoskvoretshjen kauppiaanvaimon maailmankatsomus ja älylliset tottumukset?..”

Lujasti sanottu! Mutta kuulkaamme edelleen:

„...Eiväthän ihmisten yhteiselämän ehtojen kuin myöskään tietoisten yhteiskunnallisten toimenpiteiden peruskriteerinä ole taloudelliset kategoriat, ja vielä sellaiset, jotka on lainattu maalle vieraista, toisenlaisissa olosuhteissa muodostuneista ehdoista, vaan niitä ovat enemmistön onni ja hyvinvointi, niin aineellinen kuin henkinenkin. Ja jos vissi elämänjärjestys ja vissit toimenpiteet tämän elämänjärjes-

---

tautui. „Russkoje Bogatstvo” avustaja ei huomannut Sismondin pikkuporvarillista kantaa. Mutta koska Efrusi epäilemättä tuntee Sismondin; koska hän (kuten alempana näemme) tuntee juuri uusimman teorian sen edustajan, joka on luonnehtinut noin Sismondia; koska hän haluaa olla myös „samaa mieltä” tämän uuden teorian edustajan kanssa,— niin hänen ymmärtämättömyytensä saa aivan määrätyn merkityksen. Narodnikki ei voinutkaan huomata romantikossa sitä, mitä hän ei huomaa itsessään.

* Tämä kuulostaa tietysti perin kummalliselta: kehua ihmistä siitä, että hän välittää tarkasti toisen ajatuksia! Mutta minkäpä sille voi? „Russkoje Bogatstvo” ja vanhan „Uuden Sanan” („Novoje Slovo”) tavanomaisten polemiikkikirjoitajien herrojen Krivenkon ja Vorontsovin keskuudessa tämä *tällainen* polemisointi on todellakin harvinaisen poikkeustapaus.

tyksen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi vievät tähän onneen, niin nimittäkää niitä sitten pikkuporvarillisiksi tahi miksi tahansa,— asia ei siitä muutu: ne — tämä elämänjärjestys ja nämä toimenpiteet — tulevat kuitenkin olemaan asiallisesti edistyksellisiä ja sen vuoksi juuri ne tulevatkin olemaan *korkeimpana ihanteena, mikä on yhteiskunnalle mahdollinen näissä oloissa ja sen nykyisessä tilassa*” (ib., s. 229—230, alleviivaus tekijän).

Eiköhän hra arvostelija todellakaan näe sitä, että väittelykiihkossaan hän on hypännyt kysymyksen yli?

Nimitettyään ylettömän ankarasti narodnikkilaisuuden syyttämistä pikkuporvarillisuudesta „vain pelättimeksi” hän ei esitä mitään tämän väitteensä todistukseksi, paitsi seuraavaa, uskomattoman hämmästyttävää väittämää: „Eiväthän... kriteerinä ole taloudelliset kategoriat, vaan enemmistön onni”. Tämähän on samaa kuin sanoa: sään kriteerinä eivät ole meteorologiset havainnot, vaan enemmistön vointi! Herää kysymys, että mitä nämä „taloudelliset kategoriat” sitten ovat, ellei taloudellisten olojen ja väestön elämänmuotojen *tieteellistä määrittelyä*, ja sitä paitsi ei yleensä „väestön”, vaan *määrättyjen* väestöryhmien, joilla on määrätty paikkansa *kyseisen* yhteiskuntatalouden järjestelmässä? Asettaen „taloudellisten kategorioiden” vastapainoksi mitä abstraktisimman määritelmän „enemmistön onnesta” hra arvostelija yksinkertaisesti pyyhkäisee pois koko yhteiskuntatieteen kehityksen viime vuosisadan lopulta lähtien ja palaa naiiviin rationalistiseen spekulatioon, joka jättää huomioimatta määrättyt yhteiskunnalliset suhteet ja niiden kehityksen. Yhdellä kynänvedolla hän pyyhkäisee yli kaiken sen, mitä ihmisjärki on vuosisataisten etsiskelyjen hinnalla saanut aikaan pyrkiessään *ymmärtämään* yhteiskunnallisia ilmiöitä! Ja vapautettuaan siten itsensä kaikesta tieteellisestä lastista hra arvostelija *pitää kysymystä jo ratkaistuna*. Todellakin, hän tekee suoraan yhteenvedon: „Jos vissi elämänjärjestys... vie tähän onneen, niin nimittäkää sitä miksi tahansa, asia ei siitä muutu”. Siinä sitä ollaan! Siitähän se kysymys juuri olikin, *minkälainen on tuo elämänjärjestys*. Tekijä itsehän vastikään juuri osoitti, että niitä vastaan, jotka näkevät talonpoikaisessa taloudessa erikoisen elämänjärjestyksen (nimittäkää sitä „kansantuotannoksi” tai miksi tahansa), esiintyi toisia, jotka väittävät, ettei se ole lainkaan mikään erikoinen elä-

mänjärjestys, vaan aivan tavallinen *pikkuporvarillinen* elämänjärjestys,— samanlainen kuin mikä tahansa pientuotannon elämänjärjestys tavaratalouden ja kapitalismin maassa. Sillä jos edellisestä katsomuksesta johtuu aivan itsestään, että „tämä elämänjärjestys” („kansantuotanto”) „johtaa onneen”, niin toisesta käsityksestä johtuu samaten aivan itsestään, että „tämä elämänjärjestys” (pikkuporvarillinen elämänjärjestys) johtaa kapitalismiin eikä mihinkään muuhun, johtaa siihen, että „väestön enemmistö” sysätään proletariaatin riveihin ja vähemmistöä tulee maalais- (tai teollisuus-) porvaristoa. Eiköhän ole ilmeistä, että hra arvostelija on ampunut ilmaan ja pamauksen hälyssä pitää todistettuna juuri sitä, minkä kieltämistä toinen katsantokanta merkitsee, joka katsantokanta niin epäsuosiollisesti julistettiin „vain pelättimeksi”?

Jos hän olisi halunnut vakavasti tarkastella toista käsityskantaa, niin hänen olisi nähtävästi pitänyt todistaa jompi kumpi: joko se, että „pikkuporvaristo” on väärä tieteellinen kategoria, että voidaan kuvitella kapitalismia ja tavarataloutta *ilman* pikkuporvaristoa (niinkuin herrat narodnikit kuvittelevatkin, palaten siten täysin Sismondin käsityskantaan); *tahi* se, *ettei* tätä kategoriaa voida *käyttää* Venäjään nähden, t.s. ettei meillä ole kapitalismia eikä tavaratalouden herruutta, että pientuottajat eivät muutu tavarantuottajiksi, että heidän keskuudessaan ei tapahdu mainittua enemmistön poistunkemisprosessia ja vähemmistön „itsenäisyyden” lujittumisprosessia. Nyt, nähdesämme, miten hän pitää narodnikkilaisuuden pikkuporvarillisuudesta puhumista vain tyhjänä haluna „loukata” herroja narodnikkeja, ja lukiessamme heti sen jälkeen tuon edelläesitetyn lauseen „pelättimestä”, meille tulee väkisin mieleen tunnettu sanontatapa: „Herra varjelkoon, Kit Kititsh! kukapa teitä loukkaisi? — Itsehän te loukkaatte jokaista!”

III

KYSYMYKSIÄ TEOLLISUUSVÄESTÖN LISÄÄNTYMISESTÄ MAANVILJELYSVÄESTÖN KUSTANNUKSELLA

Palatkaamme Sismondiiin. Pikkuporvariston idealisoimisen ohella, sen ohella, että romanttisesti ei ymmärretä sitä, miten „talonpoikaisto” kyseisen yhteiskunnallisen talousjärjestelmän oloissa muuttuu pikkuporvaristoksi, hänellä on

peräti kuvaava käsityskanta maanviljelysväestön vähene-
misestä teollisuusväestön hyväksi. Tunnettua on, että tämä
ilmiö — eräs maan kapitalistisen kehityksen selväpiirtei-
simpiä ilmauksia — on havaittavissa kaikissa sivistys-
maissa, niin myöskin Venäjällä*.

Sismondi, aikansa huomattavana taloustieteilijänä, ei
tietenkään voinut olla näkemättä tätä tosiasiaa. Hän toteaa
avoimesti sen, mutta ei ymmärrä lainkaan sen välttämä-
töntä yhteyttä kapitalismin kehitykseen (vieläpä yleisemmin:
yhteiskunnallisen työn jakoon, tästä ilmiöstä johtuvaan
tavaratalouden kasvuun). Hän yksinkertaisesti *tuomitsee*
tuon ilmiön ikäänkuin jonkinlaisena puutteena „järjestel-
mässä”.

Viitattuaan Englannin maanviljelyksen valtavaan edis-
tykseen Sismondi sanoo:

„Mutta ihaillessamme näitä niin suurella huolella perat-
tuja peltoja on katsottava myöskin väestöä, joka niitä vil-
jelee; se on puolta pienempi kuin Ranskassa olisi yhtä suu-
rella maa-alalla. Eräiden taloustieteilijäin mielestä se on
voitto; minusta se on tappio” (I, 239).

On ymmärrettävää, miksi porvariston ideologit pitivät
tätä ilmiötä voittona (heti näemme, että *samanlainen* käsi-
tys siitä on myöskin tieteellisellä kapitalismin arvostelulla):
he muotoilivat siten porvarillisen rikkauden, kaupan ja
teollisuuden kasvun. Kiirehtiessään *tuomitsemaan* tuon
ilmiön Sismondi unohtaa ajatella sen syitä.

„Ranskassa ja Italiassa”, sanoo hän, „missä laskelmien
mukaan neljä viidesosaa väestöstä kuuluu maanviljelys-
luokkaan, neljä viidesosaa kansakunnasta tulee ravitsemaan
itseään kansakunnan omalla viljalla, olkoonpa ulkomaisen
viljan hinta mikä tahansa” (I, 264). Fuit Troja! voidaan sen
johdosta sanoa. Nykyään ei enää ole sellaisia maita (ei edes
eniten maanviljelysvoittoisia), jotka eivät olisi täydellisesti
riippuvaisia *viljan hinnoista*, t.s. maailman kapitalistisesta
viljatuotannosta.

---

* Kaupunkiväestön prosenttiluku Euroopan Venäjällä kasvaa reforminjälkei-
senä kautena. Meidän on rajoituttava tässä vain viittaamaan tähän yleisimmin
tunnettuun tunnusmerkkiin, vaikkakaan se ei valaise ilmiötä *läheskään täydelli-*
sesti, koska se ei sisällä Venäjän tärkeitä erikoisuuksia Länsi-Eurooppaan verrat-
ten. Tässä ei ole paikalliaan käsitellä näitä erikoisuuksia (liikkumisvapauden
puuttuminen talonpojilta, teollisuus- ja tehdaskylien olemassaolo, maan sisäinen
siirtoasutus j.n.e.).

„Ellei kansakunta voi lisätä kaupallista väestöään muuten kuin vaatimalla jokaiselta suurempaa työmäärää samasta maksusta, niin sen pitää pelätä oman teollisuusväestönsä lisääntymistä” (I, 322). Kuten lukija näkee, nämä ovat vain hyvänsuopia neuvoja, joissa ei ole mitään sisältöä eikä merkitystä, sillä „kansakunta” käsite on tässä rakennettu ristiriitojen keinotekoiseen abstrahointiin niiden luokkien väliltä, joista tämä „kansakunta” muodostuu. Kuten aina, Sismondi yksinkertaisesti *sanoutuu irti* näistä ristiriidoista viattomilla toivomuksilla siitä... ettei ristiriitoja olisi.

„Englannissa maanviljelystä harjoitetaan vain 770.199 perhettä, kauppaa ja teollisuutta — 959.632, yhteiskunnan muut kerrokset käsittävät 413.316 perhettä. On suorastaan hirveätä (effrayante), että näin suuri osa koko väestöstä, 2.143.147 perheestä eli 10.150.615 henkilöstä, saa elatusensa kaupparikkaudesta. Onneksi Ranska on vielä kaukana siitä, että näin valtava määrä työläisiä olisi riippuvainen menestyksestä etäisillä markkinoilla” (I, 434). Tässä Sismondi tuntuu aivan unohtavan, että tämä „onni” riippuu yksistään Ranskan kapitalistisen kehityksen jälkeenyänessä.

Kuvatessaan niitä nykyiseen järjestelmään tehtäviä muutoksia, jotka hänen mielestään „ovat toivottavia” (niistä tulee puhe tuonnempana), Sismondi sanoo, että „tuloksena (romanttisessa hengessä tehdyistä uudistuksista) olisi epäilemättä se, että monien yksistään teollisuuden varassa elävien maiden olisi pakko sulkea paljon työpajoja toisen toisensa jälkeen ja että kaupunkien väkiluku, joka on paisunut kohtuuttomasti, vähenisi nopeasti, samalla kun kylien väkiluku alkaisi lisääntyä” (II, 367).

Tässä esimerkissä tulee erittäin selväpiirteisesti ilmi kapitalismiin kohdistetun sentimentaalisen arvostelun avuttomuus ja pikkuporvarin voimaton harmi! Sismondi yksinkertaisesti *valittelee** sitä, että asiat menevät näin eikä jotenkin toisin. Hänen murheensa maalaisväestön patriarkaalisen tylsyyden ja takapajuisuuden paratiisin hävittämisen johdosta on niin suuri, että taloustieteilijämme ei edes käsittele ilmiön syytä. Häneltä jää sen vuoksi huomaamatta, että teollisuusväestön lisääntyminen on välttä-

* „Edelleen kehittyessään tämä suunta (nimenomaan pikkuporvarillisen arvostelun suunta, jonka päämies Sismondi oli) on rauennut pelkurimaiseksi valitteluksi nykyisen asiantilan johdosta”⁶⁹.

mättömässä ja irrottamattomassa yhteydessä tavaratalou-
teen ja kapitalismiin. Tavaratalous kehittyy sitä mukaa, kun
kehittyy yhteiskunnallinen työnjako. Ja tämä työnjako onkin
juuri siinä, että teollisuusala toisensa jälkeen, raaka-aineen
jalostusmuoto toisensa jälkeen *irroittautuu* maanviljelyk-
sestä ja tulee itsenäiseksi, muodostaen siis teollisuusväes-
töä. Kun siis järjeillään tavarataloudesta ja kapitalismista
eikä oteta huomioon teollisuusväestön suhteellisen lisäänty-
misen lakia,— niin se merkitsee sitä, ettei lainkaan käsitetä
kyseellisen yhteiskunnallisen talousjärjestelmän *perus-*
ominaisuuksia.

„Itse kapitalistisen tuotantotavan luonteesta johtuu, että
se vähentää jatkuvasti maanviljelysväestöä muuhun väes-
töön verraten, sillä teollisuudessa (sanan suppeassa merki-
tyksessä) pysyvän pääoman kasvu vaihtelevaan pääomaan
verraten on yhteydessä vaihtelevan pääoman absoluuttiseen
lisääntymiseen, vaikka se suhteellisesti pienenee *. Kuiten-
kin maanviljelyksessä absoluuttisesti pienenee se vaihte-
leva pääoma, mikä tarvitaan määrätyn maa-alan käyttöä
varten; siis tämä pääoma voi kasvaa vain sillä ehdolla, että
otetaan muokkaukseen uutta maata **, ja tämä puolestaan
edellyttää vieläkin suurempaa ei-maanviljelysväestön
lisääntymistä” (III, 2, 177)⁶⁰.

Uusimman teorian käsityskanta on tässäkin kysymyk-
sessä aivan päinvastainen kuin romantismin kanta sentimen-
taalisine valituksineen. Ilmiön välttämättömyyden ymmärtä-
minen aiheuttaa luonnollisesti aivan toisenlaisen suhteen
siihen, taidon arvioida sitä eri puolilta. Meitä kiinnostava
ilmiö onkin eräs kapitalistisen järjestelmän kaikkein syvim-
piä ja yleisimpiä ristiriitoja. Kaupungin eristyminen maa-
seudusta, vastakohtaisuus niiden välillä ja kaupungin har-
joittama maaseudun riisto — nämä kehittyvän kapitalismin
seuralaiset kaikkialla — ovat välttämätön tulos siitä, että

* Lukija saattaa tämän mukaan tehdä päätelmänsä hra N. —onin terävä-
järkisydestä, joka „Katsauksissaan” kainostelematta muuttaa vaihtelevan
pääoman ja työläisten lukumäärän *suhteellisen* pienentymisen *absoluuttiseksi* ja
tekee siitä kosolti mitä tolkkuttomimpia johtopäätöksiä sisäisten markkinain
„supistamisesta” y. m. s.

** Juuri tätä ehtoa me tarkoitimmekin sanoessamme, että Venäjän sisäinen
sirttoasuttaminen mutkallistaa teollisuusväestön nopeamman kasvun lain ilmene-
mistä. Kannattaa muistaa eroa kauan sitten asutetun keski-Venäjän, missä
teollisuusväestön kasvu ei käynyt niin paljon kaupunkien laskuun kuin tehdas-
kylien ja -asutusten laskuun, ja vaikkapa Novorossian välillä. Joka on asutettu
reforminjälkeisenä kautena ja missä kaupunkien kasvu on nopeudessa verratta-
vissa Amerikkaan. Aiomme käsitellä tätä kysymystä yksityiskohtaisemmin toisessa
yhteydessä.

„kaupparikkaus” (Sismondin sanontaa käyttääksemme) on vallitsevana „maarikkauteen” (maataloudelliseen rikkautteen) nähden. Sen tähden kaupungin valta-asema maaseutuun nähden (niin taloudellisessa, poliittisessa, henkisessä kuin kaikissa muissakin suhteissa) on yleinen ja kiertämätön ilmiö kaikissa maissa, joissa vallitsee tavaratuotanto ja kapitalismi, siinä luvussa myöskin Venäjällä: vain sentimentaaliset romantikot saattavat sureksia tätä ilmiötä. Tieteellinen teoria sitävästoin osoittaa sen *edistyksellisen* puolen, minkä teollinen suurpääoma tähän ristiriitaan tuo. „Yhdessä kaupunkiväestön ylivoiman herkeämättömän kasvun kanssa, mikä kasaa kapitalistista tuotantoa suurkeskuksiin, se kartuttaa yhteiskunnan eteenpäin liikkumisen historiallista voimaa”⁶¹ (die geschichtliche Bewegungskraft der Gesellschaft)*. Jos kaupunkien vallitseva asema on välttämätöntä, niin vain väestön virtaaminen kaupunkiin voi halvaannuttaa (ja todella halvaannuttaa, kuten historia osoittaa) tämän vallitsevan aseman yksipuolisen luonteen. Jos kaupunki asettaa itsensä välttämättömästi etuoikeutettuun asemaan jättäen maaseudun alistetuksi, kehittymättömäksi, avuttomaksi ja poljetuksi, niin vain maalaisväestön virtaaminen kaupunkiin, vain tämä maanviljelysväestön ja ei-maanviljelysväestön sekoittuminen ja sulautuminen voi nostaa maalaisväestön avuttomuudesta. Siksi vastaukseksi romantikkojen taantumuksellisiin valituksiin ja ruikutuksiin uusin teoria osoittaa, kuinka juuri tämä maanviljelysväestön ja ei-maanviljelysväestön elämänehtojen lähentyminen luo ehdot kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden poistamiseksi.

Nyt kysytään, millä kannalla ovat meidän narodnikki-taloustieteilijämme tässä kysymyksessä? Ehdottomasti sentimentaalis-romanttisella kannalla. He eivät ole ainoastaan ymmärtämättä teollisuusväestön lisääntymisen *välttämättömyyttä* tämän yhteiskunnallisen talousjärjestelmän oloissa, vaan *koettavatpa olla näkemättä* koko tätä ilmiötä, menetellen erään linnun tavoin, joka pistää päänsä piiloon siipensä alle. P. Struven maininnat, että se väite hra

* Vrt. myöskin erikoisen selväpiirteistä teollisuuskeskusten edistyksellisen merkityksen luonnehtimista väestön älylliseen kehitykseen teoksessa „Die Lage der arbeit. Klasse in England”, 1845⁶². Sen, ettei tämän merkityksen tunnustaminen estänyt „Työväenluokan asema Englannissa”-teoksen kirjoittajaa tajua-masta syvällisesti sitä ristiriitaa, mikä ilmenee kaupungin irtautumisesta maaseudusta, todistaa hänen polemiikkinen teoksensa Dühringitä vastaan.

N. —onin järkeilyssä kapitalismista, että vaihteleva pää-oma pienenee *absoluuttisesti*, on karkea virhe („Arvostelevia huomautuksia”, s. 255), että on järjetöntä asettaa Venäjä Lännen vastakohtaksi teollisuusväestön pienemmän prosentin perusteella ottamatta huomioon tämän prosentin *kasvua* kapitalismin kehityksen vaikutuksesta * („Sozialpolitisches Centralblatt” **, 1893, № 1), jäivät vaille vastausta, kuten sopi odottaakin. Puhuen lakkaamatta Venäjän erikoisuuksista, narodnikki-taloustieteilijät eivät pystyneet edes asettamaan kysymystä niistä teollisuusväestön muodostumisen *todellisista* erikoisuuksista Venäjällä ***, joista me edellä lyhyesti mainitsimme. Sellainen on narodnikkien *teoreettinen* suhde kysymykseen. Todellisuudessa kuitenkin, pohtiessaan talonpoikain asemaa reforminjälkeisellä maaseudulla ja milloin teoreettiset epäilyt eivät heitä ahdistaneet, narodnikit tunnustavat maanviljelyksestä poistyonnetyn talonpoikaiston siirtolaisuuden kaupunkeihin ja tehdas-keskuksiin, mutta tällöin he rajoittuvat vain *surkuttelemaan* tätä ilmiötä prikulleen samalla tavalla kuin Sismondikin sitä *surkutteli* ****. Se syvällinen väestöjoukkojen elinehtojen muuttumisprosessi, joka tapahtui reforminjälkeisellä Venäjällä, prosessi, joka ensi kerran rikkoi talonpoikaiston

* Lukija muistakoon, että *juuri tämän virheen* Sismondi teki puhuessaan Ranskan „onnesta”, kun sen väestöstä on 80% maanviljelysväestöä, aivan kuin se olisi ollut jokin „kansantuotannon” erikoisuus j.n.e., eikä kapitalismin kehityksen takapajuisuuden ilmausta.

** — „Yhteiskunta-poliittinen keskuslehti”. *Toim.*

*** Vrt. *Volgin*. „Narodnikkilaisuuden perustelu hra Vorontsovin teoksissa”. Pietari, 1896, s. 215—216.

**** Oikeus ja kohtuus vaatii muuten sanomaan, että seurattessaan teollisuusväestön kasvua useissa maissa ja tunnustaessaan tämän ilmiön luonteeltaan yleiseksi Sismondin näyttää siellä täällä ymmärtävän sen, ettei se ole vain jokin „anomalia” t.m.s., vaan väestön elämänehtojen syvällistä muuttumista — muuttumista, jossa on myönnettävä olevan yhtä ja toista hyvääkin. Ainakin hänen seuraava päätelmänsä työnjaon vahingollisuudesta osoittaa paljon syvällisempiä katsomuksia kuin ovat esim. hra Mihailovskin katsomukset, joka on sepittänyt yleisen „edistysformulan” sen asemesta, että olisi analysoinut niitä konkreettisia muotoja, joihin työnjako pukeutuu yhteiskunnallisen talouden erilaisissa muodostumisissa ja eri kehityskausina.

„Vaikkakin toimintojen yksitoikkoisuus, jollaista on kaikki työläisten toiminta tehtäessä, nähtävästi vahingoittaa heidän kehitystään (intelligence), niin kuitenkin oikeus ja kohtuus pakottaa sanomaan, että parhaiden tuomarien (judes, asiantuntijain) tekemien havaintojen mukaan manufaktuurityöläiset Englannissa ovat kehittyneisyytensä, sivistyksensä ja siveellisyytensä puolesta korkeammalla tasolla kuin maataloustyöläiset (ouvriers des champs)” (I, 397). Ja Sismondi osoittaa sen syyt: Vivant sans cesse ensemble, moins épuisés par la fatigue, et pouvant se livrer davantage à la conversation, les idées ont circulé plus rapidement entre eux (Sen vuoksi, kun he olivat aina yhdessä, olivat vähemmän nääntyneitä ja kun heillä oli suuremmat mahdollisuudet keskustella toistensa kanssa, ovat aatteet päässeet nopeammin leviämään heidän keskuudessaan. *Toim.*). Mutta — huomauttaa hän melankolisesti — aucun attachement à l'ordre, établi (ei minkäänlaista kiintymystä säädettyyn järjestykseen. *Toim.*).

asuipaikan vakinaisuuden ja paikalleen juuttuneisuuden ja sai aikaan sen liikkumisvapauden sekä maanviljelysyöntekijöiden lähentymisen ei-maanviljelysyöntekijöihin, maalaisten kaupunkilaisiin * — jäi heiltä kokonaan huomaimatta niin sen taloudellisen kuin myöskin sen (ehkäpä vieläkin tärkeämmän) moraalisen ja valistavan merkityksen kannalta ja antoi aihetta vain sentimentaalis-romanttisiin huokailuihin.

IV

ROMANTISMIN KÄYTÄNNÖLLISET TOIVOMUKSET

Nyt koetamme tehdä yhteenvedon Sismondin yleisestä katsantokannasta kapitalismiin (tehtävä, jonka myöskin Efrusi asetti itselleen, kuten lukija muistaa) ja tarkastella romantismin käytännöllistä ohjelmaa.

Me näimme, että Sismondin ansio oli se, että hän yhtenä ensimmäisistä *viittasi* kapitalismin ristiriitoihin. Mutta viitatessaan niihin hän ei yrittänytkaan analysoida niitä ja selittää niiden syntyä, kehitystä ja niiden tendenssiä, vaan piti niitä jopa epäluonnollisina ja virheellisinä poikkeamaisina normista. Hän nousi naiivisti kapinoimaan näitä „poikkeamia” vastaan mietelmin, syytöksiin, niiden poistamisen neuvoilla j.n.e., aivan kuin nämä ristiriidat eivät ilmentäisi realisten väestöryhmien *realisia etuja*, joilla väestöryhmillä on määrätty paikkansa nykyaikaisen yhteiskunnallisen talouden yleisessä järjestelmässä. Tämä on romantismin selvin piirre: pitää eturistiriitaa (jolla on syvät juurensa itse yhteiskunnallisessa talousjärjestelmässä) jonkin opin, järjestelmän tai jopa toimenpiteiden j.n.e. ristiriitana tahi virheenä. Kleinbürgerin **, joka itse on syrjässä erilaisista ristiriidoista ja jolla on väliasema, siirtymis- asema kahden antipoodin välillä, ahdas näköpiiri yhdistyy

* Tämän prosessin muotokin on erilainen Euroopan Venäjän keskiväestöryhmissä ja syrjäseuduilla. *Syrjäseuduille* menee etupäässä maanviljelysyönläisiä keskisistä mustanmullan lääneistä ja osaksi *ei-maanviljelysväkeä* teollisuuslääneistä vieden mukanaan taitojaan „käsityöammateissa” ja „juurruttaen” teollisuutta puhtaasti maanviljelysväestön keskuuteen. *Teollisuusväestöryhmiä* siirtyy *ei-maanviljelysyönläisiä*, osaksi Venäjän kaikille kulmille, mutta etupäässä kuitenkin pääkaupunkeihin ja suuriin teollisuuskeskuksiin, ja tämä teollinen väestöliike, jos niin voidaan sanoa, on niin voimakasta, että syntyy puutetta maanviljelysyönläisistä, joita menee keskisistä mustanmullan lääneistä *teollisuuslääneihin* (Moskovan, Jaroslavlilin y.m. läänihin). Kts. S. A. Korolenkon „Vapaa palkkatyö j.n.e.”.

** — pikkuporvarin. *Toim.*

tässä naiiviin idealismiin,— olemme melkein valmiit sanomaan: byrokratismiin, joka selittää yhteiskuntajärjestelmän johtuvan ihmisten mielipiteistä (varsinkin valtaa pitävien ihmisten mielipiteistä), eikä päinvastoin. Esitämme esimerkkejä kaikista Sismondin sellaisista järkeilyistä.

„Eiköhän Englanti vain uhrannut päämäärää keinojen hyväksi, kun se esineiden takia unohti ihmiset?

Englannin esimerkki on sitäkin hämmästyttävämpi, kun se on vapaa, valistunut ja hyvin hallittu kansakunta ja kun kaikki sen onnettomuudet johtuvat yksinomaan siitä, että se on lähtenyt seuraamaan *väärää* taloudellista suuntaa” (I, p. IX *). Englanti näyttelee Sismondilla yleensä peloit-tavan esimerkin osaa mannermaalle,— aivan samalla tavalla kuin meidän romantikoillamme, jotka kuvittelevat antavansa jotain uutta, eikä mitä vanhinta romua.

„Kiinnittäessäni lukijoitteni huomiota Englantiin halusin näyttää... meidän oman tulevaisuutemme historiaa, jos me tulemme edelleenkin seuraamaan niitä periaatteita, joita se on seurannut” (I, p. XVI).

„...Mannermaan valtiot pitävät tarpeellisena seurata Englantia sen manufaktuuriuralla” (II, 330). „Ei ole toista hämmästyttävämpää, hirveämpää näkyä kuin Englanti” (II, 332)**.

„Ei pidä unohtaa sitä, että rikkautta on vain se, mikä tarjoaa (n'est que la représentation) nautintoja ja mukavuutta elämässä” (porvarillisen rikkauten tilalle on tässä jo pantu rikkaus yleensä!), „ja kun luodaan keinotekoista rikkautta tuomiten kansakunta kaikkeen sellaiseen, mikä todellisuudessa on köyhyyttä ja kärsimyksiä, niin se merkitsee sitä, että esineen nimi otetaan sen olemuksena” (prendre le mot pour la chose) (I, 379).

„...Niin kauan, kun kansakunnat seurasivat vain luonnon ohjeita (käskejä, indications) ja käyttivät hyväkseen niitä etuisuuksia, joita ilmasto, maaperä, sijainti ja raaka-aineiden omistus niille tarjosivat, ne eivät asettaneet itseään

* — I, s. IX. *Toim.*

** Näyttääksemme havainnollisesti *eurooppalaisen* romantismin suhteen venäläiseen romantismiin me esitämme alaviitteinä sitaatteja hra N. —onilta. „Me emme halunneet käyttää hyväksi sitä opetusta, minkä Länsi-Euroopan taloudellinen kehityskulku meille antoi. Meitä hämmästytti siinä määrin kapitalismin kehityksen loistavuus Englannissa ja meitä hämmästyttää verrattomasti paljon nopeammin tapahtuva kapitalismin kehitys Amerikan Yhdysvalloissa” j.n.e. (323).— Kuten näette, elivät edes hra N. —onin sanontatavat loista uutuudellaan! Häntä „hämmästyttää” sama, mikä „hämmästytti” Sismondia vuosisadan alussa.

epäluonnolliseen asemaan (une position forcée), ne eivät etsineet *näennäistä rikkautta* (une opulence apparente), joka muodostuu kansanjoukoille realiseksi köyhyydeksi" (I, 411). Porvarillinen rikkaus on vain näennäistä!! „Kansakunnalle on vaarallista sulkea ovensa ulkomaankaupalta: siten kansakuntaa pakoitetaan, niin sanoaksemme (en quelque sorte), *väärään toimintaan*, joka vie sen turmioon" (I, 448)*.

„...Työpalkassa on välttämätön osa, jonka on pidettävä yllä palkkaa saavien elämää, voimaa ja terveyttä. ...Huonosti käy sen hallituksen, joka koskee tähän osaan,— se uhraa siten kaiken (il sacrifie tout ensemble)— sekä ihmiset että toiveet rikkaudesta tulevaisuudessa... Tämä eroavaisuus panee meidät ymmärtämään, miten väärää politiikkaa harjoittavat ne hallitukset, jotka ovat painaneet työläisluokat siihen työpalkan niukimpaan rajaan, mikä on tarpeellista tehtailijoiden, kauppiaiden ja omistajien puhtaiden tulojen lisäämiseksi" (II, 169)**.

„Vihdoinkin on tullut aika kysyä: mihin olemme menossa?" (ou l'on vewt aller) (II, 328).

„Niiden jakautuminen (nimittäin omistajain ja työtätekevien luokkien), niiden etujen vastakohtaisuus on seuraus siitä nykyisestä keinotekoisesta organisatiosta, jonka olemme ihmisyyteiskunnalle antaneet... Yhteiskunnallisen edistyksen luonnollinen järjestys ei ole lainkaan pyrkinyt irrottamaan ihmisiä esineistä tahi rikkautta työstä; maalla olisi omistaja voinut pysyä maanviljelijänä; kaupungissa olisi kapitalisti voinut pysyä käsityöläisenä (artisan); työtätekevän luokan erottaminen tyhjäntoimittajaluokasta ei yleensä ollut oleellisesti välttämätöntä yhteiskunnan olemassaololle tai tuotantoa varten; me olemme saattaneet sen voimaan kaikkien suurimmaksi eduksi;

* „...Se taloudellinen tie, jota olemme kulkeneet viimeiset 30 vuotta, on väärä" (281)... „Me olemme liian kauan samaistaneet kapitalismin edut kansantalouden etujen kanssa — se on äärimmäisen turmiollinen erehdys... Teollisuuden suosimisen antamat *näkyväiset tulokset*... ovat *sokaisseet meidät* siinä määrin, että meillä jäi kokonaan huomaamatta kansallisyhteiskunnallinen puoli... me emme huomanneet, minkä kustannuksella tämä tällainen kehitys käy, me unohdimme myöskin sen, mikä on kaikkinaisen tuotannon tarkoituksena" (298) — paltsi kapitalistisen tuotannon!

„Yliolkainen suhde omaan menneisyyteemme... kapitalismin juurruttaminen" (283)... „Me... olemme käyttäneet kaikkia keinoja kapitalismin juurruttamiseksi" (323)... „Meiltä jäi huomaamatta" (ibid.).

** „...Me emme estäneet kapitalististen tuotantomuotojen kehitystä siitä huolimatta, vaikka ne perustuvat talonpoikaiston pakkoluovuttamiseen" (323).

meistä riippuu (il nous appartient) sen säännösteleminen niin, että tämä hyöty todella saavutettaisiin" (II, 348).

„Asettaen täten tuottajat oppositioon toinen toistaan vastaan (s.o. isännät työmiehiä vastaan), heidät on pakotettu menemään tietä, joka on *aiivan vastakkainen* yhteiskunnan eduille... Tässä ainaisessa taistelussa työpalkan alentamisesta kaikki unohtavat yhteiskunnan edun, joista jokainen kuitenkin on kiinnostettu" (II, 359—360). Ja sen edellä on myös muistutettu historian määräämistä teistä: „Yhteiskuntaelämän alussa *jokainen ihminen omistaa pääoman*, jonka avulla hän käyttää työtään, ja melkein kaikki käsityöläiset elävät tulolla, joka muodostuu yhtäläisesti sekä voitosta että työpalkasta" (II, 359)*.

Riittänee... Voidaan olla varmoja siitä, että lukijan, joka ei tunne Sismondia eikä hra N. —onia, on vaikea sanoa, kumman romantikon käsitykset ovat primitiivisempiä ja naiivimpia, tekstissä vaiko alaviitteissä.

Tätä vastaavat täydellisesti myöskin Sismondin käytännölliset toivomukset, joille hän antoi niin paljon tilaa „Nouveaux Principes”-teoksessaan.

Me eroamme A. Smithistä siinä, sanoo Sismondi heti teoksensa 1. kirjassa, että „me melkein aina vaadimme juuri sitä hallituksen sekaantumista, minkä A. Smith hylkäsi” (I, 52). „Valtio ei paranna jakoa” (I, 80)... „Lainlaatija voisi taata köyhälle eräitä takeita yleistä kilpailua vastaan” (I, 81). „Tuotanto on saatava sopusuhteeseen yhteiskunnallisen tulon kanssa ja ne, jotka yllyttävät tuottamaan rajattomasti pitämättä huolta siitä, että otettaisiin selvä tuosta tulosta, ne sysäävät kansakuntaa perikatoon luullen avaavansa sille tietä rikkauteen” (le chemin des richesses) (I, 82). „Kun rikkauden edistys on asteittaista (gradué), kun se on sopusuhteessa itseensä, kun yksikään sen osista ei kehity liian nopeasti, silloin se levittää yleistä hyvinvointia... Ehkäpä hallitusten velvollisuutena on hidastuttaa (ralentir!!) tätä liikettä voidakseen säännöstellä sitä” (I, 409—410).

* „Sen sijaan, että pidettäisiin lujasti kiinni vuosisataisista perintelstämme; sen sijaan, että kehitettäisiin periaatetta kiinteän yhteyden pitämisestä tuotantovälineiden ja välittömän tuottajan välillä... sen sijaan, että lisättäisiin sen (*talonpoikaiston*) työn tuottavuutta keskittämällä tuotantovälineet sen käsiin... kaiken tämän asemesta me olemme astuneet *aiivan päinvastaiselle* tielle” (322—323). „Me pidimme kapitalismin kehitystä koko kansantuotannon kehityksenä... meitä jäi huomaamatta, että toisen kehitys... voi tapahtua kuitenkin yksinomaan toisen kustannuksella” (323). Alleviivaus meidän.

Sismondilla ei ole pienintäkään käsitystä siitä äärettömän suuresta historiallisesta merkityksestä, mikä on yhteiskunnan tuotantovoimien kehityksellä, joka käy juuri tätä ristiriitojen ja suhteettomuuksien tietä!

„Jos hallitus vaikuttaa rikastumispyrkimykseen säännöstelevästi ja hillitsevästi,— niin se voi olla tavattoman hyödyllistä” (I, 413). „Eräitä kaupan reglamentoisia, jotka yleinen mielipide on nykyisin tuominnut, voitaisiin ehkä puolustaa hillitsevinä suitsina, vaikka ne teollisuuden edistämiskeinoina olisivatkin tuomittavia” (I, 415).

Jo näissä Sismondin järkeilyissä näkyy hänen hämmästyttävä historiallinen tahdittomuutensa: hänellä ei ole pienintäkään aavistusta siitä, että keskiaikaisista rajoituksista vapautuminen oli sen aikakauden koko historiallisena sisältönä, jonka aikalainen hän oli. Hän ei tunne sitä, että hänen järkeilynsä valavat vettä silloisten ancien régime'n * puolustajien myllyyn, jotka olivat silloin vielä niin voimakkaita Ranskassakin, puhumattakaan muista Länsi-Euroopan mantereiden maista, joissa he olivat vallassa **.

Sismondin käytännöllisten toivomusten lähtökohtana on siis holhous, hillitseminen, regleeraus.

Tällainen katsantokanta johtuu aivan luonnostaan ja kiertämättömästi kaikesta Sismondin aatepiiristä. Hän eli juuri aikana, jolloin koneellinen suurteollisuus otti ensimmäisiä askeleitaan Euroopan mantereella, jolloin alkoi se kaikkien yhteiskunnallisten suhteiden jyrkkä ja raju uudistuminen koneitten vaikutuksesta (huomatkaa, juuri koneellisuuden vaikutuksesta eikä „kapitalismin” vaikutuksesta yleensä)***, uudistuminen, jota taloustieteessä on tapana nimittää industrial revolution'iksi (teollisuusvallankumoukseksi). Näin luonnehtii sitä eräs niistä ensimmäisistä taloustieteilijöistä, jotka pystyivät arvioimaan koko

* — vanhan järjestelmän. *Toim.*

** Efrusi piti näitä Sismondin välitteluja ja havitteluja „kansalaismiehuillisuutena” (№ 7, s. 139). Sentimentaalisten toivomusten esittäminen vaatii kansalaismiehuutta! Silmäilkää mitä tahansa lukioiden historian oppikirjaa, niin voitte lukea siitä, että Länsi-Euroopan valtiot XIX vuosisadan I:sellä neljänneksellä olivat järjestetyt sen tyyhin mukaisesti, jonka valtio-oikeustiede määrittelee termillä: Polizeistaat (poliisivaltio. *Toim.*). Te voitte lukea siitä, että ei ainoastaan sen, vaan vuosisadan seuraavankin neljänneksen historiallisena tehtävänä oli juuri taistelu sitä vastaan. Silloin ymmärrätte, että Sismondin katsantokannasta huokuukin restauration aikaisen ranskalaisen pientalonpojan tylsyys: että Sismondin on esimerkki henkilöstä, jossa pikkuporvarillinen sentimentaalinen romantismi on yhtyneenä harvinaisen kypsymättömään kansalaistuntoon.

*** Kapitalismla englannissa ei merkityä syntyneeksi XVIII vuosisadan lopulla, vaan paljon varhaisempina aikoina.

syvyydessään sen mullistuksen, mikä loi puolittain keskiaikaisten patriarkaalisten yhteiskuntien tilalle Euroopan nykyaikaiset yhteiskunnat:

„...Englannin teollisen kehityksen historialla viimeisten 60 vuoden aikana (kirjoitettu vuonna 1844) ei ole vertaistakaan ihmiskunnan aikakirjoissa. 60—80 vuotta takaperin Englanti oli maa, joka oli kaikkien toisten kaltainen pienine kaupunkeineen, sen teollisuus oli vähäistä ja yksinkertaista, sillä oli harva, mutta suhteellisen merkittävä maanviljelysväestö. Nyt se on maa, joka *ei ole minkään muun* maan kaltainen, pääkaupunkeineen, jossa on 2½ miljoonaa asukasta; suurine teollisuuskaupunkeineen; teollisuuksineen, joka toimittaa tuotteita koko maailmalle ja valmistaa melkein kaikkea tavattoman mutkallisten koneiden avulla; sen väestö on yritteliästä, sivistynyttä ja tiheää, josta kaksi kolmasosaa toimii teollisuuden ja kaupan alalla ja joka muodostuu aivan erilaisista luokista; tämä väestö, jolla on toiset tavat ja toiset tarpeet, on todellisuudessa kokonaan eri kansakunta kuin silloisessa Englannissa. Teollisuusvallankumouksella on Englannille sama merkitys kuin poliittisella vallankumouksella Ranskalle ja filosofisella vallankumouksella Saksalle. Ja ero vuoden 1760 Englannin ja vuoden 1844 Englannin välillä on vähintään yhtä suuri kuin ancien régime'n aikaisen Ranskan ja heinäkuun vallankumouksen Ranskan välillä *.

Se oli kaikkien vanhojen, piintyneiden suhteiden mitä täydellisintä „murtamista”, joiden suhteiden taloudellisena perustana oli pientuotanto. On ymmärrettävää, että Sismondi taantumukselliselta pikkuporvarilliselta katsantokannaltaan ei voinut ymmärtää tämän „murtamisen” merkitystä. On ymmärrettävää, että hän ennen kaikkea ja eniten toivoi, kehoitti, kutsui ja vaati „lopettamaan murtamisen” **.

Millä tavalla „lopettamaan murtamisen”? Ennen kaikkea tietysti tukemalla kansan... se on „patriarkaalista tuotantoa”, talonpoikaistoa ja yleensä pienmaanviljelystä. Sismondi omistaa kokonaisen luvun (II. VII, ch. VIII) sille, „miten hallituksen on varjeltava väestöä kilpailun seuraamuksilta”.

* Engels. „Die Lage der arbeitenden Klasse in England”⁶³.

** Uskallamme toivoa, ettei hra N —on vihoittele meille siitä, että me lausomme häneltä (s. 345) tämän sanonnan, jota me pidämme mitä onnistuneimpana ja kuvaavimpana.

„Maanviljelysväestöön nähden hallituksen yleisenä tehtävänä on turvata työntekijöille (à ceux qui travaillent) osa omaisuutta, tahi tukea (favoriser) sitä, mitä me nimitimme patriarkaaliseksi maanviljelykseksi antaen sille etusijan kaiken muun rinnalla” (II, 340).

„Elisabetin säädös, jota ei ole noudatettu, kieltää rakentamasta Englannissa maalaismökkiä (*cottage*) muuten kuin sillä ehdolla, että sen yhteyteen annetaan neljän acren maapalsta. Jos tätä lakia olisi noudatettu, niin ei päiväläisten kesken olisi voitu solmia yhtään avioliittoa ilman, etteivät he olisi saaneet omaa *cottagea*, eikä yhtään *cottageria* olisi saatettu äärimmäisen köyhyyden asteelle. Se olisi jo askel eteenpäin (c'est quelque chose), mutta se ei vielä riitä; Englannin ilmastossa talonpoikaisväestö eläisi puutteessa 4 acren maalla perhettä kohti. Nykyisin cottagereilla on Englannissa suurimmaksi osaksi vain 1½—2 acra maata, josta he maksavat melko suurta vuokraa... Pitäisi lailla velvoittaa... tilanherraa, kun hän jakaa peltonsa monien *cottagerien* kesken, antamaan jokaiselle riittävän määrän maata, jotta sillä voisi tulla toimeen” (II, 342—343)*.

Lukija näkee, että romantismin toivomukset ovat aivan *yhtäläiset* narodnikkien toivomusten ja ohjelmien kanssa: ne ovat aivan samoin rakennetut sille, ettei huomioida *todellista* taloudellista kehitystä ja että koneellisen suurteollisuuden kaudella, raivoisan kilpailun ja etutaistelun kaudella solutetaan järjettömästi esiin oloja, jotka toistavat harmaasta muinaisuudesta otettuja patriarkaalisia oloja.

* „On pidettävä kiinni vuosisataisista perinteistämme; (elkö se ole patriotismia?)... kehitettävä perinnöksi saamaamme periaatetta kiinteästä yhteydestä tuotantovälineiden ja välittömien tuottajain välillä”... (hra N. —on, 322). „Me olemme poikenneet tieltä, jota olemme kulkeneet monien vuosisatojen ajan; me olemme alkaneet syrjäyttää tuotantoa, joka perustui välittömän tuottajan kiinteään yhteyteen tuotantovälineisiin, kiinteään yhteyteen maanviljelyksen ja jalostavan teollisuuden välillä, ja asettaneet talouspolitiikkamme pohjaksi kapitalistisen tuotannon kehittämisperiaatteen, joka tuotanto pohjautuu välittömien tuottajien irrottamiseen pakkoluovutuksella tuotantovälineistä kaikkine, siitä seuraavine onnettomuuksineen, jotka vaivaavat nykyään Länsi-Eurooppaa” (281). Lukija verratkoon tähän edelläesitettyä „länsi-eurooppalaisten” omaa käsitystä näistä „onnettomuuksista, jotka vaivaavat” j.n.e. „Periaatteena... maan palstoittaminen talonpojille taikka... työvälineiden anto itselleen tuottajille” (s. 2)... „kansanelämän vuosisataiset tukipylväät” (75)... „Näissä numeroissa (nimittäin numeroissa, jotka osoittavat, „miten suuri on se minimimäärä maata, mikä olevien taloudellisten ehtojen vallitessa vaaditaan maalaisväestön turvaamiseksi aineellisesti”) meillä on siis eräs aines talouskysymyksen ratkaisemiseksi, mutta nimenomaan vain *eräs* sen aineksista” (65). Kuten näette, länsieurooppalaiset romantikot etsivät yhtä mielellään kuin venäläisetkin „vuosisataisista perinteistä” kansantuotannon „vahvistusta”.

V

ROMANTISMIN TAANTUMUKSELLINEN LUONNE

Sismondi ei tietenkään voinut olla tajuamatta sitä, *mihin* suuntaan kehitys todella kulkee. Siksi vaatiessaan „pienmaanjelityksen edistämistä” (II, 355) hän sanoo suoraan, että olisi „annettava maanjelitykselle aivan päinvastainen suunta kuin mihin se käy nykyään Englannissa” (II, 354—355)*.

„Onneksi Englannilla on keino, jolla se voi tehdä paljon köyhien maalaiseläjiensä hyväksi jakamalla äärettömän suuret yhteisömaansa (ses immenses communaux) niiden kesken... Jos sen yhteisömaat jaettaisiin 20—30 acren suuruisiksi vapaatiloiksi (en propriétés franches), niin he (englantilaiset) näkisivät, miten nousisi uudelleen se riippumaton ja ylväs maalaiseläjien luokka, se *yeomanry*, jonka melkein täydellistä hävitystä he nykyään surkuttelevat” (II, 357—358).

Romantismin „suunnitelmia” kuvaillaan perin helposti toteutettaviksi — juuri sen realistien intressien huomiotta jättämisen vuoksi, joka on romantismin olemus. „Tällainen esitys (jakaa maat pieninä palstoina päiväläisille, asettaen maanomistajain tehtäväksi pitää huolta viimeksimainituista) suututtaa varmaan suurmaanjelijöitä, joilla yksin on nykyään lainsäädäntövalta Englannissa; mutta se on siitä huolimatta oikeudenmukainen... Suurmaanomistajat yksin tarvitsevat päiväläisiä; he ovat ne luoneet, pitäkööt he huoltakin heistä” (II, 357).

Lukiessa tällaista vuosisadan alussa kirjoitettua naiiviutta et ihmettele: romantismin „teoria” osoittautuu olevan sopusuhteessa siihen kapitalismin yleensä primitiiviseen tilaan, joka on synnyttänyt noin primitiivisen katsantokannan. Kapitalismin todellinen kehitys — sen teoreettinen ymmärtäminen — katsantokanta kapitalismiin nähden, kaiken tämän välillä vallitsi silloin vielä sopusuhde ja Sismondi on joka tapauksessa ehyt ja itselleen uskollinen kirjailija.

„Olemme jo osoittaneet”, sanoo Sismondi, „miten tätä luokkaa (nimittäin käsityöläisten luokkaa) aikoinaan suo-

* Verrattakaa hra V. V:n narodnikkilaista ohjelmaa „historian kiskomisesta toiseen suuntaan”. Vrt. Volginilla, l.c. (loco citato — sitteeratussa kohdassa. *Toim.*), s. 181.

sittiin ammattikuntien ja korporatioiden perustamisella (des jurandes et des maîtrises)... Kysymys ei ole siitä, että niiden kummallinen ja ahdistava organisatio palautettaisiin... Mutta lainlaatijan on asetettava itselleen päämääräksi kohottaa teollisuustyöstä tulevaa palkkiota, johtaa teollisuudenharjoittajat pois siitä epävakaisesta (précaire) tilasta, jossa he elävät ja vihdoin tehdä heille helpommaksi mahdollisuus hankkia se, mitä he nimittävät *asemaksi* * (un état)... Nykyään työläiset syntyvät ja kuolevat työläisinä, kun ennen työläisen asema oli vain valmistautumista, ensimmäinen askelma ylempään asemaan. Juuri tämä ylempi kohoamisen mahdollisuus (cette faculté progressive) onkin tärkeätä palauttaa. On tehtävä niin, että isännät olisivat kiinnostettuja siirtämään työläisiään ylempään asemaan; että manufaktuuriin palkkautuva työläinen aloittaisi tosiaan uransa tekemällä työtä tavallisella työpalkalla, mutta että hänellä olisi aina edessään toivo hyvin käyttäytymällä saada osa liikkeen voitoista” (II, 344—345).

Pikkuporvarin näkökantaa on vaikea esittää tämän selvemmin! Sismondin ihanteena ovat ammattikunnat ja hänen huomautuksellaan, ettei niiden palauttaminen olisi suotavaa, on nähtävästi vain se tarkoitus, että pitää ottaa ammattikuntien periaate, ajatus (juuri samaten kuin narodnikit haluavat ottaa yhteisöperiaatteen, sen aatteen, mutta ei nykyistä yhteisön nimellä kulkevaa viskaaliliittoa) ja heittää pois sen keskiaikaiset rujoudet. Sismondin suunnitelman järjettömyys ei ole siinä, että hän olisi puolustanut ammattikuntia kokonaisuudessaan, halunnut palauttaa ne kokonaan — sitä tehtävää hän ei asettanut. Järjettömyys on siinä, että hän ottaa esikuvaksi *liiton*, joka on syntynyt ahtaista, primitiivisistä tarpeista liittää yhteen paikalliset käsityöläiset, ja tahtoo soveltaa tätä mallia, tätä esikuvaa kapitalistiseen yhteiskuntaan, jossa yhdistävänä ja yhteiskunnallistavana aineksena on koneellinen suurteollisuus, joka murtaa keskiaikaisia raja-aitoja, joka pyyhkii pois paikalliset, maakunnalliset ja ammatilliset eroavaisuudet. Käsittäen liiton, yleensä yhteenliittymisen välttämättömäksi muodossa tahi toisessa, romantikko ottaa esikuvaksi liiton, joka tyydytti ahdasta yhdistymistarvetta patriarkalisessa, liikkumattomassa yhteiskunnassa ja haluaa soveltaa sitä

* Alleiviivaus tekijän.

kokonaan uudistuneeseen yhteiskuntaan, jonka väestö on liikkuvaista, jossa työ ei ole yhteiskunnallistettu jonkin yhteisön tai jonkinlaisen yhdyskunnan rajoissa, vaan koko valtion rajoissa ja vieläpä laajemmaltikin kuin yhden valtion rajoissa*.

Tämä virhe se juuri antaakin romantikolle sen *taantumismiehen* leiman, jonka hän on täysin ansainnut, ja tällä termillä ei tarkoiteta sitä, että hän haluaisi suorastaan ja yksinkertaisesti palauttaa takaisin keskiaikaiset laitokset, vaan juuri yritystä mitata uutta yhteiskuntaa vanhalla patriarkalisella kyyvärällä, juuri halua etsiä mallia vanhoista järjestelmistä ja perinteistä, jotka eivät laisinkaan vastaa muuttuneita taloudellisia oloja.

Tätä seikkaa Efrusi ei lainkaan ymmärtänyt. Sismondin teorian luonnehtimisen taantumukselliseksi hän käsitti juuri karkeassa, vulgäärisessä mielessä. Efrusi oli hämmästynyt... Kuinka niin, hän kummasteli, mikä taantumuksellinen Sismondi on, hänhän sanoo suoraan, ettei hän halua lainkaan ammattikuntien palauttamista? Ja Efrusi päätteli, että moinen Sismondin „syyttäminen” „retrogradismista” ei ole oikein; että Sismondi päinvastoin suhtautui „oikealla tavalla ammattikuntajärjestöön” ja „osasi täydellisesti arvioida sen historiallisen merkityksen” (№ 7, s. 147), kuten niiden ja niiden professorien historialliset tutkielmat ammattikuntajärjestön hyvistä puolista ovat muka osoittaneet.

Kvasi-oppineilla** kirjailijoilla on usein hämmästyttävä taito olla näkemättä puilta metsää! Sismondin kanta ammattikuntiin nähden on kuvaava ja tärkeä juuri sen

---

* Aivan analoginen on narodnikkien virhe toiseen liittoon (*yhteisöön*) nähden, joka tyydytti paikallisten talonpoikien ahdasta yhteenliittymisen tarvetta, joita talonpoikia sitoi yhteen yhteinen maanomistus, yhteiset laidunmaat j.n.e. (Ja mikä tärkeintä — yhteinen tilanherrain ja virkamiesten valta), mutta joka ei vastaa lainkaan tavaratalouden ja kapitalismin tarpeita, kapitalismin, joka hajottaa kaikki paikalliset, säätyyn perustuvat ja väestöryhmien väliset väliaidat ja joka tuo yhteisön *sisälle* syvää taloudellista etujen eripuraisuutta. Liiton ja yhteenliittymisen tarve ei kapitalistisessa yhteiskunnassa ole heikentynyt, vaan päinvastoin kasvanut mittaamattomasti. Mutta on aivan järjetöntä ottaa tämän uuden yhteiskunnan tarpeen tyydyttämisessä vanha mitta. Tämä uusi yhteiskunta vaatii jo, että, ensinnäkään, liitto ei olisi paikallinen, säätyyn perustuva, ryhmien välinen; toiseksi, että sen lähtökohtana olisi se aseman ja etujen erillaisuus, minkä kapitalismi ja talonpoikaiston jakaantuminen on luonut. Sen sijaan paikallinen säätyyn perustuva liitto, joka sitoo yhteen talonpoikia, jotka eroavat jyrkästi toisistaan taloudellisen asemansa ja etujensa puolesta, muodostuu nyt, *pakollisuutensa* takia, *vahingolliseksi* niin itselleen talonpojille kuin koko yhteiskunta-kehityksellekin.

** — Valeoppineilla. *Toim.*

vuoksi, että hän sitoo käytännölliset toivomuksensa juuri niihin*. *Juuri sen vuoksi* hänen oppiinsa liittyykin *taantumuksellisen* opin luonnekuva. Mutta Efrusi ryhtyy aivan sopimattomasti juttuamaan ammattikuntia koskevista uusimmista historiallisista teoksista!

Näiden sopimattomien ja kvasi-tieteellisten järkeilyjen tuloksena oli se, että Efrusi kiersi juuri kysymyksen ytimen: onko oikein vai väärin luonnehtia Sismondin oppia taantumukselliseksi? Häneltä jäi huomaamatta juuri se, mikä on tärkeintä — Sismondin *katsantokanta*. „Minua on kuvattu poliittisessa taloustieteessä yhteiskunnallisen edistyksen viholliseksi”, sanoi Sismondi, „barbaaristen ja pakkolaitosten partisaaniksi. Ei, en halua sitä, mikä on jo ollut, mutta haluan jotakin parempaa nykyiseen verraten. En voi arvioida nykyisyyttä muuten kuin vertailemalla sitä menneeseen ja olen kaukana siitä, että haluaisin palauttaa vanhan raunioita todistaessani niiden välityksellä yhteiskunnan ikuisia tarpeita” (II, 433). Romantikkojen (samoin kuin narodnikkienkin) *toivomukset* ovat peräti hyviä. Kapitalismin ristiriitojen käsittäminen asettaa heidät sokeita optimisteja korkeammalle, jotka kieltävät nämä ristiriidat. Eikä Sismondia pidetä taantumuksellisena lainkaan siksi, että hän olisi halunnut palata takaisin keskiaikaan, vaan juuri sen takia, että käytännöllisissä toivomuksissaan hän „vertaili nykyaikaa menneeseen” eikä tulevaan, juuri sen takia, että hän „todisteli yhteiskunnan ikuisia tarpeita”** „raunioiden” *avulla* eikä uusimpien kehitystendenssien *avulla*. Juuri tätä Sismondin pikkuporvarillista katsantokantaa, joka erottaa hänet jyrkästi muista samanaikaisista ja myöhemmistä kirjailijoista, jotka myöskin todistivat „yhteiskunnan ikuisia tarpeita”, Efrusi ei kyennytäkään ymmärtämään!

Tässä Efrusin virheessä heijastui sama ahdas käsitys termeistä „pikkuporvarillinen”, „taantumuksellinen” oppi, josta edellä jo puhuimme ensimmäisen termin johdosta. Nämä termit eivät osoita lainkaan pienen puotimiehen egoistisia pyyteitä taikka halua pysäyttää yhteiskunnallinen kehitys, palata takaisin; ne puhuvat vain kyseessäolevan

* Kts. edellä, vaikkapa sen luvun otsikkoa, josta luvusta esitimme ammattikuntia koskevia järkelyjä (jotka myöskin Efrusi esittää: s. 147).

** Se seikka, että hän *todisteli* näiden tarpeiden olemassaoloa, asettaa hänet, toistamme vieläkin, verrattomasti korkeammalle ahdaskatseisia porvarillisia taloustieteilijöitä.

kirjailijan katsantokannan *virheellisyydestä*, hänen käsityskykynsä ja näköpiirinsä rajoittuneisuudesta, mikä panee hänet valitsemaan sellaisia keinoja (sangen hyvän tarkoituserän saavuttamiseksi), jotka eivät voi olla käytännössä tehokkaita, jotka voivat tyydyttää vain pientuottajaa tai palvella vanhan puolustajia. Sismondi esim. ei ole lainkaan *pienomistuksen* fanatikko. Hän käsittää yhteenliittymisen ja liiton välttämättömyyden aivan yhtä hyvin kuin meidän nykyaikaiset narodnikkimmekin. Hän esittää toivomuksen, että „puolet voitosta” teollisuuslaitoksissa „jaettaisiin yhdistyneiden työläisten kesken” (II, 346). Hän esittää suoraan sellaista „assosiatiojärjestelmää”, jossa kaikki „tuotannon menestykset koituisivat hyödyksi sille, joka siinä tekee työtä” (II, 438). Puhuessaan oman oppinsa suhteesta siihen aikaan tunnettuihin Owenin, Fourierin, Thompsonin ja Muironin oppeihin Sismondi sanoo: „Minä toivoisin samoin kuin hekin, että toteutuisi assosiatio niiden kesken, jotka yhdessä tuottavat samanlaista tuotetta, sen sijaan, että heidät asetetaan oppositioon toinen toistaan vastaan. Mutta en usko, että ne keinot, joita he ovat esittäneet tähän päämäärään pääsemiseksi, voisivat jolloinkin johtaa siihen” (II, 365).

Ero Sismondin ja näiden kirjailijain välillä on juuri *katsantokannassa*. Sen tähden on aivan luonnollista, että Efrusi, joka ei ymmärtänyt tätä katsantokantaa, kuvasi kerrassaan väärin Sismondin suhteen näihin kirjailijoihin.

„Kun Sismondilla oli liian heikko vaikutus aikalaisiinsa”, luemme me „*Russkoje Bogatstvossa*” № 8, s. 57, „kun hänen esittämänsä yhteiskunnalliset reformit eivät tulleet toteutetuiksi, niin se on selitettävissä pääasiallisesti sillä, että hän oli huomattavasti edellä ajastaan. Hän kirjoitti aikana, jolloin porvaristo vietti kuherruskuukauttaan... On ymmärrettävää, että sellaisissa oloissa yhteiskunnallisia reformeja vaativan miehen ääni oli pakostakin jäävä huutavan ääneksi korvessa. Mutta mehän tiedämme, ettei jälkipolvikaan ole suhtautunut häneen paljoakaan paremmin. Ehkäpä tämä on selitettävissä sillä, että Sismondi on, kuten olemme edellä jo sanoneet, siirtymiskauden kirjailija; vaikka hän haluaakin suuria muutoksia, hän ei kuitenkaan voi luopua täydellisesti vanhasta. Maltillisista henkilöistä hän näytti sen vuoksi liian radikaaliselta ja jyrkempien suuntien edustajien silmissä hän näytti liian maltilliselta”.

Ensinnäkin, kun puhutaan sellaista, että esittämillään reformeilla Sismondi „oli edellä ajastaan”, niin se merkitsee sitä, ettei ymmärretä laisinkaan itse Sismondin opin olemusta, Sismondin, joka itse sanoo itsestään, että hän vertasi nykyisyyttä menneisyyteen. Oli oltava tavattoman likinäköinen (taikka tavattoman kiintynyt romantismiin), jotta voitiin olla näkemättä Sismondin teorian yleistä henkeä ja yleistä merkitystä vain sen takia, että Sismondi suhtautui myönteisesti tehdaslainsäädäntöön * j.n.e.

Toiseksi, Efrusi arvelee siihen tapaan, että Sismondin ja muiden kirjailijain välinen ero on vain ehdotettujen reformien *jyrkkyyden asteessa*: toiset menivät pitemmälle, mutta hän ei rohennut täysin luopua vanhasta.

Kysymys ei ole siitä. Ero Sismondin ja näiden kirjailijain välillä on paljon syvemmällä — eikä lainkaan siinä, että toiset menivät pitemmälle ja toiset arkailivat **, vaan siinä, että *itse* reformien *luonteen* he käsittivät kahdelta *aivan vastakkaiselta* kannalta. Sismondi todisteli „yhteiskunnan ikuisia tarpeita” ja nämä kirjailijat todistivat samoin yhteiskunnan ikuisia tarpeita. Sismondi oli utopisti ja perusti toivomuksensa abstraktiseen aatteeseen eikä realisiin etuihin,— nämä kirjailijat olivat samoin utopisteja ja perustivat suunnitelmansa samoin abstraktiseen aatteeseen. Mutta juuri heidän suunnitelmiensa *luonne* oli aivan erilainen sen takia, että he tarkastelivat uusinta taloudellista kehitystä, joka oli asettanut kysymyksen „ikuisista tarpeista”, *aivan vastakkaisilta* näkökannoilta. Mainitut kirjailijat ennakoivat tulevaisuutta, he aavistivat nerokkaasti, mitä tendenssejä on sillä „murtamisella”, jota entinen kone-teollisuus parhaillaan suoritti heidän nähtensä. He katsoivat samaan suuntaan, minne todellinen kehityskin kulki; he kävivät todellakin tämän kehityksen *edellä*. Sismondi sen sijaan käänsi *selkänsä* tälle kehitykselle; hänen utopiansa ei ennakoanut tulevaisuutta, vaan entisöi mennyttä; hän ei

* Eikä Sismondi ollut tässäkään kysymyksessä „edellä ajastaan”, sillä hän hyväksyi vain sen, mitä jo toteutettiin Englannissa kykenemättä käsittämään näiden uudistusten yhteyttä koneelliseen suurteollisuuteen ja sen edistykseen historialliseen työhön.

** Emme halua sanoa, etteikö mainittujen kirjailijain välillä olisi siinä suhteessa eroa, mutta se *ei selittä asiaa* ja esittää väärin Sismondin suhteen muihin kirjailijoihin: aivan kuin he olisivat olleet samalla kannalla ja eronneet vain johtopäätösten jyrkkyydessä ja johdonmukaisuudessa. Kysymys ei ole siitä, *ettei* Sismondi „mennyt” *niin pitkälle*, vaan siitä, että hän „meni” *taaksepäin*, mutta mainitut kirjailijat „menivät” *eteenpäin*.

katsonut eteen-, vaan taaksepäin haaveillen „murtamisen lopettamisesta”, sen saman „murtamisen”, *josta* mainitut kirjailijat johtivat utopioitaan*. Juuri sen tähden Sismondin utopia katsotaan, ja aivan oikein, taantumukselliseksi. Perusteena tällaisen luonnekuvan antamiseksi, toistamme vieläkin, on *vain se*, että Sismondi ei käsittänyt, mikä edistyksellinen merkitys olisi sillä länsieurooppalaisten valtioiden vanhojen, puolittain keskiaikaisten, patriarkaalisten yhteiskuntasuhteiden „murtamisella”, jota suuri koneteollisuus alkoi viime vuosisadan lopulta lähtien suorittaa.

Tämä Sismondin spesifiikkinen katsantokanta pilkistää esiin yksinpä hänen järkeilyissään „assosiatiota” yleensä. „Minä haluan”, sanoo hän, „että manufaktuurien omistus (la propriété des manufactures) olisi jakaantunut suurelle määrälle keskiuuria kapitalisteja eikä keskittyisi yhdelle ihmiselle, joka omistaa monia miljoonia...” (II, 365). Vieläkin selväpiirteisemmin ilmenee pikkuporvarin katsantokanta tällaisessa tiradissa: „Ei köyhien luokkaa, vaan päiväläisten luokka on poistettava; heidät pitää palauttaa takaisin omistajaluokkaan” (II, 308). „*Palautettava*” takaisin omistajaluokkaan — näihin sanoihin sisältyy Sismondin oppirakennelmien koko olemus!

Sismondin täytyi tietysti itsensäkin tajuta, etteivät hänen hyvää tarkoittavat toivomuksensa voineet toteutua, tajuta, miten jyrkkä epäsuhte oli niiden ja hänen aikansa eturiitojen välillä. „Epäilemättä se on vaikea tehtävä... yhdistää uudelleen niiden edut, jotka yhdessä osallistuvat samaan tuotantoon (qui concourent à la même production), mutta en usko, että tämä vaikeus olisi niin suuri kuin oletetaan” (II, 450)**. Tietoisuus tästä epäsuhteesta omien toiveittensa ja pyyteittensä sekä elämän tosiojien ja niiden kehityksen välillä herättää luonnollisesti pyrkimystä todistaa, että „vielä ei ole myöhäistä” „palata takaisin” j.n.e. Romantikko koettaa nojautua nykyisen järjestelmän ristiriitojen *kehittymättömyyteen*, maan *jälkeenjääneisyyteen*. „Kansat valloittivat taistellen vapausjärjestelmän, johon olemme

* „Robert Owen on”, sanoo Marx, „osuustehtaiden ja -kauppojen isä, joka kuittenkaan ei suinkaan kannattanut seuraajiensa kuvitelmia näiden eristettyjen uudistusainesten merkityksestä (Tragweite), ei ainoastaan kokeiluissaan pitänyt todellisuudessa lähtökohdana tehdasjärjestelmää, vaan myöskin teoreettisesti julisti sen „yhteiskunnallisen kumouksen” lähtökohdaksi”.

** „Tehtävä, joka Venäjän yhteiskunnan on ratkaistava, käy päivä päivältä yhä mutkallisemmaksi. Kapitalismin anastukset käyvät päivä päivältä yhä laajemmiksi”... (ibid.).

tulleet (kysymys oli feodalismien luhistumisesta); mutta silloin, kun he hävittivät ikeen, jota olivat niin kauan kantaneet, eivät työtätekevät luokat (les hommes de peine — työn edustajat) olleet vailla kaikkea omaisuutta. Maaseudulla heillä oli maata, jota he viljelivät puolesta sadosta, perinnöllisinä vuokraviljelijöinä (censitaires), vuokraviljelijöinä (ils se trouvaient associés à la propriété du sol). Kaupungeissa, niiden korporatioiden ja käsityöläisliittojen (métiers) jäseninä, joita he muodostivat suojataksien yhdessä itseään, he olivat itsenäisiä teollisuudenharjoittajia (ils se trouvaient associés à la propriété de leur industrie). Vasta meidän päivinämme, vasta aivan viime aikoina (c'est dans ce moment même) rikkauden edistys ja kilpailu murtaa kaikki nämä assosiatiot. Mutta tämä murttaminen (révolution) on vielä puoleksi kesken" (II, 437).

„Tosin vain yksi kansakunta on nyt tässä epäluonnollisessa asemassa; vain yhdessä kansakunnassa me näemme tämän ainaisen kontrastin oletetun rikkauden (richesse apparente) ja väestön kymmenennen osan hirvittävän puutteen välillä, jonka väestöosan on pakko elää yhteiskunnan hyväntekeväisyyden varassa. Mutta tämä kansakunta, joka on niin seuraamisen arvoinen muissa suhteissa, joka virheissäänkin on niin häikäisevä, on esimerkillään vietellyt kaikki mannermaan valtiomiehet. Ja vaikka nämä mietelmät eivät voikaan tuottaa enää hyötyä sille, niin luulisin, että minä teen ainakin palveluksen ihmiskunnalle ja maanmiehilleni näyttämällä, miten vaarallinen on se tie, jota se menee ja osoittamalla sen oman kokemuksen valossa, että poliittisen taloustieteen perustaminen rajoittamattoman kilpailun periaatteelle — merkitsee ihmiskunnan edun uhraamista kaikkien yksilöllisten intohimojen samanaikaiselle vaikutukselle" (II, 368) *. Näin Sismondi päättää „Nouveaux Principes"-teoksensa.

Sismondin ja hänen teoriansa yleisen merkityksen on Marx määritellyt selvästi seuraavassa lausunnossa, jossa annetaan ensin yleiskuva niistä Länsi-Euroopan talouselämän oloista, jotka ovat synnyttäneet sellaisen teorian (ja sitäpaitsi synnyttivät sen juuri kaudella, jolloin kapitalismi

* „Venäjän yhteiskunnan edessä on ratkaistavana suuri tehtävä, peräti vaikea, mutta ei mahdoton tehtävä — kehittää väestön tuotantovoimia siinä muodossa, että niitä voisi käyttää hyväkseen koko kansa, eikä mitättömän pienen vähemmistön" (N. —on, 343).

vasta alkoi luoda siellä suurta koneiteollisuutta) sekä sitten arvionkin siitä*.

„Keskiaikainen porvarissääty ja pientalonpoikain sääty olivat nykyaikaisen porvariston edeltäjiä. Teollisesti ja kaupallisesti vähemmän kehittyneissä maissa tämä luokka vielä elää kituuttaa nousevan porvariston rinnalla.

Maissa, joissa nykyaikainen sivistys on kehittynyt, on muodostunut — ja porvarillisen yhteiskunnan täydentävänä osana muodostuu alati uudelleen — porvarillinen keskisääty (joka häilyy proletariaatin ja porvariston välillä). Mutta kilpailu syöksee alituisesti tähän luokkaan kuuluvia henkilöitä proletariaatin riveihin ja he alkavat jo nähdä sen hetken lähenevän, jolloin he suurteollisuuden kehittyessä häviävät kokonaan nykyaikaisen yhteiskunnan itsenäisenä osana ja heidän tilalleen kaupassa, teollisuudessa ja maanviljelyksessä tulevat työnjohtajat ja palkatut toimitsijat.

Sellaisissa maissa kuin Ranska, missä talonpoikaistoa on paljon enemmän kuin puolet koko väestöstä, oli luonnollista, että ilmaantui kirjailijoita, jotka asetuttuaan proletariaatin puolelle käyttivät kapitalististen olojen suhteen pikkuporvarillista ja pientalonpoikaista mittapuuta ja puolustivat työläisten asiaa pikkuporvariston kannalta. Näin syntyi pikkuporvarillinen yhteiskuntaoppi. Sismondi on tämän kirjallisuuslajin päämies ei vain Ranskassa, vaan myös Englannissa.

Tämä oppi osasi mainiosti panna merkille nykyaikaisissa tuotantosuhteissa ilmenevät ristiriidat. Se paljasti taloustieteilijöiden ulkokultaisen optimismin. Se osoitti koneellisen tuotannon ja työnjaon tuhoisat vaikutukset, pääomien ja maaomaisuuden keskittymisen, liikatuotannon ja pulat, pikkuporvariston ja talonpoikaiston väistämättömän perikadon, proletariaatin kurjuuden, tuotannon anarkian, räikeät epäsuhteet rikkauten jakaantumisessa, kansakuntien välisen teollisen hävityssodan, vanhojen tapojen, vanhojen perhesuhteiden ja vanhojen kansallisuuksien häviämisen**.

Tämän suunnan vaatimusten myönteisenä puolena on se, että se tahtoo joko palauttaa käytäntöön vanhat tuotantotavat ja vaihtomuodot ja niiden mukana vanhat omistus-

* Vrt. hra N. —onin kirjoituksissa esitettyjä lainauksia, „*Russkoje Bogatstvo*” № 8, s. 57, sekä „*Russkoje Bogatstvo*” № 6, s. 94.

** Tämän otteen Efrusi esittää „*Russkoje Bogatstuossa*”, № 8, s. 57 (viimeisen kappaleen alusta saakka).

suhteet ja vanhan yhteiskuntajärjestelmän tai se tahtoo väkisin pakoittaa nykyaikaiset tuotanto- ja vaihtomuodot vanhojen omistussuhteiden puitteisiin, jotka ne olivat jo murtaneet ja jotka pitikin murtaa. Kummassakin tapauksessa se on samalla kertaa sekä taantumuksellista että utopistista.

Ammattikuntalaitos teollisuuden alalla ja patriarkaalinen maatalous, siinä ovat sen viimeiset sanat” *.

Käsitellessämme Sismondin oppirakennelman jokaista osaa erikseen me koetimme osoittaa tämän luonnekuvan pitävän paikkansa. Nyt toteamme vain sen huvittavan konsntin, jota Efrusi tässä käyttää kaikkien niiden erehdystensä kukkuraksi, joita hänellä romantismin esityksessä, arvostelussa ja arvioinnissa on. Lukija muistaa, että aivan kirjoituksensa alussa („*Russkoje Bogatstvo*” № 7) Efrusi sanoi, että on epä-„oikeutettua” ja „väärää” lukea Sismondi taantumuksellisiin ja utopisteihin kuuluvaksi (l. c., s. 138). Tällaisen teesin todistamiseksi Efrusi, ensinnäkin, osasi olla niin nokkela, että sivuutti täydellisellä vaikenemisella tärkeimmän, nimittäin sen, mikä yhteys Sismondin *näkökannalla* on kapitalistisen yhteiskunnan erikoisen luokan, pientuottajien, asemaan ja etuihin; toiseksi, käsitellessään Sismondin teorian eri väittämiä Efrusi osaksi esitti hänen suhteensa uusimpaan teoriaan aivan väärässä valossa, kuten olemme edellä osoittaneet, osaksi hän yksinkertaisesti jätti huomioimatta uusimman teorian ja puolusteli Sismondia vetoamalla saksalaisiin tiedemiehiin, jotka „eivät menneet” Sismondia „pitemmälle”; ja kolmanneksi, Efrusi halusi loppujen lopuksi antaa Sismondista tällaisen yleisarvion: „Meidän (!) käsityksemme Simonde de Sismondin merkityksestä”, sanoo hän, „me voimme (!) esittää seuraavan resumen muodossa” käyttäen erään saksalaisen taloustieteilijän sanoja („*Russkoje Bogatstvo*” № 8, s. 57) ja edelleen esitetään lainauksena ylempänä mainittu kappale, t. s. *vain kappale* tuon taloustieteilijän antamasta luonnekuvasta, jolloin on jätetty pois juuri se osa, missä selitetään, mikä yhteys Sismondin teorialla on uusimman yhteiskunnan

* Vrt. „*Russkoje Bogatstvon*” mainittua kirjoitusta, v. 1894, № 6, s. 88. Hra N. —onilla on tämän otteen käännöksessä kaksi epätarkkuutta ja yksi poistajättö. „Pikkuporvarillisen” ja „pientalonpoikaisen” asemesta hän kääntää „ahtaasti poroporvarillinen” ja „ahtaasti talonpoikainen”. „Työläisten asian” asemesta hän kääntää „kansan asia”, vaikka alkuperäisessä on sana der Arbeiter. Hän jättää pois sanat: „jotka pitikin murtaa” (gesprengt werden mussten)⁶⁶.

erityiseen luokkaan, sekä se osa, missä lopullinen johtopäätös puhuu Sismondin taantumuksellisuudesta ja utopistisuudesta! Eikä siinä kaikki. Efrusi ei rajoittunut siihen, että tempasi lausunnosta *osan*, joka ei anna minkäänlaista käsitystä lausunnosta *kokonaisuudessaan* ja esitti siten tämän taloustieteilijän suhteen Sismondiin aivan väärässä valossa. Hän halusi vielä kaunistella Sismondia, aivan kuin pysytellen vain tämän saman taloustieteilijän katsantokantojen välittäjänä.

„Lisäämme tähän”, sanoo Efrusi, „että eräissä teoreettisissa katsomuksissaan Sismondi on etevimpien uusimpien taloustieteilijöiden edeltäjä *: muistakaamme hänen käsitystään pääoman antamasta tulosta, pulasta, miten hän luokitteli kansallistulon j.n.e.” (ibid.). Siis sen sijaan, että olisi *lisännyt* siihen, mitä saksalainen taloustieteilijä sanoi Sismondin ansiosta, vielä samaisen taloustieteilijän lausunnon Sismondin katsantokantojen pikkuporvarillisuudesta, hänen utopiansa taantumuksellisesta luonteesta,— Efrusi *lisää* Sismondin *ansioksi juuri hänen oppinsa ne osat* (kuten „kansallistulon luokittelun”), *joissa* tuon samaisen taloustieteilijän lausunnon mukaan *ei ole ainoatakaan tie-teellistä sanaa*.

Meitä vastaan voidaan väittää: ehkä Efrusi ei ole lainkaan yhtä mieltä siitä, että taloudellisten oppirakennelmien selitystä on etsittävä talouselämän todellisuudesta; hän voi olla syvästi vakuuttunut siitä, että A. Wagnerin teoria „kansallistulon luokittelusta” on „kaikkein etevin” teoria.— Mieli hyvin uskomme sen. Mutta mikä oikeus hänellä oli koketearata sillä teorialla, josta herroilla narodnikeilla on tapa mielellään puhua, että he ovat „yhtä mieltä” sen kanssa, silloin kun todellisuudessa hän ei lainkaan ymmärtänyt tämän teorian suhdetta Sismondiin ja teki kaiken mahdollisen (ja jopa mahdottomankin) esittääkseen tämän suhteen aivan väärässä valossa?

Me emme olisi kiinnittäneet tähän kysymykseen niin paljon huomiota, jos kysymys koskisi yksistään Efrusia — kirjailijaa, jonka nimi tavataan narodnikkilaisessa kirjallisuudessa miltei ensi kertaa. Meille ei ole lainkaan tärkeätä Efrusin henkilöllisyys eivätkä edes hänen katsomuksensa, *vaan narodnikkien suhde kuuluisan saks-*

* Adolf Wagnerin tapaistenko? K. T.

laisen taloustieteilijän teoriaan yleensä, teoriaan, jonka kanssa he muka ovat samaa mieltä. Efrusi ei ole lainkaan mikään poikkeus. Päinvastoin, hänen esimerkkinsä on täysin tyypillinen, ja sen todistamiseksi olemmekin rinnastaneet kaikkialla Sismondin katsantokannan ja teorian sekä hra N. —onin katsantokannan ja teorian*. Osoittautui olevan mitä täydellisin yhtäläisyys: sekä teoreettiset katsomukset että katsantokanta kapitalismin suhteen ja käytännöllisten johtopäätöksien ja toivomusten luonne osoittautuivat molemmilla kirjailijoilla olevan *samanluontoiset*. Ja koska hra N. —onin katsomuksia voidaan nimittää narodnikkilaisuuden viimeiseksi sanaksi, niin meillä on oikeus tehdä se johtopäätös, että *narodnikkien taloudellinen oppi on vain yleiseurooppalaisen romantismin venäläinen muunnos*.

On itsestään selvää, että Venäjän historialliset ja taloudelliset erikoisuudet toisaalta sekä sen verrattomasti paljon suurempi takapajuisuus toisaalta aiheuttavat narodnikkilaisuudessa erittäin suuria eroavaisuuksia. Mutta nämä eroavaisuudet eivät kuitenkaan mene lajieroavaisuuksien rajoja pitemmälle ja sen tähden ne eivät muuta narodnikkilaisuuden ja pikkuporvarillisen romantismin *samankaltaisuutta*.

Ehkäpä huomattavimpana eroavaisuutena, joka kiinnittää eniten huomiota puoleensa, on narodnikki-taloustieteilijöiden pyrkimys verhota romantismiaan sanomalla olevansa „samaa mieltä” uusimman teorian kanssa ja *vetoamalla* mahdollisimman usein siihen, vaikka tämä teoria suhtautuu romantismiin jyrkän kielteisesti ja on kasvanut ankarassa taistelussa pikkuporvarillisten oppien kaikkia muunnoksia vastaan.

Sismondin teorian käsittely on erikoisen mielenkiintoista juuri sen tähden, että se antaa mahdollisuuden käsitellä tällaisen vaatteidenvaihdon *yleisiä menetelmiä*.

Me näimme, että *sekä* romantismi *että* usuin teoria *osoittavat samoja* ristiriitoja nykyisessä yhteiskunnallisessa taloudessa. Tätä narodnikit käyttävätkin hyväkseen, *vedoten* siihen, että usuin teoria tunnustaa ristiriidat, jotka ilmenevät pulissa, ulkomaisten markkinain etsiskelyissä, tuotannon kasvussa kulutuksen samalla alentuessa, tullisuojeluk-

* Toinen narodnikkilainen taloustieteilijä, hra V. V., on täysin samaa mieltä hra N. —onin kanssa yllämainituista tärkeimmistä kysymyksistä, ja eroaa vain siinä, että hänen katsantokantansa on vieläkin primitiivisempi.

nessa, koneteollisuuden vahingollisessa vaikutuksessa j.n.e., j.n.e. Ja narodnikit ovat aivan oikeassa: uusin teoria *tunnustaa* todellakin *kaikki nämä* ristiriidat, jotka romantismikin tunnusti. Mutta herää kysymys, onko yksikään narodnikki asettanut koskaan kysymystä siitä, miten näiden ristiriitojen tieteellinen analyysi, joka johtaa ne kyseellisen talousjärjestelmän pohjalta kasvavista erilaisista eduista johtuviksi, eroaa näiden ristiriitojen toteamisen käyttämisestä vain hyväntahtoisiin toivomuksiin? — Ei, me emme löydä yhdelläkään narodnikilla tämän kysymyksen erittelyä, kysymyksen, joka luonnehtii juuri sitä, miten uusin teoria eroaa romantismista. Narodnikit käyttävät samaten ristiriitojen osoittamista vain esittääkseen hyväntahtoisia toivomuksia.

Edelleen herää kysymys, onko yksikään narodnikki asettanut koskaan kysymystä siitä, miten sentimentaalinen kapitalismin arvostelu eroaa sen tieteellisestä, dialektisesta arvostelusta? — Ei yksikään ole asettanut tätä kysymystä, joka luonnehtii toista mitä tärkeintä piirrettä, miten uusin teoria eroaa romantismista. Ei yksikään ole katsonut tarpeelliseksi asettaa juuri tätä yhteiskunnallis-taloudellisten suhteiden kehitystä teorioittensa kriteeriksi (ja juuri tämän kriteerin käyttö onkin tieteellisen arvostelun tärkein erikoispiirre).

Ja lopuksi herää kysymys, onko yksikään narodnikki asettanut koskaan kysymystä, miten romantismin katsantokanta, joka idealisoi pientuotantoa ja sureksii sitä, että „kapitalismi” „murtaa” sen perusteet, eroaa uusimman teorian katsantokannasta, joka pitää rakennelmiensa lähtökohtana koneiden avulla tapahtuvaa kapitalistista suurtuotantoa ja julistaa tämän „perusteiden murtamisen” edistykseksi ilmiöksi? (Me käytämme tätä yleisesti hyväksytyä narodnikkien sanontatapaa, joka luonnehtii selväpiirteisesti sitä yhteiskuntasuhteiden uusiutumisprosessia koneellisen suurteollisuuden vaikutuksesta, mikä on *kaikkialla*, eikä ainoastaan Venäjällä, käynyt yhteiskunnallista ajattelua hämmästyttävällä jyrkkyydellä ja selvyydellä.) — Taaskaan ei. Yksikään narodnikki ei ole asettanut tätä kysymystä, yksikään heistä ei ole koettanut soveltaa Venäjällä tapahtuvaan „murtamiseen” niitä mittapuita, mitkä ovat pakoittaneet tunnustamaan länsieurooppalaisen „murtamisen” edistykseksi, ja kaikki he itkevät perustuksia ja

suosittelevat lopettamaan murtamisen vakuutellen kyynelten lomasta, että tämä juuri onkin se „uusin teoria”...

Heidän „teoriaansa”, jota he ovat esittäneet kapitalismia koskevan kysymyksen uutena ja itsenäisenä ratkaisuna, länsieurooppalaisen tieteen ja elämän viimeisen sanan perusteella, vertaileminen Sismondin teoriaan osoittaa havainnollisesti, miten primitiiviseen kauteen kapitalismin kehityksessä ja yhteiskunnallisen ajattelun kehityksessä tuollaisen teorian syntyminen kuuluu. Mutta asian ydin ei ole siinä, että tämä on vanha teoria. Vähänkö niitä on hyvinkin vanhoja eurooppalaisia teorioita, jotka olisivat Venäjälle peräti uusia! Asian ydin on siinä, että jo silloinkin, *kun tämä teoria syntyi, se oli pikkuporvarillinen ja taantumuksellinen teoria.*

VI

KYSYMYS VILJATULLEISTA ENGLANNISSA ROMANTISMIN JA TIETEELLISEN TEORIAN ARVIOIMANA

Romantismin teorian vertailemista uusimpaan teoriaan nykyaikaisen taloustieteen pääkysymyksissä me täydennämme vertailemalla niiden ajatuksia eräästä *käytännöllisestä* kysymyksestä. Tällaisen vertailun mielenkiintoa lisää toisaalta se, että tämä käytännöllinen kysymys on eräs kapitalismin suurimpia, periaatteellisia kysymyksiä; toisaalta se, että tästä kysymyksestä ovat lausuneet kantansa näiden vastakkaisten teorioiden molemmat huomattavimmat edustajat.

Tarkoitamme *viljalakeja* Englannissa ja niiden kumoamista ⁶⁶. Tämä kysymys kiinnosti kovin ei ainoastaan englantilaisia, vaan myöskin mannermaan taloustieteilijöitä kuluvan vuosisadan toisella neljänneksellä: kaikki käsittivät, ettei se ole lainkaan mikään tullipolitiikan yksityiskysymys, vaan yleiskysymys kauppavapaudesta, kilpailuvapaudesta, „kapitalismin kohtalosta”. Kysymys oli nimenomaan siitä, että kapitalismin rakennus kruunattaisiin toteuttamalla täydellinen kilpailuvapaus, siitä, että raivattaisiin tietä sen „murtamisen” loppuunviemiseksi, jota koneellinen suurteollisuus alkoi suorittaa Englannissa viime vuosisadan lopulta, siitä, että raivattaisiin pois ne esteet, jotka pidättivät tätä „murtamista” *maanviljelyksessä*. Juuri näin katsoi-

vatkin tähän kysymykseen molemmat mannermaiset taloustieteilijät, joista aiomme puhua.

Sismondi lisäsi „Nouveaux Principes”-teoksensa toiseen painokseen erikoisen luvun „viljakauppaa koskevista laeista” (I. III, ch. X).

Hän toteaa ennen kaikkea kysymyksen polttavan luonteen: „Puolet Englannin väestöstä vaatii nykyään viljalakien lakkauttamista, vaatii sitä, ollen syvästi kiihtyneenä niitä vastaan, jotka kannattavat näitä lakeja; ja toinen puoli väestöstä vaatii niiden säilyttämistä kiljuen suuttumuksesta niitä vastaan, jotka haluavat kumota ne” (I, 251).

Pohtiessaan kysymystä Sismondi osoittaa, että englantilaisten farmarien edut vaativat viljatulleja, jotta heille turvattaisiin *remunerating price* (edullinen eli tappiota tuottamaton hinta). Manufaktuurien harjoittajien edut sen sijaan vaativat viljalakien kumoamista, sillä manufaktuurit eivät voi tulla toimeen ilman ulkomaisia markkinoita, mutta tuontia rajoittavat lait pidättivät Englannin viennin jatkuvaa kehittymistä: „Manufaktuurien harjoittajat sanoivat, että kun he tapaavat menekkipaikoilla markkinat täynnä tavaraa, niin se on samaisten viljalakien tulosta, — että mannermaan rikas väki ei voi ostaa heidän tavaroitaan, koska he eivät löydä menekkiä viljalleen” (I, 254)*.

„Markkinain avaaminen ulkolaiselle viljalle köyhdyttää varmaan Englannin maanomistajat ja pudottaa maanvuokrat verrattomasti paljon alemmaksi. Se olisi epäilemättä suuri onnettomuus, mutta se ei olisi vääryyttä” (I, 254). Ja Sismondi ryhtyy mitä naiivimmin todistelemaan, että maanomistajain tulon pitää vastata sitä palvelusta (sic! **), jonka he tekevät „yhteiskunnalle” (kapitalistiselleko?) j.n.e. „Farmarit”, jatkaa Sismondi, „ottavat pääomansa, ainakin osaksi, pois maanviljelyksestä”.

Tässä Sismondin järkeilyssä (ja hän rajoittuukin tähän järkeilyyn) ilmenee romantismin perusvika, se kun ei kiinnitä riittävää huomiota siihen taloudelliseen kehitysproses-

* Niin yksipuolinen kuin tämä englantilaisten tehtailijain selitys onkin, he kun jättävät huomioimatta pullen syvimmat syyt ja niiden kiertämättömyyden markkinain laajentuessa heikosti, siinä on epäilemättä kuitenkin se aivan oikea ajatus, että tuotteen realisointi myymällä se ulkomaille vaatii, *yiensä ottaen*, vastaavaa tuontia ulkomailta. — Suosittelemme tätä englantilaisten tehtailijoiden käsitystä niiden taloustieteilijöiden tietoon, jotka koettavat selviytyä tuotteen realisointia kapitalistisessa yhteiskunnassa koskevasta kysymyksestä syvämielteisellä huomautuksella: „viedään ulkomaille”.

** — sillä tavalla! *Toim.*

siin, joka todellisuudessa on käynnissä. Me näimme, että Sismondi itse viittasi farmaritalouden asteittaiseen kehitykseen ja kasvuun Englannissa. Mutta hän kiiruhtaa nopeasti tuomitsemaan tuon prosessin, sen sijaan että tutkisi sen syitä. Vain tällä hätäkoimisella, tällä halulla tyrkyttää historialle viattomia toivomuksiaan onkin selitettävissä se seikka, että Sismondi ei huomaa kapitalismin kehityksen yleistä tendenssiä maanviljelyksessä eikä *tämän prosessin* kiertämätöntä *nopeutumista*, kun viljalait kumotaan, t.s. maanviljelyksen kapitalistista edistystä sen lamaantumisen asemesta, jota Sismondi ennustelee.

Mutta Sismondi pysyy uskollisena itselleen. Heti, kun hän joutuu tämän kapitalistisen prosessin ristiriidan eteen, hän ryhtyy heti naiivisti „kumoamaan” sitä pyrkien hinnalla millä hyvänsä todistamaan virheelliseksi sen tien, jota „englantilainen isänmaa” kulkee.

„Mitä päiväläinen käy tekemään?.. Työ loppuu, pellot muutetaan laidunmaiksi... Miten käy niille 540.000 perheelle, jotka erotetaan työstä? * Vaikkapa olettaisimme, että he kelpaisivat kaikenlaiseen teolliseen työhön, niin onko nykyään olemassa sellaista teollisuutta, joka kykenisi ottamaan heidät?.. Löytyykö hallitusta, joka uskaltaisi vapaaehtoisesti saattaa puolet hallitsemastaan kansakunnasta moiseen kriisiin?.. Ne, joille maanviljelijät täten uhrataan, saavatko he itsekään mitään hyötyä siitä? Sillä nämä maanviljelijäthän ovat Englannin manufaktuurien lähimpiä ja varmimpia kuluttajia. Heidän kulutuksensa lakkaaminen olisi teollisuudelle turmiollisempi isku kuin jonkin suurimman ulkomaisen markkina-alueen sulkeminen” (255—256). Näyttämölle astuu tuo paljon puhuttu „sisäisten markkinain supistuminen”. „Miten paljon manufaktuurit menettävätkään siitä, jos koko Englannin maanviljelijäluokan kulutus lakkaa, kun tämä luokka käsittää melkein puolet kansakunnasta? Kuinka paljon manufaktuurit menettävätkään niiden rikkaiden ihmisten kulutuksen lakkaamisesta, joiden maataloustulot loppuvat melkein kokonaan?” (267). Romantikko tekee kaikkensa todistaakseen tehtailijoille, että heidän tuo-

* „Todistaakseen” kapitalismin kelvottomuutta Sismondi tekee heti likipitäisen laskelman (joita esim. meidän venäläinen romantikkomme hra V. V. niin mielellään suosii). Maanviljelyksessä, sanoo hän, on 600.000 perhettä. Kun pellot muutetaan laidunmaiksi, niin „tarvitaan” enintään yksi kymmenesosa tästä määrästä... Mitä vähemmän kirjailija ymmärtää prosessia kaikessa mutkallisuudessaan, sitä mieluummin hän turvautuu lapsellisiin „silmämääräisiin” laskelmiin.

tantonsa ja heidän rikkautensa kehitykselle ominaiset ristiriidat osoittavat vain heidän tekemäänsä virhettä, heidän harkitsemattomuuttaan. Ja saadaksean tehtailijat „vakuuttuneiksi” kapitalismin „vaarallisuudesta” Sismondi kuvailee yksityiskohtaisesti puolalaisen ja venäläisen viljan taholta uhkaavaa kilpailua (p. 257—261). Hän panee liikkeelle kaikenlaisia argumentteja, haluaapa vaikuttaa englantilaisten itserakkauteenkin. „Miten käy Englannin kunnialle, jos Venäjän keisarilla on mahdollisuus, heti kun hän haluaa kiristää Englannilta jonkin myönnytyksen, piinata sitä nälällä sulkemalla Itämeren satamat?” (268). Muistakaapa, lukija, miten Sismondi todisteli „rahavallan puolustelun” virheellisyyttä sillä, että myytässä ovat petokset helposti mahdollisia... Sismondi haluaa „kumota” farmaritalouden teoreettiset tulkitsijat osoittamalla, että rikkaat farmarit eivät kestä kilpailua kurjien talonpoikien kanssa (sitaatti edellä) ja loppujen lopuksi tulee kuin tuleekin taas mielpäätelmäänsä, nähtävästi vakuuttuneena siitä, että hän on todistanut „virheelliseksi” sen tien, jota „englantilainen isänmaa” kulkee. „Englannin esimerkki osoittaa meille, että tämä käytäntö (rahatalouden kehitys, jonka vastakohtaksi Sismondi asettaa l'habitude de se fournir soi-même, „käytäntö työllä elämisen”) ei ole vailla vaaroja” (263). „Itse talousjärjestelmä (nimittäin farmaritalous) on paha, se pohjautuu vaaralliseen perustaan ja se juuri onkin koetettava muuttaa” (266).

Määrätyn talousjärjestelmän määrättyjen etujen yhteentörmäyksestä aiheutunut konkreettinen kysymys on täten hukutettu viattomien toivomusten tulvaan! Mutta asiasta kiinnostuneet puolet olivat itse asettaneet kysymyksen niin jyrkästi, että oli kerrassaan mahdotonta rajoittaa enää moiseen „ratkaisuun” (niinkuin romantismi rajoittuu siihen kaikissa muissa kysymyksissä).

„Mutta kuitenkin, mitä on tehtävä?” — kysyy Sismondi epätoivoissaan, „onko avattava Englannin satamat vaiko suljettava ne? Englannin manufaktuuri- vaiko maataloustyöläiset on tuomittava nälkään ja kuolemaan? Kysymys on todella hirvittävä; Englannin ministeristön asema on yksi kaikkein kiusallisimpia, mihin valtiomiehet ovat voineet joutua” (260). Ja Sismondi palaa yhä uudestaan ja uudestaan „yleiseen johtopäätökseen” farmarijärjestelmän „vaarallisuudesta”, „koko maanviljelyksen keinottelujärjestel-

mälle alistamisen vaarallisuudesta". Mutta „millä tavalla voidaan Englannissa ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin — vakaviin, mutta samalla asteittaisiin toimenpiteisiin, jotka kohottaisivat pikkufarmarien merkityksen (remettraient en honneur), kun manufaktuureissa työskentelevä toinen puoli kansakunnasta näkee nälkää ja sen vaatimat toimenpiteet uhkaavat nälällä kansakunnan toista, maanviljelystä harjoittavaa puolta,— sitä minä en tiedä. Minun mielestäni on viljakauppaa koskeviin lakeihin tehtävä tuntuvia muutoksia; mutta minä neuvon niitä, jotka vaativat niiden täydellistä kumoamista, tutkimaan huolellisesti seuraavia kysymyksiä" (267),— seuraa vanhoja valituksia ja epäilyksiä maanviljelyksen laskusta, sisäisten markkinain supistumisesta j.n.e.

Näin siis heti ensi kerralla, jouduttuaan vastakkain todellisuuden kanssa, romantismi kärsi täydellisen fiaskon. Se on joutunut itse antamaan itselleen testimonium pauper-tatis * ja itse omakätisesti allekirjoittamaan saaneensa sen. Muistakaapa, miten helposti ja yksinkertaisesti romantismi „teoriassa" „ratkaisi" kaikki kysymykset! Protektionismi ei ole järjestänyt, kapitalismi on turmiollista erehdystä, Englannin tie on virheellinen ja vaarallinen, tuotannon pitää käydä yhtäjalkaa kulutuksen kanssa, teollisuuden ja kaupan — yhtäjalkaa maanviljelyksen kanssa, koneet ovat edullisia vain silloin, kun ne johtavat palkan kohoamiseen tai työpäivän supistumiseen, tuotantovälineitä ei pidä erottaa tuottajista, vaihdon ei pidä mennä edelle tuotannosta, sen ei pidä johtaa keinotteluun j.n.e., j.n.e. Romantismi tukki jokaisen ristiriidan vastaavalla sentimentaalisella fraasilla, se vastasi jokaiseen kysymykseen vastaavalla viattomalla toivomuksella ja tätä nimilappujen antamista kaikille elävän elämän tosiasioille se nimitti kysymysten „ratkaisuksi". Ei ole ihme, että nämä ratkaisut olivat niin herttaisen yksinkertaisia ja helppoja: ne sivuuttivat vain yhden vähäisen seikan — ne realistiset etupyyteet, joiden välinen konflikti juuri muodostikin ristiriidan. Ja kun tämän ristiriidan kehitys pani romantikon katsomaan suoraan silmiin erästä tällaista erittäin voimakasta konfliktiä, joksi puolueitten taistelu Englannissa viljalakien kumoamisen edellä muodostui,— niin romantikkomme hämmentyi kokonaan. Hän

* — köyhystödistyksen. *Toim.*

tunsi olonsa mainioksi haaveilujen ja kauniiden toivomusten usvassa, hän sepitteli niin mainiosti mieltelmiä, jotka sopivat „yhteiskuntaan” yleensä (mutta eivät sovi mihinkään historiallisesti määrättyyn yhteiskuntajärjestelmään),— mutta kun hän joutui haavemaailmastaan todellisen elämän pyörteisiin ja etupyyteiden taisteluun, niin hänellä ei osoittautunut olevan edes kriteeriä konkreettisten kysymysten ratkaisemiseksi. Tottumus elämästä irrallisiin ajatusrakennelmiin ja abstraktisiin ratkaisuihin vei kysymyksen tyhjään formulaan: kumpi väestönosa on taloudellisesti hävitettävä, maanviljelysväki vaiko manufaktuuri-väestö? — Ja romantikko ei tietenkään voinut olla tulematta siihen tulokseen, ettei pidä hävittää kumpaakaan, vaan että „on muutettava suuntaa”... mutta realiset ristiriidat ahdistivat häntä jo niin lujasti joka puolelta, etteivät ne päästäneet häntä nousemaan takaisin hyvien toivomusten usvaan ja romantikon oli pakko antaa vastaus. Sismondi antoi kokonaista kaksikin vastausta: ensimmäinen oli „en tiedä”; toinen — „toisaalta on myönnettävä, toisaalta taas ei voida olla tunnustamatta”.

Tammikuun 9 päivänä 1848 Karl Marx piti Brysselissä julkisessa kokouksessa „puheen kauppavapaudesta”*. Päinvastoin kuin romantismi, joka julistaa, että „poliittinen taloustiede ei ole laskelmatiede, vaan moraalitiede”, hän asetti esityksensä lähtökohdaksi juuri tavallisen selvällä päällä tehdyn *laskelman etupyyteistä*. Sen sijaan, että olisi katsonut viljalakeja koskevaa kysymystä jonakin kansakunnan valittavana olevan „järjestelmän” kysymyksenä tai lainlaadintakysymyksenä (kuten Sismondi katsoi), puhuja aloitti siitä, että esitti tämän kysymyksen tehtailijoiden ja maanomistajien välisten etupyyteiden yhteentörmäykseksi ja osoitti, miten englantilaiset tehtailijat ovat yrittäneet esittää kysymystä yleiskansallisena asiana, yrittäneet uskotella työläisille toimivansa kansan yleisedun hyväksi. Päinvastoin kuin romantikko, joka selosti kysymystä niitten näkökohtien muodossa, jotka lainsäätäjän on otettava huomioon reformia toteuttaessaan,— puhuja esitti kysymyksen

* „Discours sur le libre échange” („Puhe kauppavapaudesta”^{en}. *Toim.*). Me käytämme puheen saksankielistä käännöstä: „Rede über die Frage des Freihandels”.

olevan Englannin yhteiskunnan eri luokkien välisten realistien etupyyteiden yhteentörmäyksestä. Hän osoitti koko kysymyksen pohjana olevan välttämättömyyden alentaa tehtailijoille tarpeellisten raaka-aineiden hintaa. Hän luonnehti englantilaisten työläisten epäluuloista suhdetta, he kun pitivät „täysin uhrautuvaisia miehiä, jotakin Bowringia, Brightia ja heidän kumppaneitaan, pahimpina vihamiehinään”.

„Tehtailijat rakentavat suurin kustannuksin palatseja, joihin Anti-Corn-Law-League (viljalakeja vastaan taisteleva liitto)⁶⁸ järjestää tavallaan päämajansa, he lähettelevät kaikkialle Englantiin kokonaisen armeijan apostoleja saarnaamaan vapaakaupan uskontoa. He painattavat tuhansin kappalein lentokirjasia ja jakavat niitä ilmaiseksi valistaakseen työntekijää ymmärtämään omia etujaan. He kuluttavat suunnattomia summia saadakseen sanomalehdistön puolelleen. Johtaakseen freetrade-liikettä he järjestävät suurenmoisen hallintokoneiston ja käyttelivät julkisissa kokouksissa kaikkia kaunopuheisuutensa lahjoja. Eräässä tällaisessa kokouksessa eräs työmies huudahti: „Jos maanomistajat myisivät meidän luitamme, niin te, tehtailijat, olisitte ensimmäisinä ostamassa niitä lähettääksenne ne höyrymyllyyn ja tehdäkseenne niistä jauhoa!” Englannin työläiset käsittivät mainiosti, mikä merkitys on maanomistajien ja tehtailijain välisellä taistelulla. He tietävät mainiosti, että viljan hintoja halutaan laskea sitä varten, jotta voitaisiin alentaa palkkoja, ja että pääomasta saatava voitto nousee samassa määrässä kuin maa-korko laskee”.

Siis jo itse *kysymyksen asetus* on kokonaan toinen kuin Sismondilla. Tehtäväksi asetetaan, ensinnäkin, selittää Englannin yhteiskunnan eri luokkien suhde tähän kysymykseen näiden luokkien etujen kannalta; toiseksi, valaista reformin merkitystä Englannin yhteiskuntatalouden yleisessä kehityksessä.

Tässä viimeksimainitussa kohdassa puhujan katsomukset käyvät yhteen Sismondin katsomusten kanssa siinä suhteessa, että hänkään ei pidä tätä osakysymyksenä, vaan *yleisenä kysymyksenä* kapitalismin kehityksestä yleensä, „vapaakaupasta” järjestelmänä. „Viljalakien kumoaminen Englannissa oli suurin niistä voitoista, joita vapaakauppa XIX vuosisadalla saavutti”⁶⁹. „Viljalakien kumoamisen jäl-

keen vapaakilpailu, yhteiskunnallisen talouden nykyinen järjestelmä saatetaan kehityksensä äärimmäiseen pisteeseen saakka” *. Tämä kysymys esiintyy siis näille tekijöille kysymyksenä siitä, *onko toivottava kapitalismin kehittymistä edelleen* vaiko sen pidättymistä, „muiden teiden” etsiskelyä j.n.e. Ja me tiedämme, että heidän antamallaan myöntävällä vastauksella tähän kysymykseen ratkaistiin nimenomaan „kapitalismin kohtaloita” koskeva yleinen periaatteellinen kysymys eikä osakysymystä viljalaeista Englannissa, sillä tässä otettua kantaa on käytetty paljon myöhemminkin muihin valtioihin nähden. Tekijät olivat 1840-luvulla sillä kannalla myöskin Saksaan nähden, samoin Amerikkaan nähden **, julistaen vapaakilpailun edistykseksi tälle maalle; Saksaan nähden eräs heistä kirjoitti vielä 60-luvulla, että Saksa ei kärsi yksistään kapitalismista, vaan myöskin siitä, ettei kapitalismi ole riittävän kehittyntä.

Palatkaamme selostettavana olevaan puheeseen. Me mainitsimme puhujan periaatteellisesti toisenlaisesta kannasta, sillä hän osoitti kysymyksen olevan Englannin yhteiskunnan eri luokkien etupyyteistä. Samanlaisen syvällisen eron me näemme siinäkin, miten hän asettaa puhtaasti teoreettisen kysymyksen viljalakien kumoamisen merkityksestä yhteiskunnallisessa taloudessa. Se ei ole hänelle abstraktinen kysymys siitä, mitä *järjestelmää* Englannin olisi seurattava, mikä tie sen olisi valittava (kuten Sismondi asettaa kysymyksen unohtaen sen, että Englannilla on menneisyytensä ja nykyisyytensä, jotka jo määräävät tämän tien). Ei, hän asettaa kysymyksen heti *kyseisen yhteiskunnallis-taloudellisen järjestelmän* pohjalle; hän kysyy itsel-

* „Die Lage der arbeitenden Klasse in England” (1845)⁷⁰. Tämä teos on kirjoitettu aivan samalta näkökannalta *ennen* viljalakien kumoamista (1846), kun sen sijaan tekstissä selostettu puhe kuuluu niiden kumoamisen *jälkeiseen* aikaan. Mutta tämä aikaero ei merkitse meille mitään: riittää kun vertaamme edellä esitettyjä Sismondin järkellyjä vuodelta 1827 tähän vuonna 1848 pidettyyn puheeseen nähdäksemme *kysymyksen ainesten* sattuvan täydellisesti yhteen molenimilla kirjoittajilla. Itse ajatuksen Sismondin vertaamisesta myöhempään saksalaiseen taloustieteilijään olemme ottaneet „Handwörterbuch der Staatswissenschaftenista”, B. V. Art. „Sismondi” von *Lippert*, Seite 679. Rinnastuksella osoitautui olevan niin suuri ja elintärkeä mielenkiinto, että hra Lippertin esitys kadotti heti kaiken mauttomuutensa... ei kun „objektiivisuutensa” ja muuttui mielenkiintoiseksi, eläväksi, jopa kiihkeäksi.

** Vrt. „Neue Zeitissä” („Uusi Aika”⁷¹, *Toim.*) Marxin kirjoituksia, jotka on äskettäin löydetty sanomalehdestä „Westphällisches Dampfboot” („Westfalenin höyrylaiva”⁷², *Toim.*).

tään, minkälaisen *tulee olla seuraavan askeleen* tämän järjestelmän kehityksessä viljalakien kumoamisen jälkehen.

Tämän kysymyksen vaikeus oli sen määrittelemisessä, miten viljalakien kumoaminen vaikuttaa *maanviljelykseen*,—sillä teollisuuteen nähden sen vaikutus oli kaikille aivan selvä.

Todistaakseen tämän kumoamisen koituvan hyödyksi myöskin maanviljelykselle, Anti-Corn-Law-League määräsi palkinnot kolmesta parhaimmasta teoksesta viljalakien poistamisen hyödyllisestä vaikutuksesta Englannin maanviljelykseen. Puhuja selostaa lyhyesti kaikkien kolmen lauraatin, Hopen, Morsen ja Gregin, katsantokannat ja antaa heti erikoisen tunnustuksen viimeksimainitulle, jonka teos noudattaa tieteellisimmin ja tarkimmin klassillisen poliittisen taloustieteen osoittamia periaatteita.

Greg, joka oli itse suurtehtailija ja kirjoitti pääasiallisesti suurfarmareita varten, todistelee, että viljalakien kumoaminen työntää maanviljelyksestä pois pikkufarmareita, jotka menevät teollisuuteen, mutta että se on edullista suurfarmareille, jotka saavat mahdollisuuden vuokrata maata pitemmiksi määrärajoiksi, sijoittaa maahan enemmän pääomaa, käyttää enemmän koneita ja tulevat toimeen vähemmällä työmäärällä, jonka pitää tulla halvemmaksi viljan hinnan laskiessa. Maanomistajien sen sijaan pitää tyytyä alhaisempaan maakorkoon, kun huonompilaatuksia maita, jotka eivät kestä kilpailua halvan tuontiviljan kanssa, jätetään pois viljelyksestä.

Puhuja osoittautui olevan aivan oikeassa tunnustaessaan tieteellisesti pätevimmäksi tämän ennustuksen ja avoimen kapitalismin puolustamisen maanviljelyksessä. *Historia on todistanut tämän ennustuksen oikeaksi.* „Viljalakien kumoaminen antoi Englannin maanviljelykselle tavattoman suuren sysäyksen... Maaseudun työläisväestön absoluuttinen väheneminen kävi käsi kädessä viljeltyjen maiden laajenemisen kanssa, viljelystapojen voimaperäistymisen kanssa, maahan sijoitettujen ja sen muokkaukseen käytettävien pääomien karttuessa ennenkuulumattomasti, maantuotteiden lisääntyessä niin, ettei sillä ole vertaa Englannin agronomian historiassa, maanomistajien saaman maakoron lisääntyessä, kapitalististen vuokraajien rikkouden kasvaessa... Uusien menetelmien perusehtona oli suurempi pääoman kulutus

maa-alan jokaista acraa kohti ja siis joudutetulla vauhdilla tapahtuva farmien keskittyminen”*.

Mutta puhuja ei luonnollisestikaan rajoittunut vain tähän Gregin päätelmien tunnustamiseen oikeimmiksi. Nuo päätelmät olivat Gregin suussa free traden kannattajan perusteluja, joka puhui Englannin maataloudesta yleensä ja joka pyrki todistelemaan viljalakien kumoamisen koituvan yleiseksi hyödyksi koko kansakunnalle. Sen jälkeen, mitä olemme edellä esittäneet, on selvää, että puhujalla oli toinen käsitys asiasta.

Hän selitti, että free traden kannattajain niin kovasti ylistämä viljan hinnan aleneminen merkitsee kiertämätöntä palkkojen alenemista, „työ”- (täsmällisemmin: työvoima-) tavaran halpenemista; että viljan hinnan alennus ei pysty koskaan tasoittamaan työläiselle tätä palkanalennusta, ensinnäkään siksi, että leivänhintojen alentuessa työntekijälle tulee vaikeammaksi säästää mitään leivän kulutuksessa tarkoituksella varata itselleen mahdollisuus ostaa muita tarvikkeita; toiseksi sen takia, että teollisuuden edistys alentaa kulutustarvikkeiden hintoja tuoden oluen tilalle viinan, leivän tilalle perunan, villan ja pellavan tilalle pumpulikankaat, alentaen kaikella sillä työntekijän kulutus- ja elintaso.

Me siis näemme täten, että puhuja toteaa kysymyksen ainekset *näköjään* samaten kuin Sismondikin: hän tunnustaa *samoin* vapaakaupan kiertämättömänä seuraamuksena olevan pikkufarmarien taloudellisen häviön, työläisten kurjuuden teollisuudessa ja maanviljelyksessä. Siihen meidän narodnikkimme, joiden erikoispiirteenä on myöskin kerrasaan ainutlaatuinen taito „siteerata”, tavallisesti pysäyttä-

* Tämä on kirjoitettu vuonna 1867^m. Mitä maakoron lisääntymiseen tulee, niin tämän ilmiön selitykseksi on otettava huomioon differentiaalikorkeaa koskevien uusimpien analyysien toteama laki, nimittäin se, että *maakoron nousu on mahdollista viljanhinnan laskiessakin*. „Kun Englannissa viljan tuontitulit poistettiin vuonna 1846, niin Englannin tehtailijat luulivat sillä tehneensä maanomistajajäristokraateista rutkōyhiä. Mutta tämä aristokratia tuli päinvastoin vieläkin rikkaammaksi kuin mitä se oli koskaan ennen ollut. Miten se kävi? Hyvin yksinkertaisesti. Ensinnäkin farmareilta alettiin vaatia kontrahdeissa, että heidän on sijoitettava 12 Englannin puntaa vuodessa jokaiseen acreen 8 punnan asemasta, ja toiseksi maanomistajat, joilla oli hyvin paljon edustajia alahuoneessa, hankkivat itselleen suuren valtionavustuksen maittensa ojitusta ja muita perusteellisia parannuksia varten. Koska missään ei poistettu kokonaan käytöstä edes kaikkien huonointakaan maata, vaan korkeintaan kävi niin, että se käytettiin muihin tarkoituksiin, ja sekin useimmissa tapauksissa vain väliaikaisesti, niin korkotulot kohosivat suhteellisesti maahan sijoitetun pääomien lisääntymisen mukaisesti ja maanomistajajäristokratia osoittautui päässeensä vieläkin parempiin oloihin kuin ennen” („Das Kapital”, III, 2, 259) („Pääoma”, III osa, 2. nide, s. 259⁷⁴. Toim.).

vätkin „lainailunsa” ilmoittaen täysin tyytyväisinä olevansa aivan „samaa mieltä”. Mutta sellaiset menettelytavat osoittavat vain, että he eivät käsitä, ensinnäkään sitä tavatoman suurta eroa kysymyksen asetelussa, jonka edellä osoitimme; toiseksi, että he eivät huomaa sitä, että *tässä vasta alkaakin* uusimman teorian perinpohjainen eroavaisuus romantismista: romantikko kääntyy pois todellisen kehityksen konkreettisista kysymyksistä haaveiluihin, realisti sen sijaan ottaa todetut tosiasiat kriteeriksi määrätylle konkreettisen kysymyksen ratkaisulle.

Viitattuaan edessäolevaan työläisten aseman parantumiseen, puhuja jatkoi:

„Tähän taloustieteilijät väittävät meille vastaan:

Hyvä on, me myönnämme sen, että kilpailu työntekijäin välillä, mikä ei varmastikaan vähene vapaakaupan vallitessa, hyvin pian tasoittaa työpalkan alentuneiden tavaranhintojen kanssa. Mutta toisaalta tavaranhintojen alentuminen johtaa kulutuksen lisääntymiseen; suurempi kulutus taas vaatii tehostettua tuotantoa, mikä aiheuttaa puolestaan työvoiman kysynnän voimistumisen; ja tämän työvoiman kysynnän lisääntymisen seurauksena on oleva työpalkkojen nousu.

Koko tämä todistelu sisältyy seuraavaan: *vapaakauppa lisää tuotantovoimia*. Kun teollisuus kasvaa, kun rikkaus, tuotantovoimat, sanalla sanoen tuotantopääoma lisää työn kysyntää, niin työn hinta ja siis myöskin työpalkka kohoavat. *Pääoman kasvu on työläiselle mitä edullisin seikka. Siitä on oltava samaa mieltä**. Jos pääoma pysyy paikallaan, niin teollisuus ei jää paikoilleen, vaan alkaa laskea, ja siinä tapauksessa työläinen joutuu sen laskun ensimmäiseksi uhriksi. Työmies tuhoutuu ennen kuin kapitalisti. Entä siinä tapauksessa, kun pääoma kasvaa, toisin sanoen työntekijälle *parhaimmassa* tapauksessa, kuten jo sanottiin, mikä on hänen kohtalonsa silloin? Hän tuhoutuu taaskin...” Ja puhuja selitti sekkaperäisesti, käyttäen englantilaisten taloustieteilijäin tilastotietoja, miten pääoman keskittyminen lisää työnjakoa, joka seikka tekee työvoiman halvemmaksi, koska taitoa vaativan työn tilalle tulee yksinkertainen työ, miten koneet tunkevat työläisiä tieltään, miten suurpääoma hävittää pienyrittäjiä ja pieniä koroillaaneläjiä ja johtaa

* Alleviivaus meidän.

pulien voimistumiseen, mitkä lisäävät entisestäänkin töttömiä lukua. Johtopäätös hänen analyysistään oli se, että kauppavapaus ei merkitse mitään muuta kuin pääoman kehitysvapautta.

Puhuja osasi siis löytää kriteerin kysymyksen ratkaisemiseksi, mikä ensinäkemältä johtaa samaan ulospääsemättömään dilemmaan, jonka edessä Sismondi pysähtyi: molemmat, sekä vapaakauppa että sen pidättäminen, vievät yhtäläisesti työläisten häviöön. *Tämä kriteeri on tuotantovoimien kehitys.* Kysymyksen asettaminen historialliselle pohjalle tuli heti esiin: sen sijaan, että olisi vertaillut kapitalismia jonkinlaiseen abstraktiseen yhteiskuntaan, jollaisen sen pitäisi olla (s.o. itse asiassa utopiaan), tekijä vertasi sitä yhteiskunnallisen talouden *edellisiin vaiheisiin*, vertasi kapitalismin eri vaiheita toisiinsa niiden johdonmukaisessa vaihtumisessa ja *totesi sen tosiasian, että yhteiskunnan tuotantovoimat kehittyvät kapitalismin kehityksen vaikutuksesta.* Suhtautumalla tieteellisesti arvostellen free traden kannattajien perusteluihin hänen onnistui välttää romantikkojen tavallinen virhe, jotka kieltäen niiltä kaiken merkityksen „heittävät ammeesta pesuveden mukana lapsenkin”, osasi erottaa niissä terveen jyvän, s.o. jättiläismäisen teknillisen edistyksen, jota ei voida epäillä. Meidän narodnikkimme tietenkin päättelisivät heille ominaisella terävä-älyisyydellä, että tämä tekijä, joka asettuu näin julkisesti *suurpääoman puolelle pientuottajaa vastaan*, on „rahanvallan apologeetta”, semmitenkin kun hän puhui mannermaa-Euroopan edessä, kun hän ulotti Englannin elämästä tehtyjä johtopäätelmiä omaankin kotimaahansa, jossa koneellinen suurteollisuus otti siihen aikaan vasta ensimmäisiä, vielä arastelevia askeleitaan. Vaikka muuten juuri tämän esimerkin alossa (kuten lukuisissa muissakin samanlaisissa esimerkeissä Länsi-Euroopan historiasta) he voisivat tutkia sitä ilmiötä, jota he eivät mitenkään kykene ymmärtämään (ehkä eivät haluakaan ymmärtää?), nimitäin sitä, että suurpääoman edistyksellisyyden tunnustaminen pientuotantoon verraten on vielä tavattoman, tavattoman kaukana „apologiasta”.

Riittää kun palautamme mieleen edellä esitetyn luvun Sismondin teoksesta ja tämän puheen, tullaksemme vakuuttuneiksi viimeksimainitun etevämmyydestä sekä teoreettisessa suhteessa että vihamielisyydessä kaikkinaista

„apologiaa” kohtaan. Puhuja on luonnehtinut suurpääoman kehitykseen liittyvät ristiriidat paljon täsmällisemmin, täydellisemmin, suoremmin ja avomielisemmin kuin romantikot ovat koskaan tehneet. Mutta hän ei ole missään kohdassa langennut sanomaan ainoatakaan sentimentaalista lausetta, jossa olisi surrut tätä kehitystä. Hän ei ole maininnut missään sanallakaan minkäänlaisesta mahdollisuudesta „muuttaa suuntaa”. Hän käsittää, että sellaisella fraasilla ihmiset vain verhoavat sitä seikkaa, että he itse „poikkeavat” syrjään siitä kysymyksestä, jonka heidän eteensä asettaa elämä, s.o. kyseinen talouselämän todellisuus, kyseinen taloudellinen kehitys ja sen pohjalta kasvavat etupyyteet.

Edellämainittu täysin tieteellinen kriteeri teki hänelle mahdolliseksi tämän kysymyksen ratkaisemisen pysyen johdonmukaisena realistina.

„Älkää kuitenkaan luulko, herrat”, sanoi puhuja, „että arvostellessamme vapaakauppaa me aikoisimme puolustaa hyvityspalkkiojärjestelmää”. Ja puhuja osoitti vapaakaupalla ja proteksionismilla olevan yhtäläiset perusteensa nykyisessä yhteiskunnallisessa talousjärjestelmässä, viittasi lyhyesti siihen vanhan talouselämän ja vanhojen puolittain patriarkaalisten suhteiden „murtamis”-prosessiin Länsi-Euroopan valtioissa, jota kapitalismi suoritti Englannissa ja mannermaalla, viittasi siihen yhteiskunnalliseen tosiasiassa, että visseissä oloissa vapaakauppa *jouduttaa* tätä „murtamista” *. „Ja niinpä herrat”, sanoi puhuja lopuksi, „vain tässä mielessä minä annankin ääneni kauppavapauden puolesta” ⁷⁶.

---

* Tähän viljalakien kumoamisen edistykselliseen merkitykseen viittasi selvästi myöskin „Die Lage”-teoksen tekijä *jo ennen niiden kumoamista* (l. c., p. 179) ⁷⁶, korostaen erikoisesti tämän kumoamisen vaikutusta tuottajain tietoisuuteen.

